

# SAN LUCAS

## *Prólogo*

<sup>1</sup> Manùbéeyéi wenàiwica nadéca natànàaca tàacáisi nacàlidacaténá cainácaalíté Jesucristo iyáaná wèewi yèepunícaalítéwa cháí èeri irìcu.

<sup>2</sup> Jesús yáapichéeyéi naicácaté natuí iyúwani macáita yái Jesucristo imànírica. Néese Dios ichùuliacaté nía nacàlidáanápíná áibanái iríni yái báisíiri tàacáisica Jesucristo ìwali iyúwaté naicáaná macáita. Néeseté néewáidaca wía. Iná madécaná wenàiwica nadéca natànàaca tàacáisi càide iyúwaté Jesús yáapichéeyéi yéewáidáanáté nía.

<sup>3</sup> Núa, Lucas, nubànua pirí cuyàluta, Teófilo, nùacawéeriná máini cáimiétacanéeri. Nudéca nuéwáidacawa Jesucristo iináwaná ìwali macáita cayábéeri iyú. Yá nuínáidacawa cawàwanáta cayábaca nutànàacaalí pirí tàacáisi Jesucristo iináwaná ìwali machàcaníiri iyú.

<sup>4</sup> Iná nutànàaca pirí yái cuyàlutaca yéewanápiná píalíacawa cayába yái báisíiri tàacáisica Jesucristo ìwali càide iyúwaté áibanái yéewáidáaná pía.

## *Un ángel anuncia el nacimiento de Juan el Bautista*

<sup>5</sup> Bàaluité rey Herodes icùacaalíté Judea yàasu cáli, néenialí iyacaté sacerdote ípidenéeri Zacarías, abéeri Abías itaquénáinámi yéená, Aarón itaquérinámi nacái. Sacerdotenáica níái Abías itaquénáinámica íibaidéeyéicaté Dios irípiná templo irìcu. Zacarías yàacawétúa uípidená Elisabet, abéechúa Aarón itaquétúanámica nacái úa.

<sup>6</sup> Zacarías, Elisabet nacái nàyacaté machacànìiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, namàni nacái macáita càide iyúwaté Dios ichùullaná israelitanái imànica, íná canácata yáaliméeri icháawàaca naináwaná ìwali.

<sup>7</sup> Quéwa méenibeca nía càmicáiná yéewa quéenibeca Elisabet. Máini nacái béeyéica nía.

<sup>8</sup> Yái sacerdote Zacaríasca íbaidacaté Dios irípiná imanùbaca yáapichawa templo irìcu. Aiba èerité iwàwacutá namànica culto Dios irípiná templo irìcu nàacaténá Dios icàaluíniná.

<sup>9</sup> Càide iyúwaté sacerdote íiwitáise ìyáaná, náucaca náichawa suerte náalíacaténátéwa chánácaalí néená iwàlùèripináwa templo irìculé. Yá needáca Zacarías iwàlùanápínáwa yeemácaténá pumèníiri isàni Dios yàasu templo irìcu.

<sup>10</sup> Iná Zacarías iwàlùacawa templo irìculé. Idècunitàacá yeemáca pumèníiri isàni, manùba wenàiwica nasutáca Dios íicha templo ibàacháwalená irìcu.

<sup>11</sup> Néese abéeri ángel Dios ibànuèri chènuníise imàacaca yáawawa Zacarías iicácani. Yái ángel ibàlùacawa altar yéewápuwáise, yái altar neemácatáica íinata pumèníiri isàni.

<sup>12</sup> Iicácainá ángel, yá Zacarías íináidacawa iicáidaca irí manuíswata, máini cáalu nacáicani, yái Zacaríasca.

<sup>13</sup> Quéwa ángel íimaca irí:

—Píca cáalu pía nuícha, Zacarías, Dioscáiná idéca yéemíaca písutáaná íicha. Píacawéetúa Elisabet quéenibéechúapíná piríwa abéeri sùmàiwá; pímaní lípidená Juan.

<sup>14-15</sup> Imusúacaalípiná iicá èeriwa, yá máini

casímáica piwàwa, cayábasíwata piicácani. Casímáipiná nacái nawàwa áibanáica madécaná, máinicáiná cachàiníríca pìiri íiwitáise Dios ìwali. Càmiripináta ìira ipuúri, uva ituní nacái, canásíwata. Espíritu Santo icùapiná íiwitáise càiripináta, icùapiná íiwitáise nacái ipíchawáise imusúaca ìicá èeri.

<sup>16</sup> Néese iwènúadapiná náiwitáise àniwa Nacuèriná Dios irípináwa, níái manùbéeyéi Israel itaquénáinámica, neebáidacaténá àniwa Nacuèriná Dios itàacáíwa.

<sup>17</sup> Yái pìirica Juanca icàlidapiná nalíwa Wáiwacali iináwaná ìwali ipíchawáise Wáiwacali yàanàaca. Máiní cachàinírí íiwitáise yái pìirica, càide iyúwaté profeta Elías bàaluité. Iwènúadapiná nasèenái íiwitáise cáininácaténá naicáca néenibewa. Iwènúadapiná nacái náiwitáise, níái càmiyéica yeebáida Dios itàacáí, náaliacaténáwa càinácaalí iwàwacutáaná namànica nàyacaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càita pìiri iwènúadapiná wenàiwicanái íiwitáise yéewacaténá neebáidaca Wáiwacali itàacáí yàanàacaalípiná nàatalé —ímaca yái ángelca.

<sup>18</sup> Néese Zacarías isutáca yéemìlawa ángel:

—¿Càinásica yéewaná núaliacawa asáisi báisícaalí yái tàacáisi picàlidéerica nulí? Máinícata béerica núa, càita nacái nùacawéetúa béeruta nacái úa —ímaca yái Zacaríasca.

<sup>19</sup> Yá ángel íimaca irí:

—Núacata Gabriel, nuíbaida nacái Dios irípiná. Dios idéca ibànùaca núa nutàanicaténá píapicha nucàlidacaténá píri yái tàacáisi cayábéerica.

<sup>20</sup> Quéwa siúcade càmita yéewa pitàaníca àta pìiri imusúacatalétawa, yásí yéewa pitàaníca àniwa,

càmicáiná peebáida yái númáanáca pírí. Néese, yái númáanáca pírí ìwali piquéeripinácawa yéenáiwana yàanàacaalíwa —ímaca yái ángelca. Néese ángel yàacawa Zacarías ícha.

<sup>21</sup> Idècunitàacá Zacarías itàaníca ángel yáapicha, áibanái wenàiwica bàacháwáiséeyéica nacùaca Zacarías imusúacawa. Náináidacawa manuísíwata cáná yéewa càmíta imusúacàatétawa templo irìcuíse.

<sup>22</sup> Atata Zacarías imusúacawa, yáté càmíta yéewa itàaníca náapicha, íná náalíacawa iicáté yéenáiwana sí nacáiri Dios néeseéri templo irìcu, itàanicáiná náapicha icáapi iyúwa, càmíciná yéewa itàaníca. Yá matàacáica mamáalàacatani.

<sup>23</sup> Idécanáamité imáalàidaca imànica íbaidacaléwa Dios irípiná templo irìcu, yá Zacarías yèepùacawa icapèe néréwa.

<sup>24</sup> Nésecáwa yàacawéetúa Elisabet udéericuca sùmài. Yá cinco quéeri càmíchúata imusúawa icapèe irìcuísewa. Uumaca uínáidacawa ulíwa:

<sup>25</sup> “Dios idéca iicáca nupualé yéewanápiná càmíta quirínama wenàiwicanái iicáanica nuquíniná méenibéenaca núa”, úumaca.

### *Un ángel anuncia el nacimiento de Jesús*

<sup>26</sup> Elisabet udèniacaté seis quéeri udéericúuná, yáté Dios ibànùaca ángel ípidenéeri Gabriel yàanápináwa Nazaret iyacàlená néré, iyéerica Galilea yàasu cáli ínata.

<sup>27</sup> Dios ibànùacaté Gabriel icàlidacaténá tàacáisi abéechúa mànacáu irí, ípidenéechúa María, càmíchúacáwa iimá asìali yáapicha, quéwa imàníchúacaté matrimonio ùyacàle mìnanaí yàacuésemi. Uacawéeripiná ípidená José, abéeri rey David itaquérinami.

28 Yáí ángel yàanàaca María yàatalé, yá ímaca ulí:

—Péemla cayába, Dios imànipiná pirí cayábéeri manuí. Dios ìyaca píapicha. Dios iyúudàapiná píawa manuísíwata áibanái inanái ícha canánama —ímaca yáí ángelca.

29 María iicácaalí ángel, yá ucalùadacawa manuísíwata uémìaca ímáaná ulí. Yá uínáidacawa càinácaalísica ímáaná yáí tàacáisi ángel itàidéerica iyú úa.

30 Néese ángel ímaca ulí àniwa:

—María, picá cáalu pía nuícha, cayábacáiná Dios iicáca píiwitáise.

31 Iná péemla cayábani, mesúnamáita pidéerìcuca. Pidènipiná pìiriwa. Pimàni ípidená Jesús.

32 Nacuèrinápinácani, cachàiníiri íiwitáise, icùapiná níawa. Náimapiná ìwali Dios chènuníséeri Iiricani. Wacuèriná Dios imàacapiná pìiri icùaca Israel itaquénáinámi càide iyúwaté yàawirimi rey David icùanáté nía.

33 Icùapiná nía càiripináta, níái Israel itaquénáinámica. Càmíripináta iyamáida icùaca nía —ímaca yáí ángelca.

34 María ímaca ángel irí:

—¿Càinásica yéewaná quéenibeca núa càmfichúacáwa ìya asiali yáapicha? —úmaca úái Maríaca.

35 Yá ángel ímaca ulí:

—Espíritu Santo yàanàapiná pìataléwa. Dios chènuníséeri íiwitáise iyamáapinácawa piwicáulé iyúwa acalèe. Iná yéewa yáí sùmài pimusúadéeripináca iicá èeri ípidená Mabáyawanéeri. Iipidená nacái Dios Iiri.

<sup>36</sup> Ua nacái péenasàatúaná ípidenéechúaca Elisabet udèniapiná uìriwa, éwita máinicáaníta béeruca úa. Uái nacàlidéechúacaté ìwali càmicíhúasa yáalimá quéenibeca, úata udéca udéerìcuca sùmài seis quéeri siùcade udécadénáami udéerìcuca.

<sup>37</sup> Dios yáalimácáiná imànica macáita, íná canácata máiníri càulenáca Dios ícha —ímaca yái ángelca.

<sup>38</sup> Iná María ímaca:

—Núacata yái Wacuèriná Dios yàasu wenàiwicaca. Yá numàacaca Dios imànica nulí càide iyúwa píimáaná nulí —úmaca úái Maríaca. Néese, ángel yèepùacawa uícha.

### *María visita a Isabel*

<sup>39</sup> Néenialité María ùacàatécatawa áiba yàcalé néré iyéerica Judea yàasu cáli dúlinaméeri íinata. Zacarías, Elisabet nacái nàyacaté néré.

<sup>40</sup> Yá María uwàlùacawa nacapèe irìculé, níái Zacaríasnáica. Yá utàidaca Elisabet.

<sup>41</sup> Elisabet uémìacanacáita María itàidaca úa, yá mùlimùlicani yái sùmài achúméerínaca Elisabet idéerìcuírica. Yá Espíritu Santo icùaca Elisabet íiwitáise.

<sup>42</sup> Néese Elisabet úumaca cachàiníri iyú María irí Espíritu Santo inùmaliçúise:

—¡Dios idéca imànica pírì cayábéeri áibanái inanái ícha canánama! ¡Idéca nacái imànica cayábéeri pìiri irí!

<sup>43</sup> Càmita núalíawa cáná yéewa Dios imànica nulí yái cayábéerica imàcáaná Nuíwacali yáatúa ùanàaca nùatalé upáchiaca núa.

<sup>44</sup> Nuémìacanacáita pitàidaca núa, yáta nuèri imùlimùliacawa nudèerìcu casímáicáináni.

45 ¡Dios imàacaca casímáica piwàwa peebáidacáináté imànínapiná pirí cayábéeri càide iyúwa ímáaná pirí! —úumaca úái Elisabetca.

46 Néese María ímaca:

“Nucàlidaca manuísíwata Wacuèriná Dios iináwaná ìwali, máini cayábéericani;

47 Casímáica nuwàwa Dios yáapicha, yái iwasèerica núa yàasu yùuwichàacáisi íchawa.

48 Casímáica nuwàwa Dios yáapicha, Dioscáiná idéca iicáca nupualé, núa yàasu wenàiwica cà míchúa máini cachàini. Yá siùcáisede macái wenàiwica nacàlidapiná nuináwaná ìwali Dios idéca imàacaca casímáica núa.

49 Casímáica núa, yácáiná yái Dios Cachàinírira náicha canánama idéca iyúudàaca núa manuísíwata. ¡Yácata yái Mabáyawanéerica, yái Diosca!

50 Dios iicáca napualé càiripináta cawinácaalí wenàiwica yèeyéica icàaluíniná.

51 Dios imànipiná madécaná ichàini manuírí iyúwa. Imawèniadapiná wenàiwica cachàiniyéica iicáca yáawawa.

52 Níái icuèyéica èeri mìnanaí, Dios yúucapiná níawa nàalubái ínatáisewa, yá càmita ibatàa nacùaca wenàiwicanaí quirinama. Yá Dios imichàidapiná áibanái càmiyéi máini cachàini icuèyéipináca wenàiwica náamirìcubàami.

53 Dios yàapiná madécaná cayábanaméeri wawàsi máapliyéi wenàiwica irí. Ichùullapiná càasuíyéi wenàiwica nèepùanápínáwa ícha. Yásí nèepùacawa ícha canéyéi irí wawàsi icáapi irìcuwa.

54 Dios iyúudàapínáca wíawa, wía yàasu wenàiwicaca, Israel itaquénáinámica. Càmiripínáta iimáicha iicáca wapualé icùacaalípiná wía.

55 Dios icàlidacaté càiri tàacáisi wàawirináimi irí, yá imànipíná càiripínáta càide iyúwaté íimáaná nali, yái Abrahamca, wía nacái itaquénáinámica”,  
úumaca úái Maríaca.

56 María iyamáacawa Elisabet yáapicha máisiba quéri, néese máisiba quéri idénámi, yá María uèpùacawa ucapèè néréwa.

### *Nacimiento de Juan el Bautista*

57 Néeseté yàanàaca Elisabet yéenáiwaná umusúadánápiná iicá èeri, yá umusúadaca uiriwa.

58 Néese uyaquewéeyéi, uénánái nacái néemìaca uináwaná ìwali Dios iicácaté upualé manuísíwata. Iná nàaca napáchiaca úa, nàacawéeridacaténá úa casímáiri iyú.

59 Néeseté yái sùmàica idèniacanámíté ocho èeri, yá natécani namànicaténáté irí circuncisión. Yá néese nawàwa namànica ípidená Zacarías càide iyúwa yáaniri ípidená.

60 Quéwa yáatúa ímaca nali:

—Càmíirita, néese ípidenápiná Juan —úumaca nali.

61 Yá náimaca ulí:

—¿Cáná? Canámita péenánái càiri ípidená — náimaca.

62 Néese natàaníca nacáapi iyúwa sùmài yáaniri irí nasutácaténá néemìawani càinácaalí iwàwáaná yàaca ípidená.



<sup>63</sup> Yá yáaniri isutáca náicha achúméri tablero itànàacatáipiná sùmài ípidená. Yá itànàacani: “Ípidenápiná Juan”, ímaca itànàaca. Yá macáita náináidacawa naicáidaca manuísíwata Zacarías irí.

<sup>64</sup> Yáta yéewa itàaníca yái Zacaríasca. Yá idàbaca yàaca Dios irí cayábéeri.

<sup>65</sup> Néese cáaluca náináidacawa macáita níai nayaquewéeyéica. Yá macái wenàiwica iyéeyéicaté Judea yàasu cáli dúlinaméri íinata nacàlidaca nalíwáaca càinácaalíte Zacaríasnáí ichàbáanáwa.

<sup>66</sup> Yá macáita yéemièyéica naináwaná iwali náináidacawa nawàwalícuísewa manuísíwata, náimaca nalíwa: “¿Càinástica imànipiná béericaalíni, yái sùmàica?” càì náináidacawa. Báisícáináta mamáalàacata Dios iyúudàacani manuísíwata íiwitáise cachàiníri iyúwa.

### *El canto de Zacarías*

<sup>67</sup> Néeseté Espíritu Santo icùaca Zacarías íiwitáise, yái sùmài yáanirica. Yá Zacarías icàlidaca tàacáisi Dios inùmaliúse. Yá ímaca:

<sup>68</sup> “¡Wàacué irí cayábéeri, yái Wacuèriná Dios, yái icuèrica wía, wía Israel itaquénáinámica, yàanàapinácáiná wàatalé iwasàacaténá wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa, wía yàasu wenàiwicaca!

<sup>69</sup> Dios ibànùapiná walí abéeri cachàiníri íiwitáise iwasèeripiná wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Yái yàanèeripináca wàatalé, yácata rey David itaquérinámica, yái David Dios yàasu wenàiwicaca bàaluité.

<sup>70</sup> Dios idéca imànica walí càide iyúwaté yàasu profetanái icàlidáaná tàacáisi Dios inùmaliúse.

- 71 Nacàlidacaté Dios iwasàanápínaté wía wàuwidenái íchawa, náicha nacái macáita wenàiwica báawéyéica iicáca wía.
- 72 Profetanái icàlidacaté nacái Dios iicáanápínaté wàawirináimi itúulécaná, yá nacái càmita iimáicha wawàsi mabáyawanéerica imàníricaté wàawirináimi yáapicha.
- 73 Yácata tàacáisi Dios icàlidéericaté máini cáimiétacanéri iyú wàawirimi Abraham irí:
- 74 Iwasàapíná wíawa wàuwidenái íchawa wáibaidacaténá irípiná macàaluínináta,
- 75 wàyacaténá nacái Dios iicápiná machacàníri iyú, mabáyawanéeri iyú nacái macái èeri idécunitàacá wàyaca cháí èeri irícu.
- 76 Néese pía, nuírca, béericaalípiná pía, yásí Dios chènuníséeri, cachàiníri náicha canánama, ímapíná pìwali yàasu profetaca pía, picàlidacáiná wenàiwicanái irí Wáiwacali iináwaná ìwali ipíchawáise yàanàaca, pimichàidacaténá irípiná wenàiwicanái iíwitáise, nacùanápíná Wáiwacali yàanàaca nàatalé, neebáidáanápíná Wáiwacali itàcái.
- 77 Péewáidapíná Wáiwacali yàasu wenàiwica náalíacaténáwa Dios imàacáanápíná iwàwawa nabáyawaná ícha, iwasàanápíná nía nacái yàasu yùuwichàacáisi íchawa.
- 78 Yácáiná Wacuèriná Dios iicáca wapualé manuísíwata, yá nacái ibànùapíná walíni chènuníise yái ichàiniadéeripínáca wawàwa càide iyúwa èeri icamaláná isímáidacaalí wawàwa èeri imusúacanáamiwa amalácaténá wawicáu àniwa.

79 Yácata yàanèripiná amalácaténá imànica wáiwitáise wía catéeyéica íiwitáise, cáaluíyéica iicáca yéetácáisi. Yàanàaca yéewáidacaténá wía wàyacaténá machacàniri iyú yéewanápiná matuíbanáica wía”,

íimaca yái Zacaríasca.

80 Néese yái sùmàica idàwinàacawa, cachàinica nacái íiwitáise Dios iwali. Néese béericanáami yái Juanca, yáté iyaca manacúali yùucubàa càináwàiri canácatalé wenàiwica, àta Dios ichùuliacataléta icàlidaca tàacáisi Dios inùmaliçuíse israelitanái irí.

## 2

### *Nacimiento de Jesús*

1-2 Néenialité, Cirenio icùacaalíté Siria yàasu cáli, néese emperador Augusto idàbacaté ichùulàaca natànàaca náipidenáwa, macái èeri mìnanáí imanùbaca, yéewacaténá romanonái iputàaca nía.

3 Iwàwacutá macáita nèepùacawa nàawirináimi iyacàle néréwa àniwa natànàacaténá náipidenáwa néenibàata.

4 Ináté José yàaca nacáywa Nazaret iyacàlená íicha, Galilea yàasu cáli néese, yàacaténáwa Judea yàasu cáli néré, Belén iyacàlená iriculé, rey David imusúacatáicaté iicá èeri. Rey David itaquérinámica yái Joséca, ínáté yèepùacawa néré àniwa.

5 Yá yàacawa Belén iyacàlená néré yái Joséca itànàacaténá íipidenáwa María yáapicha úái yàacawétúapínaca. Idéericuíchúacáwa úái Mariaca.

6 Néese idècunitàacá nàyaca Belén iyacàlená néré, yáté yàanàaca María yéenáiwaná umusúadánápiná iicá èeri.

7 Canáca nalí naimácatáipiná, manùbacáiná wenàiwica yàanàcaté Belén ìyacàlená irìculé. Atata nàanàaca pìrái yàalu, naimácatáipiná. Yá umusúadaca iicá èeri yái idàbáanéerica uìrica. Yá uépùacani wáluma iyú. Néese ulladaca uìriwa pìrái iyáacàalu irìculé, canácáiná áiba naimácatáipiná.

### *Los ángeles y los pastores*

8 Mawiénita Belén ìyacàlená irí nàyacaté abénaméeyéi asianái icuèyéicaté ipìranáywa oveja. Nàyaca manacúalibàa táiyápinama, nacùacaténá napìranái ovejawa.

9 Yáta Dios yàasu ángel imàacaca yáawawa naicácani. Yá Dios icamaláná icànaca natéese, yá máiní cáaluca nía.

10 Quéwa ángel íimaca nalí:

—Picácué cáalu pía nuícha, nutécáinacué pìrí cayábéeri tàacáisi, isímáidéeripiná manuísíwata macái wenàiwica:

11 Siùca èeri idéca imusúaca iicá èeri, yái iwasèeripinácuéca píawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Belén ìyacàlená irìcu rey David imusúacatáicaté iicá èeri, idéca asáica yái Wáiwacalica, yái Mesíasca, judío icuèerínápináca.

12 Pìanèeripinácué néepuèri wáluma iyú, irìacawa pìrái iyáacàalu irìcu, píalíacaténácuéwa càirínácaalíni yáara quìrasílica —íimaca nalí yái ángelca.

13 Yáta madécaná ángelnái namàacaca níawawa chènuníise asianái iicácaténá nía ángel yáapícha, yèyéica Dios irí cayábéeri. Náimaca:

14 “¡Pìacué Dios chènuníiséeri irí cayábéeri! ¡Máiní matuíbanáiri iyú nàyaca cawinácaalí èeri mìnánái casímáiyéica Dios iicáca íiwitáise!”  
náimaca ángelnáica.

15 Idécanáamité ángelnáí nèepùacawa náicha chènuniré, néese níái icuèyéica ovejanáí náimaca nalíwáaca:

—Wàacuéwa Belén iyacàlená néré waicácaténá càinácaalí iyáaná, Wacuèriná Dios icàlidéerica walí iináwaná ìwali —náimaca nalíwáaca níái icuèyéica ovejanáí.

16 Yáté nàacàatécatawa néré. Yá nàanàaca María, José nacái, quìrasì nacái irièriwa pìrái iyáacàalu irìcu.

17 Néese naicácáináni, íná nacàlidaca áibanáí iríni yái tàacáisi ángel icàlidéericaté nalí quìrasì ìwali.

18 Yá macáita wenàiwica yéemièyéica quìrasì iináwaná, nàináidacawa manuísíwata càinácaalí íimáaná yái tàacáisi nacàlidéerica quìrasì ìwali, níái icuèyéica ovejanáí.

19 Maríata quéwa, canácatáita uimáicha quirínama càinácaalíté nàimáaná uìri ìwali, uínáidacawa mamáalàacata nàasu tàacáisi ìwali.

20 Néese níái icuèyéica ovejanáí nèepùacawa náicha napìranáí yàatalépináwa. Casímáiri iyú nacàlidaca Dios iináwaná ìwali cayábéericani, nàaca nacái Dios irí cayábéeri ìwali macáita yái naiquéerica, néemìaca nacái, macáicáináta ichàbacatéwa càide iyúwaté ángel íimáaná nalí.

### *El niño Jesús es presentado en el templo*

21 Ocho èeri imusúacadénáamiwa yái sùmàica, yáté namànica irí circuncisión. Yá nàaca ípidená

Jesús, càide iyúwaté ángel icàlidáanaté María irí ípidenápiná, ipíchawáiseté udéerìcuca sùmàì.

<sup>22</sup> Néese cuarenta èeri imusúacadénáamiwa, yáté iwàwacutá namànica càide iyúwaté profeta Moisés ichùulianaté israelitanái imànica Dios inùmalìcuíse, masacàcaténá Dios iicáca nía àniwa, nasutáanápíná Dios ícha àniwa templo irìcu. Iná natéca sùmàì Jerusalén ìyacàlená néré, yáasáidacaténáni Dios irí.

<sup>23</sup> Càité namànica yácáiná profeta Moisés itànàacaté càiri tàacáisi Dios inùmalìcuíse: “Asìalicaalí idàbáanéerica uùrica, yásí Dios yàasu wenàiwicapínacani yái sùmàica”, càì itànàacaté profeta Moisés.

<sup>24</sup> Ináté nàacawa namànicaténá sacrificio Dios iripíná, nanúanápíná pucháiba unùcu, càide iyúwaté Dios ichùulianá judíonái imànica catúulécanácaalí nía. Iwàwacutá nàaca pucháiba unùcu púbéeyéi, càmicaalí nacái, nàaca pucháiba unùcu manuínaméeyéi yéenibe. Ináté José, María nacái namàacaca pucháiba unùcu Dios iripíná ofrenda iyú catúulécanácáiná nía.

<sup>25</sup> Néenialité ìyaca asìali Jerusalén ìyacàlená mìnali ípidenéeri Simeón. Yái asìali máiníiri cayábaca íiwitáise, ìyéerica machacàníiri iyú, yèeri nacái Dios icàaluíná, icùa nacái Dios iwàsàaca Israel itaquénáinámi nàuwichàacái íchawa. Espíritu Santo nacái yàacawéeridaca Simeón.

<sup>26</sup> Espíritu Santo imàacacaté Simeón yáalíacawa camínápínaté yéetáwa àta idécataléta iicáca Mesías, yái asìali Dios ibànuèripínacaté israelita icuèrinápínáca.

<sup>27</sup> Néese Espíritu Santo ichùullíaca Simeón yàanápínáwa templo néré. Yáté Simeón ìyaca

templo irìcu nàanàacaalíté néré níái sùmàì isèenáica, yái sùmàica ípidenéerica Jesús. Natécaté Jesús templo néré namànicaténá càide iyúwaté profeta Moisés itànàaná Dios itàacái israelitanái imànínapíná néenibe aslanái iríwa.

<sup>28</sup> Simeón yeedáca Jesús yàanaliculéwa, yá Simeón yàaca Dios irí cayábéeri. Néese Simeón ímaca:

<sup>29</sup> “Pía, Nucuèriná Dios, siùca pidéca pimànica càide iyúwa píimáanáté nulí; yásí cayábaca pimàacaca nuétácawa matuíbanáiri iyú, núa pìasu wenàiwicaca.

<sup>30</sup> Nudéca nuicácani nutuí iyúwa, yái iwasèeripínaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha,

<sup>31</sup> càide iyúwa pichùulianá imànica macái èeri m̀nanái yàacuésemi.

<sup>32</sup> Amaláca imànipíná náiwitáise, níara càmiyéica israelitaca, náalícaténáwa càinácaalí iwàwacutáaná namànica nàyacaténá càide iyúwa piwàwáaná. Cáimiétacanápiná nacái imànica wíawa, wía pìasu wenàiwicaca, Israel itaquénáinámica”,

ímaca yái Simeónca.

<sup>33</sup> Néese José, úa nacái Jesús yáatúaca náináidacawa néemlaca manuísíwata yái tàacáisica Simeón icàlidéerica sùmàì ìwali.

<sup>34-35</sup> Néese Simeón isutáca nalí Dios íicha imànínapíná nalí cayábéeri. Yá ímaca María irí àniwa úái Jesús yáatúaca:

—Péemla cayábani Dios idéca ibànùaca yái sùmàica yéewanápiná Israel itaquénáinámi néemlacani. Quéwa néemlacaalípináni, yá manùbéeyéi nacaláapínacawa Dios íicha càmicáiná neebáida itàacái, yái sùmàica. Quéwa áibanái

manùbéeyéi nawènúadapíná náiwitáisewa Dios irípiná, neebáidacáiná itàacái, yái piirica. Dios idéca ibànùacani yáasáidacaténá nalí cànácaalí Dios iwàwáaná nàyaca íná manùbéeyéi wenàiwica nàuwideca namànipinácani. Càita yáasáidapíná cànácaalí ìwali manùbéeyéi wenàiwica nàináidacawa nawàwalìcuísewa. Quéwa píá, piicápiná iyúwa macáita ichàbáanáwa, yásí achúmaca piwàwa manuísíwata càide iyúwa espada machete nacáiri idéca nacáicaalí isutàaca píá —ímaca yái Simeónca.

<sup>36</sup> Uyaca nacái inaná templo irícu icàlidéechúa tàacáisi Dios inùmalìcuíse ípidenéechúa Ana. Uanirimi ípidenáté Fanuel, abéeri Aser itaquérinámi. Máini béeruca úái Anaca. Ucáasàacatéwa mànacàucaalíté úa. Yáté ùyaca siete camuí ùcawéerimi yáapichawa.

<sup>37</sup> Néeseté yéetácawa uícha ùcawéerimica, yáté ùyaca templo irícu ochenta y cuatro camuí idécanáamité ùcawéerimi yéetácawa uícha. Càmita umusúawa templo ícha, uíbaida quéwanáta èeríapinama, táiyápinama nacái Dios irípiná. Umàacaca uíchawa uyáacaléwa, usutá nacái úawawa Dios ícha, ùcaténá icàaluíniná.

<sup>38</sup> Yáté Ana yàanàaca néré. Uicácanacáita yái sùmài Jesúsca, yá udàbaca ùaca Dios irí cayábéeri ìwali. Yá ucàlidaca áibanái irí Jesús iináwaná ìwali, cawinácaalí wenàiwica icuèyéicaté Dios iwasaanápiná Jerusalén iyacàlená minaná nàuwichàacái íchawa.

### *El regreso a Nazaret*

<sup>39</sup> Néese isèenái namáalàidacaté namànica macáita càide iyúwaté Dios ichùllaná israelitanái



imànica, yá nèepùacawa Galilea yàasu cáli néré, nàyacàle nérépináwa, ípidenácatalé Nazaret.

<sup>40</sup> Néese yái sùmàì idàwinàacawa cachàiníiripiná, cáaliácáiri yáwanái nacái. Dios nacái imànica irí cayábéeri.

### *El niño Jesús en el templo*

<sup>41</sup> Càide iyúwaté Jesús isèenái íiwitáise iyáaná, nàacawa napáchiaca camuí imanùbaca Jerusalén iyacàlená néré naicácaténá néré náapicha judiónái yàasu culto ípidenéeri Pascua.

<sup>42</sup> Jesús idèniacáináté doce camuí, yá nàacawa macáita Jerusalén iyacàlená néré càide iyúwaté náiwitáise iyáaná Pascua yàasuná culto ìwali.

<sup>43</sup> Néese Pascua yàasuná culto idénáami nèepùacawa nàyacàle nérépináwa. Yái sùmàì Jesús iyamáacawa Jerusalén iyacàlená irícuta. Isèenái quéwa càmita náalíawa iyamáanátéwa náicha.

<sup>44</sup> Nayúunáidaca Jesús yàacawa imanùbaca yáapichawa, íná nàacawa èeríapinama. Néese nacutáca Jesús namanùbaca náí yèewibàawa, néenánái yèewibàa nacáíwa.

<sup>45</sup> Néese, càmicáináté nàanàa Jesús, yá nèepùaca nàacaténá nacutácani Jerusalén iyacàlená néré.

<sup>46</sup> Néese máisiba èeri irícu, yá nàanàaca Jesús átata templo irícu. Yái Jesús yáawinéeriwa nèewi níái yéewáidéyécáté wenàiwica Dios itàacái iyú templo irícu. Yéemiaca iyaca néewáidáaná wenàiwica. Isutáca yéemiawa nía nacái.

<sup>47</sup> Néese macáita yéemièyéica Jesús íimáaná, yá nàináidacawa néemiàcani manuísíwata, máinícáiná cáaliácáicani, yáaliácáiná nacái icàlidaca nalíni

cáaliácáiri iyú, nasutácaalí néemìawani Dios itàacái ìwali.

<sup>48</sup> Néese, isèenái nàanàacani, yá náináidacawa manuísíwata naicáidaca irí. Yá María íimaca Jesús irí:

—Nuìri, ¿cáná pidé càì pimànica walí? Píaniri, núa nacái wadéca wacutáca pía máadáini, máini nacái achúmaca wawàwawa wáináidacawa pìwali — úumaca.

<sup>49</sup> Jesús íimaca nalí:

—¿Cánásicué picutá núa áibalé? ¿Càmitasicué píalíawa iwàwacutáaná nuíbaidaca Núaniri irípináwa ícapèe irícu? —íimaca yái Jesúsca.

<sup>50</sup> Càmita quéwa náalía néemíaca càinácaalí ímáaná yái tàacáisi Jesús icàlidéerica nalí.

<sup>51</sup> Néese, Jesús yèepùacawa náapicha Nazaret iyacàlená néré. Yá imànica macáita càide iyúwa nachùullanáni. Quéwa yáatúa íináidacawa mamáalàacata uwàwalícuísewa ìwali, yái wawàsica.

<sup>52</sup> Jesús idàwinàacawa yàacawa, cáaliácáica yáwanái nacáicani. Casímái nacái Dios íicáca íiwitáise. Yá macáita wenàiwica cayábaca naicáca Jesús.

### 3

#### *Juan el Bautista en el desierto*

<sup>1</sup> Idécanáamité emperador Tiberio icùaca macái cáli catorce camuí, néese yàasu quincéená camuí irícu, yá gobernador Poncio Pilato icùaca ìyaca Judea yàasu cáli. Herodes icùaca ìyaca Galilea yàasu cáli. Herodes yéenasàiri ípidenéeri Felipe icùaca ìyaca Iturea yàasu cáli, Traconite yàasu cáli nacái. Gobernador Lisantias icùaca ìyaca Abilinia yàasu cáli.

<sup>2</sup> Sacerdote Anás, sacerdote Caifás nacái, níacata sacerdote íiwacanánáica. Néenialíté Dios ichùuliaca Juan el Bautista icàlidáanápíná itàacái wenàiwicanái irí. Iyacaté manacúali yùucubàa càinàwàiri yái Juanca, Zacarías ìirimica.

<sup>3</sup> Ináté Juan yèepunícawa yàacawa mawiénibàa Jordán inanába irí. Yá icàlidaca wenàiwicanái irí iwàwacutáaná nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná, namàacáanápíná náichawa yái báawéerica namàníirica, nabautizáca nacáywa neebáidacaténá Dios itàacái, yéewanápíná Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná íicha, yái báawéerica namàníiricaté.

<sup>4</sup> Bàaluité profeta Isaías itànàacaté tàacáisi Dios inùmalicúise Juan el Bautista iwali. Càité Isaías itànàaca:

“Abéeri aslali icàlidapíná nalíwani cachàiníiri iyú manacúali yùucubàa càinàwàiri. Càipíná íimaca nalí: ‘Càide iyúwa wenàiwicanái ichùnìacaalí àyapu Náiwacali irípináwa, càita nacái iwàwacutácué pichùnìaca píiwitáisewa Wacuèriná Dios irípiná pitàidacaténácué cayábéeri iyúni. Pichùnìacué píiwitáisewa yéewacaténá yéewáidacuéca pìyaca machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná.

<sup>5</sup> Pichùnìacué píiwitáisewa Wacuèriná Dios irípiná càide iyúwa wenàiwica nachùnìacaalí àyapu Náiwacali irípináwa yéewacaténá yàanàaca nàatalé. Napuníadaca macái manuínaméeyéi utàwi cáli iyú. Náicaca macái dúli, sàabadacaténá nía. Machacànica namànica macái éeruíri àyapu. Cayábaca namànica báawéeri àyapu.

<sup>6</sup> Yá macái èeri mìnánái naicápiná yái wenàiwica

Dios ibànuèrica aléi èeri irìculé iwasàacaténá èeri mìnánái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha', càipiná íimaca", íimacaté yái profeta Isaíasca.

<sup>7</sup> Manùbéeyéi wenàiwica namusúacawa nàyacàle imanùbaca néesewa, yá nasutáca Juan íicha ibautizáanápíná nía. Quéwa Juan yáaliacawa abénaméeyéi càmita nawènúada náiwitáisewa nabáyawaná íichawa báisíiri iyú, ínáté Juan yàalàaca nía cachàiníiri iyú. Íimaca nali: "¡Píacué, càiyéide iyúwa àapi iculále! Manuíri yùuwichàacáisi yàanàaca mesúnamáita yùuwichàidacaténá wenàiwicanái. Piyúunáidacuéca píalimáaná pichúuliacawa íicha, yái yùuwichàacáisica, pibautizácaalícáitawa, éwitacué càmicáaníta piwènúada píiwitáisewa báisíiri iyú pibáyawaná íichacuéwa. ¡Càmita nucàlidacué píri càiri chìwái!

<sup>8</sup> Iwàwacutácué piyaca machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, yéewanápíná macái wenàiwica naicáca amaléeri iyú piwènúadacuéca píiwitáisewa báisíiri iyú Dios irípiná. Picácué càì píima píriwáaca: 'Canácatáita Dios yùuwichàida wíawa, ¡Abraham itaquénáinámicáiná wía!' picácué píima. Péemíacué cayába, éwita Dios imáalàida macáitacué pía pibáyawaná ìwalísewatá, càicáaníta Dios yáalimá iwènúadaca níái íbaca Abraham itaquénáinámipíná iyútá, Dios yàasu wenàiwicapíná nía píamirìcubàacué.

<sup>9</sup> Máiní mawiénica yái yùuwichàacáisica Dios imàaquéeripíná yàanàaca báawéeyéi ìwali, càide iyúwa mawiénicaalí wenàiwica iwichùaca àicu ìwali chipàali iyú, càita nacái mawiénica yái Dios yàasu yùuwichàacáisica. Péemíacué comparación:

Càide iyúwa wàucacaalí macái àicu canéeri ìyacaná cayába weemácaténá nía quichái irìcu, càita nacái Dios yùuwichàidapíná wenàiwica quichái irìcu, cawinácaalí wenàiwica càmíiyéica imàni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná”, íimaca yái Juanca.

<sup>10</sup> Inaté manùbéeyéi wenàiwica yàanèyeyícaté Juan el Bautista yàatalé, nasutáca néemìlawa Juan. Náimaca irí:

—¿Càinásica iwàwacutá wamànica? —náimaca irí.

<sup>11</sup> Juan íimaca nalí:

—Pidèniacaalícué pucháiba bàlesi, piacué abéeri bàlesi áiba wenàiwica irí canéerica ibàle. Pidèniacaalícué yàacàsi, piacué nayáapíná, canéeyéica irí yàacàsi —íimaca yái Juanca.

<sup>12</sup> Nàyaca néeni abénaméeyéi yeedéyeyéica plata néenánái judío íichawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno irípiná. Nàacatéwa néré nabautizácaténáwa. Nasutáca néemìlawa Juan:

—Pía yéewáidéerica wía, ¿càinásica iwàwacutá wamànica? —náimaca.

<sup>13</sup> Juan íimaca nalí:

—Picácué picobra nía ichàbanamawa. Peedácué náicha càitade iyúwa romanonái ichùulianá peedáca —íimaca yái Juanca.

<sup>14</sup> Abénaméeyéi úwinái nacái nasutáca néemìlawa Juan:

—Wía nacái, ¿càinásica iwàwacutá wamànica? —náimaca. Juan íimaca nalí:

—Picácué píbáulia pinúaca wenàiwica piyéedùacaténá nàasu. Picácué picháawà naináwaná ìwali pichìwa iyúwa, peedácaténá piríwa nàasu. Casímáicué nacái piicáca piwèniwa

romanonái yàasu gobierno yèericuéca pirí —ímaca yái Juanca.

<sup>15</sup> Níái wenàiwicaca náináidacawa cawàwanáta Dios imànlínápinaté naicá áiba wawàsi máiníri cachàinica. Náináida nacáíwa nawàwalìcuísewa Juan ìwali cawàwanáta Mesíascani, yái judío icuèrinápináca, Dios ibànuèrica nalí.

<sup>16</sup> Quéwa Juan ímaca macái wenàiwicanái irí: “Báisíta nubautizácuéca pía úni yáaculé. Quéwa mesúnamáita áiba yàanàaca. Yáta ibànùapíná Espíritu Santo abénaméeyéi péenácué irí ibautizácaténá náiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú, cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái, yái yàanèeripínáca. Quéwa áibanái péenácué càmiyéica yeebáida itàacái, ibautizápiná níawa quichái iyú nàuwichàacaténáwa càiripínáta. Máini cachàiníríca íiwitáise nuícha. Nuíwacalìcani, yái yàanèeripínáca; nuicáca núawawa càiride iyúwa yàasu wenàiwica càmiríca cachàini náicha canánama, máinícáiná cayábéerica nuíchani.

<sup>17</sup> Càide iyúwa wenàiwicanái itécaalí yàasu palawa nacáapi irícuwa, masacàacaténá namànica nàasu trigo ituínáwa, náaláidacaténá nacái trigo iwìralèmi, càita nacái yái yàanèeripínáca núamirìcubàa yàanàaca iwàlisàidacaténá yàasu wenàiwica íiwitáisewa, iseríacaténá nacái nía náicha áibanái càmiyéica yàasu. Càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí ibànacale trigo ituínáwa manuírì capìi irìculé, ituínási yàaluca, càita nacái yái yàanèeripínáca ìwacáidapíná yàataléwa yàasu wenàiwicanáíwa. Càide iyúwa wenàiwica yeemácaalí ituíná iwìralèmi manuírì quichái irìcu, càita nacái yái yàanèeripínáca yùuwichàidapíná nía quichái irìcu, càmiyéica yàasu

wenàiwica; yùuwichàidapiná nía quichái irìcu camíirica ichacàwa càiripinéerita ìyaca”, ímaca yái Juanca.

<sup>18</sup> Càité Juan icàlidaca nalíni. Yàalàaca nía déecuírì iyú icàlidacaténá wenàiwicanái irí cayábéeri tàacáisi Dios ichùulièrica icàlidaca nalí.

<sup>19</sup> Juan yàalàaca gobernador rey Herodes nacái cachàiníiri iyú, Herodes imelùdacáináté yéenasàiri Felipe ínuwa, ípidenéechúa Herodías, Herodes imànicáináté nacái manùba báawéeri.

<sup>20</sup> Herodes quéwa imànica áiba wawàsi máiníiri báawaca náicha canánama: Herodes yúucaca Juan presoíyéi ibànalìculé.

### *Jesús es bautizado*

<sup>21</sup> Quéwa ipíchawáiseté Herodes yúucaca Juan presoíyéi ibànalìculé, Juan ibautizácaté manùbéeyéi wenàiwica. Juan ibautizá nacái Jesús. Yái Jesúsca, idècunitàacá isutáca yáawawa Dios ícha, yáta capìraléeri cáli yàacùacawa.

<sup>22</sup> Yá Espíritu Santo iricùacawa Jesús ìwali càiride iyúwa waicáaná unùcu iricùanáwa. Néese néemìaca Dios itàacái chènuníise. Dios ímaca Jesús irí:

—Píacata Nuìri nuwàwéeri cáininéeri nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicáca pía —ímaca yái Diosca.

### *Los antepasados de Jesucristo*

<sup>23</sup> Jesús idèniacaté cawàwanáta treinta camuí idàbacaalíté yéewáidaca wenàiwicanái. Abénaméeyéi wenàiwica nayúunáidaca José ìirimicaténi, yái Jesúsca. José yàacawéetúa yáaniri ípidenáté Elí.

<sup>24</sup> Elí yáaniri ípidenáté Matat. Matat yáaniri ípidenáté Leví. Leví yáaniri ípidenáté Melqui.

Melqui yáaniri ípidenáté Jana. Jana yáaniri ípidenáté José.

<sup>25</sup> José yáaniri ípidenáté Matatías. Matatías yáaniri ípidenáté Amós. Amós yáaniri ípidenáté Nahúm. Nahúm yáaniri ípidenáté Esli. Esli yáaniri ípidenáté Nagai.

<sup>26</sup> Nagai yáaniri ípidenáté Maat. Maat yáaniri ípidenáté Matatías. Matatías yáaniri ípidenáté Semei. Semei yáaniri ípidenáté Josec. Josec yáaniri ípidenáté Judá.

<sup>27</sup> Judá yáaniri ípidenáté Joanán. Joanán yáaniri ípidenáté Resa. Resa yáaniri ípidenáté Zorobabel. Zorobabel yáaniri ípidenáté Salatiel. Salatiel yáaniri ípidenáté Neri.

<sup>28</sup> Neri yáaniri ípidenáté Melqui. Melqui yáaniri ípidenáté Adi. Adi yáaniri ípidenáté Cosam. Cosam yáaniri ípidenáté Elmadam. Elmadam yáaniri ípidenáté Er.

<sup>29</sup> Er yáaniri ípidenáté Josué. Josué yáaniri ípidenáté Eliezer. Eliezer yáaniri ípidenáté Jorim. Jorim yáaniri ípidenáté Matat.

<sup>30</sup> Matat yáaniri ípidenáté Leví. Leví yáaniri ípidenáté Simeón. Simeón yáaniri ípidenáté Judá. Judá yáaniri ípidenáté José. José yáaniri ípidenáté Jonam. Jonam yáaniri ípidenáté Eliaquim.

<sup>31</sup> Eliaquim yáaniri ípidenáté Melea. Melea yáaniri ípidenáté Mena. Mena yáaniri ípidenáté Matata. Matata yáaniri ípidenáté Natán.

<sup>32</sup> Natán yáaniri ípidenáté rey David. Rey David yáaniri ípidenáté Isaí. Isaí yáaniri ípidenáté Obed. Obed yáaniri ípidenáté Booz. Booz yáaniri ípidenáté Sala. Sala yáaniri ípidenáté Naasón.



<sup>33</sup> Naasón yáaniri ípidenáté Aminadab. Aminadab yáaniri ípidenáté Admin. Admin yáaniri ípidenáté Arni. Arni yáaniri ípidenáté Esrom. Esrom yáaniri ípidenáté Fares. Fares yáaniri ípidenáté Judá.

<sup>34</sup> Judá yáaniri ípidenáté Jacob. Jacob yáaniri ípidenáté Isaac. Isaac yáaniri ípidenáté Abraham. Abraham yáaniri ípidenáté Taré. Taré yáaniri ípidenáté Nacor.

<sup>35</sup> Nacor yáaniri ípidenáté Serug. Serug yáaniri ípidenáté Ragau. Ragau yáaniri ípidenáté Peleg. Peleg yáaniri ípidenáté Heber. Heber yáaniri ípidenáté Sala.

<sup>36</sup> Sala yáaniri ípidenáté Cainán. Cainán yáaniri ípidenáté Arfaxad. Arfaxad yáaniri ípidenáté Sem. Sem yáaniri ípidenáté Noé. Noé yáaniri ípidenáté Lamec.

<sup>37</sup> Lamec yáaniri ípidenáté Matusalén. Matusalén yáaniri ípidenáté Enoc. Enoc yáaniri ípidenáté Jared. Jared yáaniri ípidenáté Mahalaleel. Mahalaleel yáaniri ípidenáté Cainán.

<sup>38</sup> Cainán yáaniri ípidenáté Enós. Enós yáaniri ípidenáté Set. Set yáaniri ípidenáté Adán, yái asìali Dios idàbéericaté.

## 4

### *Jesús es puesto a prueba*

<sup>1</sup> Néeseté Espíritu Santo icùaca Jesús íiwitáise. Jesús yèepùacawa Jordán inanába ícha, yá Espíritu Santo itéca Jesús manacúali yùuculé caináwàiri.

<sup>2</sup> Jesús ìyacaté néré cuarenta èeri. Satanás yáalimáidaca Jesús imàníinápiná ibáyawanáwa

quéwa càmita Jesús imàni càì. Canácata Jesús iyéeri iyáacaléwa cuarenta èeri, yáté máapicani.

<sup>3</sup> Néese, Satanás íimaca Jesús irí:

—Dios Iiricáiná pía, piwènúada yái íbaca pan iyú piyáacaténáni —íimaca yái Satanásca.

<sup>4</sup> Jesús íimaca irí:

—Càmírita. Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca walí: ‘Picácué wáináidawa yàacàsi ìwali Dios íicha. Néese iwàwacutá weebáidaca macáita iyúwa Dios íimáaná yéewanápiná wàyaca machacàníiri iyú’, íimaca yái Dios itàacáica —íimaca yái Jesúsca, càmicáiná iwàwa imànica wawàsi meedá írípínáwa Dios íiwitáise iyú.

<sup>5</sup> Néese, Satanás itéca Jesús chènuníiri dúli íinatalé. Yá Satanás yáasáidaca Jesús iicá aquialénamata macái cáli èeri irìcuíríca.

<sup>6</sup> Yá Satanás íimaca Jesús irí:

—Nùapíná piríwa macáita iyéerica cháì èeri irìcu cawènírica, yá picùapíná macái cáliwa; núacata yèeri canánama nuwàwéeyéi iríwa núacáináta ícuèrica macáitani.

<sup>7</sup> Iná píbalùacaalíwa nulí piùlùì ipùata iyúwa píacaténá nucàaluíniná, yásí píasupíná macáitani —íimaca yái Satanásca.

<sup>8</sup> Jesús íimaca irí:

—Núa, cà mírita yàa picàaluíniná, yácáiná Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca: ‘Iwàwacutá píaca Picuèríná Dios icàaluínináwa. Iwàwacutá nacái píaca abéerita Dios iyéininá’, càité itànàaca yái profetaca —íimaca yái Jesúsca.

<sup>9</sup> Néese Satanás itéca Jesús Jerusalén iyacàlená néré. Yá Satanás imichàidaca Jesús templo ipùata

íinatalé chènuníiri náicha canánama. Néese Satanás íimaca Jesús irí:

—Dios íiricáiná pía, pipisìawa templo íicha cáli íinatalépiná.

<sup>10</sup> Yácáiná Dios itàacái profeta itànèericaté càì íimaca pìwali:

‘Dios íchùullápiná yàasu ángelnáíwa nacùanápíná pía.

<sup>11</sup> Namichàidapíná nacái píawa nacáapi iyúwa ípíchaná pinúaca píawawa íba iwéré’, càité profeta itànàaca Dios itàacái piináwaná ìwali — íimaca yái Satanásca.

<sup>12</sup> Quéwa Jesús íimaca Satanás irí:

—¡Càmíiri! Dios itàacái profeta itànèericaté càì íimaca walí: ‘Píca píalimáida piicáwa Picuèriná Dios asáisí icùacaalípiná pía’, càité profeta itànàaca Dios itàacái —íimaca yái Jesúsca.

<sup>13</sup> Inaté idécanáami Satanás yáalimáidaca Jesús imàínápiná macái íiwitáaná báawéeri, yáté Satanás yàacawa Jesús íicha àta áiba èeripináta àniwa.

### *Jesús comienza su trabajo en Galilea*

<sup>14</sup> Néeseté Jesús yèepùacawa Galilea yàasu cáli néré. Espíritu Santo icùaca Jesús íiwitáise. Néese macáita Galilea yàasu cáli néeséeyéi néemíaca Jesús iináwaná ìwali.

<sup>15</sup> Jesús yèepunícatéwa yéewáidaca wenàiwica judiónái yéewáidacàalu irìcubàa yàcalé imanùbaca. Macáita wenàiwica nacàlidaca Jesús iináwaná ìwali cayábéerica íiwitáise.

### *Jesús en Nazaret*

<sup>16</sup> Jesús yàacatéwa Nazaret ìyacàlená néré, yái yàcalé isèenái idàwinàacatáicaténi. Yá sábadó

irìcu judíonái iyamáidacatáicawa, Jesús iwàlùacawa judíonái yéewáidacàalu irìculé càide iyúwaté íiwitáise iyáaná. Néese ibàlùacawa wenàiwicanái yàacuésemi iléecaténá nalí Dios itàacái.

<sup>17</sup> Nàaca irí cuyàluta yéewacaténá iléeca nalíni, yái cuyàluta idènièricaté itànàawa profeta Isaías yàasu tàacáisi itànèricaté Dios inùmalicúise. Jesús yàacùaca cuyàluta iwawanèericawa, yá yàanàaca tàacáisi Jesús ímáanápínacaté ìwaliwa, yái Dios yàasu wenàiwicaca. Càita ímaca ìwaliwa:

<sup>18</sup> “Espíritu Santo, Dios ibànùerica nulí, yàacawéeridaca núa siùca, ichùuliacáiná nucàlidáanápíná cayábéeri tàacáisi catúulécaneeyéi irí. Idéca ibànùaca núa nucàlidacaténá wenàiwicanái iríni Dios iwàwaca iwasàaca nía nabáyawaná íchawa. Ibànùaca núa catuícáténá numànica matuíyéi, nuwasàacaténá wenàiwica nàuwichàacái íchawa nacái,

<sup>19</sup> nucàlidacaténá nacái nalíni Dios iwàwaca iyúudàaca nía siùcade”,  
càité profeta Isaías itànàaca tàacáisi Jesús ìwali.

<sup>20</sup> Néese idécanáamité Jesús iléeca nalíni, yá iwawanàacani yái cuyàlutaca, yá yèepùadaca cuyàluta asiali irí icuèrica cuyàluta. Néese Jesús yáawinacawa nèewi yéewáidacaténá nía. Macáita iyéeyéica néré naicáidaca irí mamáalàacata.

<sup>21</sup> Néese Jesús ímaca nalí:

—Siùca idéca yàanàaca pèewiré yái wenàiwicaca Dios itàacái icàlidéericaté iináwaná ìwali profeta Isaías yàasu cuyàluta irìcu —ímaca yái Jesúsca, icàlidaca iináwaná ìwaliwa.

<sup>22</sup> Macáita níai wenàiwicaca natàaníca cayábéeri iyú ìwali. Náináidacawa manuísíwata néemìaca

icàlidaca nalíni máini cáaliacáiri iyú. Náimaca nalíwáaca:

—¿Cánásica yéewaná càì icàlidacani? José ìrimi meedá yái —náimaca.

<sup>23</sup> Inaté Jesús íimaca nalí:

—Báisíta piwàwacué picàlidaca nulí yái tàacáisica: ‘Báisícaalí píalimá pichùnìaca cáuláiquéeyéi, néese pichùnìaca píawawa waicápiná, yásí weebáidaca pitàacái’, càì piwàwacué píimaca nulí, piwàwacáinácué piicáca numànica yái càmlírìca wenàiwica idé imànica. Piwàwacué nacái píimaca nulí: ‘Báisícaalí pimànicaté yái càmlírìca wenàiwica idé imànica Capernaum ìyacàlená néenibàa càide iyúwa wéemìaná nacàlidaca piináwaná ìwali, néese pimàni nacái càiri wawàsi cháì, píasu cáli íinatawa, yásí weebáidaca pitàacái’, càì piwàwacué píimaca nulí, càmicáinácué piwàwa peebáidaca nutàacái báisìiri iyú —íimaca nalí yái Jesúsca.

<sup>24</sup> Néese Jesús íimaca nalí àniwa:

—Báisíta, núaliacawa càmlínápinácué peebáida nutàacái, càmicáiná wenàiwica nawàwa néemìaca profeta itàacái nàasu cáli néeséericaalíni.

<sup>25-26</sup> Quéwa, péemìacué cayába, Dios imànipiná cayábéeri áibanái wenàiwica irí báawéeyéicuéca piicáca, níara càmlíyéica judío, neebáidapináciná nutàacái, càide iyúwaté Dios imàníiná nalí cayábéeri bàaluité profeta Elías yàasu èerité. Càmitaté unía yúuwàawa máisiba camuí y mediopináté, ìyacaté nacái manuíri máapicái cháì Israel yàasu cáli imanuíca. Ewitaté nàyacáaníta manùbéeyéi inanái inìrimi yéetéyémicawa íicha cháì Israel yàasu cáli íinata, càicáaníta Dios càmitaté ibànùa profeta Elías iyúudàacaténá nía. Néese, Dios

ibànùacaté Elías iyúudàacaténá abéechúa inanái inìrimi yéetéchúamiwa ícha, càmíichúa israelita, Sarepta ìyacàlená mìnalu, ìyéechúacaté mawiénita Sidón ìyacàlená irí, méetàuculé Israel yàasu cáli ícha.

<sup>27</sup> Càita nacái profeta Eliseo yàasu èerité nàyacaté nacái manùbéeyéi cacháunéeyéi íimami lepra iyú cháí Israel yàasu cáli íinata, quéwa Dios càmítaté ichùnìa nía, ibatàa abéeri pináta, càmítaté ichùnìa nía. Néese ichùnìacaté áiba càmíiri israelita, ípidenéri Naamán, Siria yàasu cáli néeséeri. Càita nacái Dios imànipiná cayábéeri nalíwa áibanái wenàiwica báawéeyéicuéca piicáca, càmíiyéica judío, neebáidapínacáiná nutàacái –ímaca yái Jesúsca.

<sup>28</sup> Níái israelitaca, néemìaca Jesús ímáaná càmíiyéi israelita ìwali, yá calúaca nía báawanama canánama, níái ìyéeyéica judíonái yéewáidacàalu irìcu, báawacáinaté naicáca càmíiyéi israelita.

<sup>29</sup> Yá namichàacawa náibàaca Jesús, natécani cachàiníiri iyú yàcalé ícha. Nawatàidaca Jesús quìratàli ipùata nérépiná, yái quìratàli nàyacàle ìyéerica íinata, nawàwacáiná náucaca Jesús chènuníiri quìratàli íinatáise, yéetácaténáwa.

<sup>30</sup> Quéwa Jesús iwatàa yáawawa náicha, yá ichàbacawa nèewibàa, yá yàacawa náicha.

### *Un hombre que tenía un espíritu impuro*

<sup>31</sup> Néeseté, Jesús yàacawa Capernaum ìyacàlená néré ìyéerica Galilea yàasu cáli íinata. Aiba sábado judíonái iyamáidacatáicawa, yá Jesús yéewáidaca wenàiwicanái judíonái yéewáidacàalu irìcu.

<sup>32</sup> Yá nàináidacawa manuísíwata néemìaca yéewáidáaná nía, yéewáidacáiná nía iyúwa abéeri

cachàiníiri íiwitáise, Dios ibànuèrica yéewáidacaténá wenàiwicanái.

<sup>33</sup> Iyacaté áiba asìali néewáidacàalu irìcu. Yái asìali demonio idacuèrica íiwitáise. Yá demonio yéemianícawa asìali isàna iyú. Yá íimaca cachàiníiri iyú Jesús irí:

<sup>34</sup> —¡Pèepùa píichawa! ¡Picá pisàiwica walí wawàsi, pía Jesúscá, Nazaret ìyacàlená néeséeri! ¿Pìanàsica pimáalàidacaténá wía? Núalía nuicáca pía, núalíacawa píwali, Dios néeséeri mabáyawanéerica pía —íimaca.

<sup>35</sup> Quéwa Jesús yàalàaca demonio cachàiníiri iyú. Yá Jesús íimaca demonio irí:

—¡Masànata pía! ¡Pimusúawa íicha yái asìalica! —íimaca yái Jesúscá. Yá demonio yúucaca asìali cáli íinatalé macái wenàiwicanái yàacuésemi, néese yàacawa asìali íicha. Canáta demonio imàníná asìali irí.

<sup>36</sup> Macáita wenàiwica ìyéeyéica néeni, nánáidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí. Yá náimaca nalíwáaca:

—¿Càinásica yái yéewáidáanáca? ¡Yái asìali Jesús yàalàaca demonionái cachàiníiri iyú íiwitáise cachàiníiri iyúwa, yá ichùulìacaalí nía nàanápínáwa wenàiwica íicha, yáta nàacawa! —náimaca nalíwáaca.

<sup>37</sup> Yá macáita Galilea yàasu cáli néeséeyéi nacàlidaca Jesús íináwaná ìwali.

### *Jesús sana a la suegra de Simón Pedro*

<sup>38</sup> Néeseté Jesús imusúacawa néewáidacàalu irìcuíse, yá yàaca iwàlùacawa Simón icapèe irìculé. Yá Simón iyéeru iculuéchúawa cáiwíiri mecuní iyú. Yá nasutáca ulí Jesús íicha ichùnìanápíná úa.

39 Néese Jesús yàacawa ùatalé, yá yáawiaca iicáidaca ulí. Jesús yàalàaca mecuní cachàiníri iyú. Yá mecuní ichàbacawa uícha. Yáta umichàacawa, yá udàbaca umànica nayápiná.

### *Jesús sana a muchos enfermos*

40 Néese idècunitàacá èeri iwàlùacawa, yá macáita idènièyéica cáuláiquéeyéi néenánáíwa natéca nía Jesús yàatalé. Natéca néenánáíwa idènièyéica macái uláicái íiwitáaná. Jesús imàacaca icáapiwa nàwali macáita, yá ichùnìaca nía.

41 Demonionái nàacawa nacái manùbéeyéi cáuláiquéeyéi íicha. Yá demonionái náimaca néemíanícawa cachàini:

—¡Píacata yái Dios íirica! —náimaca. Quéwa Jesús yàalàaca nía cachàiníri iyú, níai demonioca, càmita íbatàa natàanica, náalíacáináwa ìwali Mesíascani, yái judío icuèrinápiná Dios ibànuèrica nalí.

### *Jesús anuncia el mensaje en las sinagogas*

42 Amalácaalíté nawicáu àniwa, Jesús imusúacatéwa yàcalé irìcuíse, yá yàacawa canácatalé wenàiwica. Néese madécaná wenàiwica icutácani. Yá nàanàaca yàatalé. Càmita nawàwa namàacaca yàacawa náicha.

43 Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Iwàwacutá nucàlidaca nalí cayábéeri tàacáisi áibanái iyacàle néenibàa nacái, yái tàacáisi íiméerica càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicanáíwa, Dioscáiná ibànùaca núa numànicaténá càì —íimaca yái Jesúsca.

44 Càité Jesús yàaca icàlidaca yái tàacásica judíonái yéewáidacàalu irìcubàa, ìyèeyéica Judea yàasu cáli íinata.



## 5

*La pesca milagrosa*

<sup>1</sup> Aiba èerité Jesús ibàlùacawa Genesaret icalìsaniná yàasu càina ínatalé, áibaalí ípidenéeri Galilea icalìsaniná. Madécaná wenàiwica nàyaca néré nawàwacáiná néemiaca Jesús icàlidaca nalí Dios itàacái. Máiní manùbaca wenàiwica, yá nacàbadàayacacawa Jesús iwéré.

<sup>2</sup> Néese Jesús iicáca pucháiba barca mawiénita iríwa càina ínatalé. Canáca wenàiwica barca irìcu namusúacáinatéwa barca irìcuíse níái asianái íibèeyéica cubái, náibacaténá nàasu chinchorrowa.

<sup>3</sup> Jesús iwàlùacawa barca irìculé, Simón yàasu barcaca. Néese isutáca Simón íicha wawàsi iwesíanápiná barca àanama íicha. Néese Jesús yáawinacawa barca irìcu, yá yéewáidaca wenàiwica barca irìcuíse.

<sup>4</sup> Néese idécanáamité yéewáidaca nía, yá Jesús íimaca Simón irí:

—Piwesía barca depuíwacatalé calisa. Piúcacué pìasu chinchorrowa píibàcaténá cubái —íimaca yái Jesúsca.

<sup>5</sup> Néese Simón íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, wadéca wacamáaca táiyápinama, canácata weedéeri, quéwa pìalàacáiná núa, íná nuchùuliaca náucaca chinchorro àniwa —íimaca yái Simónca.

<sup>6</sup> Néese idécanáami namànica càide iyúwa Jesús íimáná nalí, yá náibàaca madécaná cubái. Nàasu chinchorro icacanácawa yàacawa.

<sup>7</sup> Iná náucaca nacáapiwa namáidacaténá nàacawéeyéináwa ìyéeyéica áiba barca irìcu nàacaténá nayúudàaca nía. Néese nàanàaca

Simónnái yàatalé, yá napuniádaca pucháibanama nàasu barcawa cubái iyú àta nawàwacataléta napulùnacawa cubái iyú, níái barcaca.

<sup>8</sup> Quéwa Simón Pedro iicácáiná madécaná cubái, yá cáaluca íináidacawa ibáyawaná ìwalísewa, yá ibàlùacawa yùlulù iyúwa yàacaténá Jesús icàaluíniná. Yá íimaca Jesús irí:

—¡Iwàwacutá pìacawa nuícha, Nuíwacali, cabáyawanácáiná núa! —íimaca yái Simón Pedroca.

<sup>9</sup> Càica Simón íimaca Jesús irí cáalucáiná Simón ibáyawaná ìwalísewa, yáalíacáináwa Jesús idènàca Dios íiwitáise. Cáaluca nacái níái Simón Pedro yáapichéeyéica, naicácáiná madécaná cubái needéeyéica.

<sup>10</sup> Cáaluca nacái Simón imanùbaca náica nabáyawaná ìwalísewa níái íipidenéeyéica Santiago, Juan nacái, níái Zebedeo yéenibeca, náalíacáináwa Jesús idènàca Dios íiwitáise. Quéwa Jesús íimaca Simón irí:

—Picá cáalu pía nuícha. Pidéca peedáca cubái. Siùcáisede quéwa pìwacáidapiná nulíwa wenàiwicanái yéewacaténá nuéwáidacaléca nía — íimaca yái Jesúsca.

<sup>11</sup> Iná natéca nàasu barcawa cáli iwéré. Yá namàacaca macáita nàasuwa, yá nàacawa Jesús yáapicha, yéewacaténá yéewáidacaléca nía.

### *Jesús sana a un leproso*

<sup>12</sup> Aiba èerité, Jesús ìyacaté áiba yàcalé irìcu, néese asìali yàanàaca néré cacháunéeri íimami lepra iyú. Iicáca Jesús, yá yúuwàa irìacawa inùmáawawa Jesús irí yàacaténá Jesús icàaluíniná, yéewacaténá catúulécanáca Jesús iicácani. Yá isutáca Jesús íicha wawàsi manuísíwata:

—Nuíwacali, núaliacawa píalimá pichùnìaca núa, piwàwacaalí quéwa pichùnìaca núa —íimaca yái asìalica.

<sup>13</sup> Néese Jesús imàacaca icáapiwa ìwali. Yá Jesús íimaca irí:

—Nuwàwaca nuchùnìaca pía. ¡Cayábaca píawa! — íimaca yái Jesúsca. Yáta icháuná lepra yáawacawa íicha.

<sup>14</sup> Néese Jesús ichùuliacani. Iimaca irí:

—Picá picàlida áibanái iríni nuchùnìaná pía. Néese píawa caquialéta sacerdote yàatalé píasáidacaténá iicá píimamiwa, yáaliacaténáwa cayábaca pía picháuná íichawa. Pité nacái ofrenda profeta Moisés ichùulièricaté wenàiwica namàacáanápíná Dios irí ofrenda iyú nachùnìacaalíwa lepra íicha, yéewacaténá macái wenàiwica yáaliacawa cayábaca pía —íimaca yái Jesúsca.

<sup>15</sup> Quéwa éwita Jesús ichùuliacáanítani càì, càicáaníta manùbéeyéi wenàiwica nacàlidaca Jesús iináwaná ìwali mamáalàacata macái wenàiwica irí. Yá madécaná wenàiwica nàwacáidáyacacawa néemìacaténá Jesús itàacái, ichùnìacaténá nía nacái.

<sup>16</sup> Quéwa áibaalíte Jesús yàacawa méetàuculé wenàiwicanái íicha isutácaténá yáawawa Dios íicha.

### *Jesús sana a un paralítico*

<sup>17</sup> Aiba èerité Jesús yéewáidaca wenàiwicanái. Abenaméeyéi fariseo, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu nàanàacaté néré, madécaná yàcalé minaná nacái ìyéeyéicaté Galilea yàasu cáli íinata, Judea yàasu cáli íinata nacái. Aibanái nàanàaca Jerusalén ìyacàlená néese nacái. Náawinacatéwa néré Jesús yéewáidacatalé

wenàiwicanái. Yá Jesús ichùnìaca cáuláiquéeyéi wenàiwica Dios íiwitáise cachàiníri iyú.

<sup>18</sup> Néese áibanái asìanái nàanàaca néré itéeyéica máapinéeri asìali irièricawa yàalubái íinatawa iiméerica íinata. Nawàwa natéca asìali capìi iriculé, nalìadacaténáni Jesús íipunita, Jesús ichùnìacaténáni.

<sup>19</sup> Càmita quéwa náalimá nawàlùacawa Jesús yàatalépiná dàalacáiná máiní wenàiwicanái néré. Iná náiriácawa escalera ìwalibàa capìi íinatalé, sàabadéeri, canéeri ipùata chènuniré. Néese nawatàaca capìi ibáiná Jesús iwicáu. Yá nalicùadaca cáuláiquéeri asìali yàalubái íinatawa yéenúlusi ìwali Jesús yàatalé, nàacuésesemi macáita wenàiwica iyéeyéica néeni.

<sup>20</sup> Jesús yáalíacawa náiwitáise manuíca náináidacawa nawàwawa Jesús ìwali ichùnìanápináni, yá Jesús íimaca cáuláiquéeri irí:

—Pía, nùacawéerináca, nudéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná íicha cayábacaténá píapicha Dios —íimaca yái Jesúsca.

<sup>21</sup> Néese níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, nía nacái fariseonái nadàbaca náináidacawa. Náimaca náináidacawa nalíwa nawàwalicúisewa: “¿Cáná yéewa itàaní càì yái asìali Jesúsca? Itàaníca ìyaca Dios ìwali báawéeri iyú, canácáináta asìali yáaliméeri imàacaca iwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná íicha cayábacaténá náapicha Dios. Abéerita Dios yáaliméeri imànica càì”, càì náimaca náináidacawa nalíwa.

<sup>22</sup> Quéwa Jesús yáalíacawa náináidáanácawa. Yá isutáca yéemìlawa nía:

—¿Cánácué píináidawa càì?

23 Máiní màulenáca wáimaca máapinéeri irí: ‘Nudéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná ícha cayábacaténá píapicha Dios’, càmicáiná áibanái yáalimá iicáca asáisí báisícaalí cayábaca yáapicha Dios. Quéwa máiní càulenáca wáimaca máapinéeri irí: ‘Pimichàawa, pìipìna’, áibanái wenàiwica náalimácáiná naicáca asáisí wadécaalí wachùnìacani watàacái iyúwa, yái máapinéerica.

24 Iná núa, asìali Dios néeséerica, nuchùnìapiná yái máapinéerica píalíacaténácuéwa Dios idéca íchùuliaca núa numàacáanápíná nuwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná ícha cháí èeri irìcu cayábacaténá náapicha Dios —íimaca nalí yái Jesúsca. Néeseca Jesús íimaca máapinéeri irí:

—Pía, nùacawéerináca, núuma pirí, pimichàawa, peedá pìalubáíwa, pèepùawa picapèe néréwa — íimaca yái Jesúsca.

25 Yáta yái asìalica imichàacawa nàacuésemi, yá yeedáca yàalubáíwa irièricatéwa ínata, néese yàacawa icapèe nérépináwa, casímáiri iyú, yàaca Dios irí cayábéeri idècunitàacá yèepunícawa.

26 Macáita iyéeyéica néré nánáidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí, nàaca nacái Dios irí cayábéeri. Cáaluca nacái nánáidacawa, yá náimaca:

—Siùca èeri wadéca waicáca cayábéeri wawàsi Dios imànírìca càmírìcáwaca waicá quéechacáwa — náimaca.

### *Jesús llama a Leví*

27 Néesetécáwa Jesús imusúacawa capìi irìcuíse. Yá iicáca asìali ípidenéeri Leví, yeedéericaté plata

yéenanái judío íchawa Roma ìyacàlená yàasu go-bierno irípiná. Yái Leví yáawinéericawa aléera yeedácatelécate plata wenàiwica ícha. Néese Jesús ímaca irí:

—Aquialé, piawa núapicha yéewacatená nuéwáidacaléca pía —ímaca yái Jesúsca.

<sup>28</sup> Yái Leví imàacaca yàasuwa macáita, yá imichàacawa, yàacawa Jesús yáapicha.

<sup>29</sup> Néese Leví ichùuliaca yàasu wenàiwicanáywa nachanàacatená manùba yàacàsi icapèe irìcu. Imáidaca yàataléwa Jesús iyáacatená iyáacaléwa Leví yáapicha, Leví iwàwacáiná yàaca Jesús ímiétacaná. Leví imáida nacái manùbéeyéi yeedéeyéi plata yéenanái judío íchawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno irípiná. Aibanái nacái nayáaca nayáacaléwa náapicha néré.

<sup>30</sup> Néese abénaméeyéi fariseo, áibanái nacái yéewáidéeyéi wenàiwica templo irìcu natàanica báawéeri iyú Jesús yéewáidacalénái ìwali. Yá náimaca Jesús yéewáidacalénái irí:

—¿Cánacué piyáa piyáacaléwa náapicha, níai cabáyawanéeyéica, náapicha nacái níai yeedéeyéica wáicha plata romanonái yàasu gobierno irípiná? —náimaca.

<sup>31</sup> Quéwa Jesús ímaca fariseonái irí:

—Péemiacué comparación: Máláicacaalí wenàiwica, yá càmita nawàwacutá abéeri ichùnièripiná nía. Quéwa áibanái idènièyéica uláicái nawàwacutáca abéeri ichùnièripiná nía.

<sup>32</sup> Càita nacái wenàiwica íináidéeyéica mabáyawanáca, càmita nacutá abéeri ichùnièripiná náiwitáise nabáyawaná íchawa. Quéwa áibanái wenàiwica yáaliéyéiwa cabáyawanáca, níata icutáca

abéeri iwènúadéeripiná náiwitáise báawéeri ícha. Càita nacái núa, càmita nùanàa numáidacaténá wenàiwica ínáidéeyéica mabáyawanáca, néese nudéca nùanàaca numáidacaténá wenàiwica yáaliéyécawa cabáyawanáca, nawènúadánápiná náiwitáisewa nabáyawaná íchawa. Iná yéewa cayábaca nàwacáidáyacacawa nùatalé níai cabáyawanéeyéica nuwènúadacaténá náiwitáise nabáyawaná íchawa —ímaca yái Jesúsca.

### *La cuestión del ayuno*

<sup>33</sup> Néese fariseonái nasutáca néemíawa Jesús. Yá náimaca irí:

—Juan el Bautista yéewáidacalénái, nía nacái wéewáidacaléca, wía fariseoca, namàacaca náichawa nayáacaléwa manùba yàawiría nasutácaténá Dios ícha manuísíwata. ¿Cáná càmita péewáidacalénái namàni càì? Nayáaca nayáacaléwa mamáalàacata — náimaca.

<sup>34</sup> Jesús ímaca nalí:

—Péemíacué comparación: Asìali icásàacaalíwa, yá imáidaca yàacawéeyéináwa asianái naicácaténá icásàacawa casímáiri iyú. Càmita nawàwa namàacaca náichawa nayáacaléwa idècunitàacá iyaca náapicha, yái nàacawéeriná imànírica matrimonio, casímáicáiná nawàwa.

<sup>35</sup> Quéwa áiba èeriwa, áibanái itépiná náichawani. Néenialípiná namàaca náichawa nayáacaléwa, achúmácáiná nawàwa. Càita nacái nuéwáidacalénái, càmita yéewa achúmaca nawàwa idècunitàacá nùyaca náapicha. Iná càmita namàaca náichawa nayáacaléwa —ímaca yái Jesúsca.

<sup>36</sup> Jesús icàlidaca nalí nacái áiba comparación yéewáidacaténá nía:

—Càmita wadalúa wáluma yéemami wàlisài bàlesi ícha wachanàidacaténá iyú éwisàimi bàlesita. Wamànicaalí còi, yásí báawaca wamànica wàlisài bàlesimi. Yá nacái wàlisài yéemami càmita abédanama éwisàimi bàlesi yáapichani.

<sup>37</sup> Péemìacué áiba comparación: Càmita wàucùà wàlisài uva ituní éwisàimi ímamisi irìculé yácáiná wàlisài uva ituní idàbaca isáacawa dàchidàchiwaca inànìacubàa, yásí éwisàimi ímamisi icacanácawa, càmìcáiná yáalimá imulacàacawa yàacawa. Wamànicaalí còi, yá yúucacawa wáicha macáita uva ituníca, ímamisi nacái.

<sup>38</sup> Iná iwàwacutá wàucùaca wàlisài uva ituní wàlisài ímamisi irìculé. Càita nacái níái nuéwáidacaléca yeebáidéeyéica nutàacái wàlisài, càmita nàya plasu bàaluisàimi tàacáisi ìwali, píacué fariseoca.

<sup>39</sup> Aiba wawàsi nacái, péemìacué comparación: Idécánáami wenàiwica ìraca éwisàimi uva ituní ipuíri, yá càmita iwàwa ìraca wàlisài uva ituní càmíirica ipuí ímacáiná: ‘Cayábéeri yáwanái yái ipuírica’, còi ímaca. Càita nacái píacué: Pìyacáinácué éwisàimi tàacáisi ìwali, iná piyúunáidacuéca cayábéericani wàlisài tàacáisi ícha. Iná càmítacué piwàwa peebáidaca yái nutàacái wàlisàica —ímaca yái Jesúsca.

## 6

*Los discípulos arrancan espigas en el día de reposo*

1	Néseté	áiba	sábado	judiónái
	nayamáidacatáicawa,	Jesús	yèepunícawa	
	àyapulìcubàa	yéewáidacalénái	yáapichawa	



bànacalé yèewibàa. Yá yéewáidacalénái needáca achúmanamata trigo ituíná nayéeripiná. Yá naquiría trigo ituíná nacáapi irìcuwa needácaténá ícha ími nayáacaténáni, yácáiná judío íiwitáise imàacaca wenàiwica needáca nayáapináwani achúmanamata iyacaná áibanái ibànacale yéená máapicaalí nía.

<sup>2</sup> Abénaméyeyí fariseo iicáca Jesús yéewáidacalénái imàníná, yá fariseonái iicácani iyúwa íbaidacalési. Iná fariseonái ímaca Jesús yéewáidacalénái irí:

—¿Cánacué píibaida siùca sábadò wayamáidacatáicawa? Dios càmita imàaca wáibaidaca siùca èeri —náimaca.

<sup>3</sup> Néese Jesús ímaca nali:

—Pidécuéca piimáichaca tàacáisi piléericuéca Dios itàacái irìcuíse wàawirimi rey David iwali, bàaluté máapicaalíténi, áibanái nacái yáapichéeyéi aslanáica.

<sup>4</sup> David iwàlùacatéwa Dios yàasu ímamisíri capìima mabáyawanéeri irìculé, yái israelitanái isutácatáipiná Dios ícha. Yá David yeedácaté pan namàníricaté Dios irí ofrenda piná sacerdotenái iyáapináwa. David iyáaca pan, néese yàaca yáapichéeyéi iyáapináwa nacái, éwita Dios imàacacáaníta níawamita sacerdotenái iyáaca yái panca. Dios càmitaté yùuwichàida Davidnái, máapicáiná nía, ínáté catúulécanáca Dios iicáca nía —ímaca yái Jesúsca.

<sup>5</sup> Néese Jesús ímaca fariseonái irí àniwa:

—Dios idéca ichùullaca núa, núa asiali Dios néeséerica, numàacáanápiná nùasu wenàiwica namànica càide iyúwa nuwàwáaná èeri imanùbaca, siùca èeri sábadò nacái wayamáidacatáicawa, wía judíoca —ímaca yái Jesúsca.

*El hombre de la mano tullida*

<sup>6</sup> Aiba sábadu judiónái iyamáidacatáicawa, Jesús iwàlùacatéwa néewáidacàalu irìculé, yá idàbaca yéewáidaca nía néré. Iyaca néeni abéeri asìali icáapi yéewápuwáiséeri ituwièricawa ícha.

<sup>7</sup> Nàyaca nacái néeni abénaméeyéi yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, áibanái nacái fariseonái. Naicáidaca Jesús irí mamáalàacata naicácaténá asáisí ichùnàacaalípiná asìali, sábadu irìcu, nayamáidacatáicawa, yéewanápiná nacháawàaca Jesús iináwaná ìwali, fariseonáicáiná naimacaté ìbaidacalésicani yái Jesús ichùnìanáca wenàiwicanái.

<sup>8</sup> Quéwa Jesús yáaliacawa nánáidáanáwa. Yá Jesús íimaca asìali irí icáapi ituwièricawa ícha:

—Pimichàawa, pibàlùawa nàacuésemi —íimaca yái Jesúsca. Yá asìali imichàa ibàlùacawa.

<sup>9</sup> Néese Jesús íimaca fariseonái irí:

—Siùcata nusutácué nuémìawa pía: ¿Càinásica Dios ibatàa wamànica siùca èeri sábadu wayamáidacatáicawa? ¿Imàacasica wamànica cayábéeri, càmicaalí nacái, báawéerisica? ¿Imàacasica wacáucàidaca wenàiwica, càmicaalí wéetáidasica wenàiwica? —íimaca yái Jesúsca.

<sup>10</sup> Néese iicáidaca nalí macáita ìyéeyéica itéese. Yá néeseaca iwènúacawa asìali irí àniwa, yái báawéerica icáapi. Yá Jesús íimaca irí:

—Piducúa picáapiwa —íimaca yái Jesúsca. Yá asìali imànica iyúwa Jesús íimáaná irí. Yáta cayábaca icáapi.

<sup>11</sup> Quéwa fariseonái máini calúaca nía. Nadàbaca nasutáca néemìawa níawàaca càinácaalí náalimáanápináté namànica Jesús irí.

*Jesús escoge a los doce apóstoles*

12 Néenialíté Jesús yàacawa dúli ínatalé. Iyamáacawa néenibàa isutácaténá Dios ícha táiyápinama abéeri catá.

13 Amalácanáami yàacawa, yá imáidaca yàataléwa yéewáidacalénáíwa canánama. Yeedáca nèewíise doce namanùbaca Jesús yèeyéica ípidenápiná apóstolnáí.

14 Níái docéeyéica náipidená càì: Simón, yái asiali Jesús yèerica ípidenápiná nacái Pedro; yá nacái Andrés, yái Simón iméeréerica; Santiago nacái; Juan nacái; Felipe nacái; Bartolomé nacái.

15 Yá nacái Mateo; Tomás nacái; Santiago nacái, yái Alfeo ìirimica; yá nacái Simón, áibaalí ípidenéeri celote;

16 Yá nacái Judas, yái Santiago yéenasàirica; yá nacái Judas Iscariote, yái itéeripinácaté Jesús yùuwidenáí náibàacaténáténi, nanúawani.

### *Jesús enseña a mucha gente*

17 Néeseté Jesús iricùacawa dúli ínatáise yéewáidacalénáí yáapichawa. Yá iyamáaca ibàlùacawa néeni manacúalibàa. Idéca nàwacáidáyacacawa néré madécaná Jesús yéewáidacaléca áibanáí, madécaná nacái wenàiwica yàanèeyéica macái Judea yàasu cáli néese, Jerusalén ìyacàlená néeséeyéi nacái, Tiro ìyacàlená néeséeyéi nacái, Sidón ìyacàlená néeséeyéi nacái, níái yàcalé ìyèeyéica manuíri úni idùlepi. Níái manùbéeyéi wenàiwicaca nàanàacaté néré néemìacaténá Jesús itàacái, yúucacaténá náicha nacái uláicái. Yáté ichùnìaca nía.

18 Aibanáí nacái yùuwichèeyéicawa demonio idacùacáiná náiwitáise, Jesús ichùnìaca nía nacái.

19 Iná macáita wenàiwica nawàwaca namàacaca nacáapiwa Jesús iwali ichùnìacáiná nía canánama íiwitáise iyúwa, níái cáuláiquéeyéica.

### *La felicidad y la infelicidad*

20 Néese Jesús iicáidaca yéewáidacalénái iríwa. Yá íimaca nalí:

“Casímáipinácuéca piwàwa, piacué catúulécaneéeyéica, pimàacacáinácué Dios icùaca pía siùcáisede.

21 “Casímáipinácuéca nacái píawa, piacué máapíiyéica siùca, Dioscáiná yàapinácué piyáapiná cadénama.

“Casímáipinácuéca nacái píawa, piacué achúméeyéica iwàwa siùca, Dioscáiná imàacapinácué casímáica píawa.

22 “Casímáipinácuéca nacái píawa, báawacaalícué wenàiwica iicáca pía, náucacaalícué nacái pía náichawa, nacuísacaalícué pía nacái, natàanícaalícué báawéeri iyú pìwali, peebáidacáinácué nutàacái, núa asìali Dios néeséerica.

23 Casímáicué piwàwa manuísíwata, piyanídacuéwa casímáiri iyú namànicaalícué pirí càì, yácáiná Dios imàacapinácué pirí manuísíwéeri cawèníiri pianàacaalípinácué chènuniré, bàaluitécáiná níái wenàiwica yàawirináimica namànicaté báawéeri nacái profetanái irí, níái Dios yàasu wenàiwica profetanái íbaidéeyéicaté Dios irípiná càide iyúwacué pìyáaná”, íimaca yái Jesúsca yéewáidacalénái iríwa.

24 Néese Jesús íimaca áibanái wenàiwica irí: “Quéwa, imáinicué piùwichàapinácawa, piacué càasuíyéica! Yácáiná Dios yùuwichàidapinácué píawa,

néese càmitacué quirínama casímái piwàwa pìasu cawènírimi ìwaliwa, yái pidènièricuéca siùca.

25 “¡Máinicué piùwichàapinácawa, píacué iyéeyéica iyáacaléwa cadénama, mesúnamáicáináta piùwichàapinácué máapicái!

“¡Máinicué piùwichàapinácawa píacué iicáaniyéica siùca. Aiba èeriwa pícháanipinácuéca achúmacáiná piwàwa!

26 “¡Máinicué piùwichàapinácawa pitàanicáinicué méetàuculéeri tàacáisi ìwali, càmliri Dios itàacái, íná yéewa macái èeri mìnánái càmiyéica iwàwa Dios natàanicuéca pìwali cayábéeri iyú. Càité nacái piawirináimicué itàanicaté cayábéeri iyú áibanái cachìwéeyéi iwicùlidéeyéi ìwali itàaniyéicasa Dios inùmalicúise, quéwa nachìwáidacaté wenàiwica meedá!”, ímaca yái Jesúsca.

### *El amor a los enemigos*

27 Néese Jesús ímaca yéewáidacalénái iríwa: “Quéwa núumacué nacái píri píacué yéemièyéica nulí: Iwàwacutácué cáinináca piicáca piùwidenáiwá. Pimàni nacái nalí cayábéeri cawinácaalícué báawéeyéica iicáca pía.

28 Pisutácué nalí Dios ícha imàninápiná nalí cayábéeri, cawinácaalícué ibànuèyéica pìwali chàwicùli. Pisutácué nalí Dios ícha cawinácaalícué icuíséeyéica pía.

29 Aiba inúacaalí pinàni ìwali, pimàaca inúaca pinàni ìwali abéemàawáise àniwa. Aiba yeedácaalí píicha pìasu ruana nacáiri, pimàaca yeedáca pi-camisani nacái.

30 Aiba isutácaalí pícha wawàsi, pimàaca iríni; imelùdacaalí pícha pìasu, picá pisutá yèepùadánápiná piríni.

31 Pimànicué áibanái irí cayábéeri, càide iyúwacué piwàwáaná namànica pirí cayábéeri.

32 “Cáininácaalícué piicáca níawamita cáininéeyéicuéca iicáca pía, càmitacué pimàni pìyaca cayábéeri wawàsica áibanái ícha, macái èeri mìnánái namànicáiná càì, nía nacái báawéeyéica íiwitáise namànica càì. Iná càmitacué máiní cayábéeyéi náicha pía.

33 Càita nacái pimànicaalícué cayábéeri nalí níawamita imàniíeyéicuéca pirí cayábéeri, càmitacué pimàni pìyaca cayábéeri wawàsica áibanái ícha, macái èeri mìnánái namànicáiná càì, nía nacái báawéeyéica íiwitáise namàni càì. Iná càmitacué máiní cayábéeyéi náicha pía.

34 Pìacaalícué nacái áibanái ichàba pìasuwa níawamita píináidéeyéicuéca nèepùadánápiná pirí cawèníri àniwa, càmitacué pimàni pìyaca cayábéeri wawàsica áibanái ícha macái èeri mìnánái namànicáiná càì, nía nacái báawéeyéica íiwitáise nàaca áibanái báawéeyéi ichàba wawàsi needácaténá náicha cawèníri àniwa. Iná càmitacué máiní cayábéeyéi náicha pía.

35 Iwàwacutácué cáinináca piicáca piùwidenáíwa, pimànicué nacái nalí cayábéeri, pìacué nacái nachàba pìasuwa, éwita càmicaalí nèepùada pirícuéni. Yásí Dios imàacapínácué pirí cawèníri manuísíwata chènuniré, yá nacái Wáaniri Dios yéenibepínácuéca píawa, yái Wáaniri Dios chènuníiséerica, imànírica cayábéeri èeri mìnánái irí, éwita càmicáaníta nàaca irí cayábéeri, níái báawéeyéica íiwitáise.

36 Iwàwacutácué catúulécanáca piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwacué Wáaniri Dios catúulécanáaná iicáca pía”, ímaca yái Jesúsca.

### *No juzgar a otros*

37 Jesús ímaca yéewáidacalénái iríwa: “Picácué máini picháawàaca áibanái iináwaná ìwali mamáalàacata, néese Dios càmitacué yùuwichàida píawa. Picácué pínáidawa piùwichàidáanápíná áibanái imàníyéica pirí báawéeri, néese Dios càmitacué yùuwichàida píawa. Pimàacacué piwàwawa nabáyawaná ícha, yásí Dios imàacacué iwàwawa pibáyawaná ícha.

38 Pìacué áibanái irí càinácaalí wawàsi namáapuèrica píicha, yásí Dios yàacuéca piríwa càinácaalí wawàsi pimáapuèrica. Péemìlacué comparación: Càide iyúwa wenàiwica cayábéeri íiwitáise ipuníadacalícué cayába pìasu saco ituínási iyú, icusúa nacáicani, icàbadàa nacái néréni yéewanápiná ipuníadaca saco àta ituínási itúadacatalétawa saco inùma irìcuíse, càita nacái Dios imànicuéca piríwa cayábéeri manuísíwata. Pimànicaalícué áibanái irí cayábéeri manuísíwata, yásí Dios imànicuéca piríwa cayábéeri àniwa manuísíwata. Quéwa pimànicaalícué áibanái irí cayábéeri achúméeri meedá, néese Dios imànicuéca nacái pirí cayábéeri achúmáana meedá”, ímaca yái Jesúsca.

39 Jesús yéewáidaca nía áiba comparación iyú. Yá ímaca nalí: “Matuíri wenàiwica càmita idé itéca áiba matuíri àyapulicubàa, ipíchaná pucháibanama náuwàacawa utàwi irìculé. Càita nacái càmitacué yéewa matuíyéica píiwitáise,

iwàwacutácáiná péewáidaca wenàiwica matuíyéi íiwitáise náalíacaténá càinácaalí iyú náalimá nàyaca machacàníiri iyú.

40 Cawinácaalícué wenàiwica péewáidéeyéica, càmitacué yéewa cáalíacáica píicha nía, néese idécanáamicué péewáidaca nía, yásí náalíacawa abéerita yái píalíéricuécawa. Iná iwàwacutácué máini cáalíacáica pía yéewacaténá piyúudàaca nía cayába.

41 “Pía, idènièrica ibáyawaná manuúriwa, picá píináidawa máini cayábaca pía áiba wenàiwica íicha idènièrica ibáyawanáwa achúméeri meedá. Péemíacué comparación: Pibáyawaná manuúri càicanide iyúwa manuúri àicu idéca nacáicaalí yúuwàacawa pituí iriculé. Néese áiba achúméeríwanái ibáyawaná càicanide iyúwa achúméeri imuluísi yúuwàacaalíwa ituí iriculé.

42 Máinicáiná cabáyawanáca pía manuísíwata, íná canáca yéewaná báawaca piicáca píichawa áiba wenàiwica idènièrica ibáyawanáwa achúméeri meedá. Péemíacué comparación: Manuúri àicu yúuwàacaalíwa pituí iriculétá, yá càmita pidé piicáca cayába pimusúadacaténá imuluísi áiba wenàiwica ituí irícuísetá. Càita nacái cabáyawanácaalí pía, picá càì píima áiba wenàiwica irí: ‘Nuénàsàiri, pimàaca nucàlidaca píri pibáyawaná ìwali, nuyúudàacaténá pimàacaca píichawani’, picá càì píimaca irí; pucháibaca pííwítáise piyaca. ¡Pidéca piimáichaca meedá pibáyawanáwa! Iwàwacutá pimàacaca píichawa quéechacáwa yái báawéeri manuúrica pimànírica. Yásí pidéca píalàaca áiba wenàiwica imàacáanápíná íichawa achúméeri báawéeri



imànírica”, íimaca yái Jesúsca.

### *El árbol se conoce por su fruto*

<sup>43</sup> Jesús yéewáidaca nía comparación iyú. Íimaca nalí: “Canáca cayábéeri àicu yáaliméeri idènìaca ìyacanáwa báawéeri. Canáca nacái báawéeri àicu yáaliméeri idènìaca ìyacanáwa cayábéeri.

<sup>44</sup> Càita wáalíacawa macái àicu ìwali, waicácaalí ìyacaná, cayábéericaalíni, càmicaalí nacái, yá báawéericani. Càmita weedá cayábéeri higuera ìyacaná tuíri íicha. Càmita nacái weedá cayábéeri uva ìyacaná áwa yúuba íicha.

<sup>45</sup> Càita nacái wáalimá wáalíacawa wenàiwicanái íiwitáise ìwali nacái: Cayábacaalí wenàiwica íiwitáise, yásí itàaníca cayábéeri tàacáisi iyú, yácáiná íiwitáise cayábéeri ìyaca iwàwalìcu. Càita nacái báawacaalí wenàiwica íiwitáise, yásí itàaníca báawéeri tàacáisi iyú, yácáiná íiwitáise báawéeri ìyaca iwàwalìcu. Wáalimá wáalíacawa wenàiwicanái íiwitáise ìwali wéemìacaalí càinácaalí wawàsi natàaníca ìwali yácáiná nawàwa idéca ipuníacawa iyú, yái cayábéerica, càmicaalí nacái, yá báawéerica meedáni. Iná iwàwacutácué cayábéeri píiwitáise píwàwalìcuísewa, yéewanápinácué péewáidaca wenàiwicanái báisíiri tàacáisi iyú”, íimaca yái Jesúsca.

### *Las dos bases*

<sup>46</sup> Jesús íimaca: “Canéeri iwèni meedá píimáanácuéca nùwali ‘Wáiwacali’, càmicaalícáwa pímanícué càide iyúwa núumáaná píri.

<sup>47</sup> Siùcade nucàlidacué píri comparación píalíacaténáwa càinácaalí wenàiwica ìyaca

yebáidéerica nulí, yéemièrica nacái nutàacái, imànírica nacái càide iyúwa nuchùullanáni.

48 Yái wenàiwicaca càicanide iyúwa asiali imànírica capli. Quéechacáwa ícaca depuíwalé. Yá asiali yàanàaca manuíri íba ìyéerica depuíwalé cáli irìcu, ibàlùadacaténá icapèewa ínata. Idécanáami imànica icapèewa íba ínata, yá inanába yéesacawa. Yái yéesacái yàacawa cachàiníri iyú asiali icapèe ìwali. Càmita idé quéwa yéesacái icusúadaca capli, asiali imànicáináté dàalawaca icapèewa. Càide iyúwa capli ibàlùacaalíwa mamáalàacata, càita nacái cawinácaalí wenàiwica yebáidéeyéica nutàacái nadènlàpiná nacáucawa càníri imáalàawa.

49 Aiba wenàiwica quéwa yéemiacaalí nutàacái, néese càmita imàni càide iyúwa núumáná irí. Yái wenàiwicaca càicanide iyúwa wenàiwica imànírica icapèewa cáli ínata, canéeri irí íba ibàluèripináwa ínata, yái caplica. Inanába yéesacawa, yá yéesacái yàacawa cachàiníri iyú capli ìwali. Yá caquialéta capli yúuwàacawa, imáalàacawa macáita. Càide iyúwa capli imáalàanáwa, càita nacái cawinácaalí wenàiwica càníyéica yebáida nutàacái, canáca nacáuca càníri imáalàawa”, íimaca yái Jesúsca.

## 7

### *Jesús sana al criado de un oficial romano*

<sup>1</sup> Idécanáamité Jesús icàlidaca wenàiwicanái iríni, yáté yàacawa Capernaum ìyacàlená néré.

<sup>2</sup> Iyaca néré abéeri romanonái yàasu úwi íiwacaliná, idènièrica yàasu wenàiwicawa cáininéerica iicáca. Cálúaicaca úwi íiwacaliná yàasu wenàiwica, iwàwéeri yéetácawa íiwacali íchawa.

<sup>3</sup> Néese úwi íiwacaliná yéemìaca Jesús iináwaná ìwali ichùnìaná wenàiwica, yá ibànùaca abénaméeyéi judío íiwacanánái nasutácaténá Jesús íicha wawàsi manuísíwata yàanàanápíná ichùnìaca yàasu wenàiwica.

<sup>4-5</sup> Néese judío íiwacanánái nàacawa Jesús yàatalé. Yá nasutáca íicha wawàsi manuísíwata, náimaca Jesús irí:

—Cayábaca piyúudàacani, yáara úwi íiwacalináca, cáininácaíná iicáca wía judíoca. Ipáyaidacáinaténi namànicaténá walí wàasu wéewáidacàalu —náimaca.

<sup>6</sup> Néese Jesús yàacawa náapicha, quéwa mawiénicaalíté Jesús iyaca úwi íiwacaliná icapèe irí, yá úwi íiwacaliná ibànùaca yàacawéeyéináwa náimacaténá Jesús irí: “Nuíwacali, càmita nuwàwa nusàiwicaca pírí wawàsi, canácáiná yéewaná nuedáca pía nùataléwa máinicáiná cayábéerica nuícha pía, íná báica nuicáca núawawa piwéré.

<sup>7</sup> Báica nuicáca núawawa piwéré, íná càmitaté nua nucutáca pía, máinicáiná cayábéerica nuícha pía. Pichùullacáita ichùnìanápínáwa yái nùasu wenàiwicaca, yásí ichùnìacawa.

<sup>8</sup> Núalíacawa píalimá pichùnìacani pitàacái iyúwa, níacáiná nuíwacanánái nachùulla nacái núa. Núa nacái nuchùulla nùasu úwináíwa. Nuchùullacaalí abéeri yèepùacawa, yáta yèepùacawa. Numáidacaalí abéeri, yáta yàanàaca. Nuchùullacaalí àniwa nùasu wenàiwicawa imàínínápíná áiba wawàsi, yáta imànicani. Iná yéewa núalíacawa píalimá pichùnìacani nacái pitàacái iyúwa yái nùasu wenàiwicaca”, íimaca yái úwi íiwacalináca.

<sup>9</sup> Yá cayábaca Jesús íináidacawa yéemìaca úwi íiwacaliná itàacái. Néese Jesús iwènúacawa, yá íimaca

nalí, níái manùbéeyéi wenàiwicaca yèeyéicawa yáamíse.

—Péemiacué cayába, canácata nùanèeri càirica yeebáidéeri nulí manuísíwata, ibatàa Israel itaquénáinámi yéénápináta, càmitàacá nùanàa càiri —íimaca yái Jesúsca.

<sup>10</sup> Néese níái wenàiwicaca úwi íiwacaliná ibànuyéicaté nèepùacawa úwi íiwacaliná icapèe néré, yá nàanàaca yàasu wenàiwica idéená cayábacani.

### *Jesús resucita al hijo de una viuda*

<sup>11</sup> Néeseté àniwa, Jesús yàacawa Naín ìyacàlená nérépiná. Yàacawa yéewáidacalénái yáapichawa, madécaná nacái áibanái wenàiwica yáapicha.

<sup>12</sup> Jesús ìyacaalíté mawiénita yàcalé irí, yá iicáca manùba wenàiwica namusúacawa ípunita yàcalé irìcuíse. Nawáacutáida nàacawa yéetéerimiwa. Nàacawa nabàllacaténáni. Yácata abéerita uìrica úái yáatúaca inìrimi yéetéechúamicawa íicha. Madécaná wenàiwica namusúacawa yàcalé irìcuíse nacái nàacawéridacaténá úa.

<sup>13</sup> Yá Wáiwacali iicáca uícháanica, yá catúulécánaca iicáca úa. Yá íimaca ulí:

—Picá píicháaní —íimaca ulí yái Jesúsca.

<sup>14</sup> Néese Jesús yàacawa nàatalé, níái itéeyéica yéetéerimiwa. Yá Jesús imàacaca icáapiwa yàalubái ìwali, chéecáisi irièriwa ínata. Yá wenàiwicanái nayamáa nabàlùacawa. Yá néese Jesús íimaca yéetéerimi iríwa:

—Pía ùucullirica, núuma pirí: ¡Pimichàawa! —íimaca yái Jesúsca.

<sup>15</sup> Néese yái ùucullirica imichàa yáawinacawa, cáuca àniwani. Yá idàbaca itàanica àniwa. Néese Jesús

itéca ùuculliri yáatúa yàataléwa yèepùadacaténá ulí àniwani.

<sup>16</sup> Macáita naicáca cáucani, yá cáaluca nía, náalíacáináwa Jesús idè̀nàca Dios íiwitáise cachàiníiri. Yá nàaca Dios irí cayábéeri. Náimaca nalíwáaca:

—Idéca yàanàaca wàatalé cachàiníiri profeta icàlidéerica Dios itàacái —náimaca Jesús ìwali. Yá náimaca nacái:

—Dios idéca yàanàaca yàacawéeridacaténá wía — náimaca.

<sup>17</sup> Néese macáita ìyéeyéica Judea yàasu cáli ínata, nía nacái ìyéeyéica áiba yàcalé irìcu mawiéniyéica néemìaca Jesús iináwaná ìwali, icáucàidacaté yéetéerimiwa.

### *Los enviados de Juan el Bautista*

<sup>18</sup> Juan el Bautista ìyacaté mamáalàacata pre-soiyéi ibànalicu. Néese yéewáidacalénái nacàlidaca irí macáita yái Jesús imànírica. Yaté Juan imáidaca pucháiba yéewáidacaléwa.

<sup>19</sup> Juan ibànùaca nía Jesús yàatalépiná nasutácaténá néemìawa Jesús asásí báisícaalí Dios néeséericani, yái wenàiwica Dios ibànùèripinacaté judío icuèrinápiná, néese càmicaalí yání, yá iwàwacutá nacùaca áiba yàanàaca.

<sup>20</sup> Níai Juan ibànùeyéica nàacatéwa Jesús yàatalé. Yá náimaca irí:

—Juan el Bautista ibànùaca wía wasutácaténá wéemìawa pía, asásí Dios néeséericaalí pía, yái iwàwacutéericaté yàanàapiná, quéwa càmicaalí píani, ¿iwàwacutásica wacùaca áiba yàanàaca? — náimaca.

21 Idécanáamité Jesús yéemìaca nataàcái, yáta èerica Jesús ichùnìaca madécaná cáuláiquéeyéi nàuwichàacái íichawa, idècunitàcá Juan yéewáidacalénái iyaca néré. Jesús yúucaca demonio abénaméeyéi wenàiwica íicha. Imàaca nacái manùbéeyéi matuýéi iicáidaca nacái.

22 Néese Jesús íimaca nalí níái Juan ibànuèyéica:

—Pèepùacué picàlidaca Juan iríni pidéenucuéca piicáca, péemìaca nacái. Picàlidacué iríni matuýéimi idéca iicáidaca, éruýéimi yàabàli nacái nadéca nàipnánáica, cacháunéeyéimi íimami lepra iyú nacái, idéca cayábaca nía uláicái íicha, màuwíiyéimi nacái nadéca néemìaca, yéetéeyéimiwa nacái nadéca namichàacawa yéetácáisi íicha, catúlulécaneeyéi nacái nadéca néemìaca nuwàwaca nuwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Picàlidacué Juan iríni yáalíacaténáwa idéca nùanàaca, núa Dios néeséerica.

23 ¡Casíimáica cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nulí mamáalàacata! —íimaca yái Jesúsca.

24 Néese idécanáamité Juan yéewáidacalénái yèepùacawa Jesús íicha, yá Jesús idàbaca icàlidaca Juan el Bautista iináwaná ìwali. Jesús íimaca: “Bàaluité piacatécué piicáca wenàiwica iyéericaté manacúali yùucubàa càinàwàiri, yáara Juanca. Càmiritaté machawàaca íiwitáise yái asiali piiquéericatécué, càide iyúwa masicái cáuli yáawiadáidéerica meedá.

25 ¿Càinásicué piicá néré bàaluité? Càmiritaté asiali cawèníiri ibàle yái piiquéericatécué. Píalíacuéwa cawinácaalí cawèníyéica ibàle, iyéeyéica nacái càasuíri iyú, nàyaca cayábéeri

capli irìcu càide iyúwa reynáí iyáaná, icuèyéica manùbéeyéi wenàiwica.

<sup>26</sup> Bàaluté pìacuécawa manacúali yùuculé càináwàiri piicácáténáté profeta icàlidéerica tàacáisi Dios inùmaliçuise. Báisíta profetacani, yáí Juanca, quéwa máiniiri cachàinica áibanáí profeta ícha canánama.

<sup>27</sup> Yáí Juanca, yácata yáara nacàlidéericaté ìwali tàacáisi Dios inùmaliçuise. Profeta itànàacaté tàacáisi Dios íméricaté líri iríwa. Dios ímacaté:

‘Nuchùllapiná pipíchalé nùasu wenàiwicawa icàlidéerica nutàacáíwa. Yá yàapínacawa pipíchalé yàalàacáténá wenàiwica nachùnànapiná náiwitáisewa yéewanápiná natàidaca pía cayába pìanàacaalíwa nàatalé’, ímacaté yáí Diosca.

<sup>28</sup> Péemiacué cayába, canácata áiba wenàiwica cachàiniiri Juan ícha nèewíise macáí wenàiwica imusuéyéicawa inanáí ícha. Quéwa cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios itàacáí siúcáisede, yéewanápiná Dios icùaca nía, máini cachàinipináca nía Juan ícha, éwita càmicáaníta máini cachàinica nía Dios iyacàle irìcu Dios icùacataléca macáita chènuniré.

<sup>29</sup> “Manùbéeyéi wenàiwica yéemièyéicaté Juan itàacáí, abénaméeyéi nacáí yeedéeyéica plata néenánáí judío íchawa Roma iyacàlená yàasu gobierno irípiná, nawènúadacaté náiwitáisewa nabáyawaná íchawa, yá namàacaca Juan ibautizáca nía. Càité náasáidaca náalíacawa Dios icùaca wenàiwica machacàniiri iyú.

<sup>30</sup> Quéwa fariseonáí, nía nacáí yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, càmitaté namàaca Juan iba-

utizáca nía, càmicáináté nawènúada náiwitáisewa Dios irípiná. Càité caná iwèni meedá naicáca yái cayábérica Dios iwàwéericaté imànica nalí.

<sup>31</sup> “Nucàlidacué pirí càiná píiwitáise, piacué wenàiwicaca iyéyéica siùca.

<sup>32</sup> Péemiacué comparación: Càicuéca píade iyúwa sùmanái yáawinéeyéicawa àyapulicubàa bamuchúamibàa yàcalé. Néese namáidaca nanacáiyéi iríwa, ‘Wadéca wapùliacuéca pirí íwa, quéwa càmitacué pilabàa; néese wadéca wacántàaca pirícué canción càide iyúwa nacántàaná yéetéyéimiwa ìwali, quéwa càmitacué píicháaní’, càì nàimaca.

<sup>33</sup> Càita nacái pimànicuéca. Juan el Bautista yàanàcaté, yá imàacaté íchawa iyáacaléwa isutácáténá Dios ícha manuísíwata, càmita nacái ìira uva ituní. Quéwa píimacuéca Juan ìwali demoniosa iyaca iwàwalìcu.

<sup>34</sup> Siùca nudéca nùanàaca, núa asiali Dios néesérica. Nuyáaca nuyáacaléwa, nuira nacái uva ituní. Néese píimacuéca nùwali camùnìricasa núa, cáanárisa iyáaca iyáacaléwa núa, casímáicasa nacái nucàmaca, nùacawéeridáanása nacái cabáyawanéeyéi wenàiwica, nía nacái yeedéeyéica plata néenánái judío íchawa Roma iyacàlená yàasu gobierno irípiná. Càita píimacuéca nùwali càmicáinacué piwàwa peebáidaca nutàacái.

<sup>35</sup> Quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica Juan yàasu tàacáisi nutàacái nacái, náasáidaca Dios imàacaca cáaliacáica nía báisíiri iyú”, ímaca yái Jesúsca.

### *Jesús en casa de Simón el fariseo*

<sup>36</sup> Abéeri fariseo ípidenéeri Simón imáidaca yàataléwa Jesús iyáanápíná iyáacaléwa yáapicha, íná



Jesús yàacawa fariseo icapèe irìculé, yá yáawinacawa iyáacaténá iyáacaléwa.

<sup>37</sup> Néese inanái ùanàaca néré, iyéechúa yàcalé irìcu, iiméechúacaté nacái asianái yáapicha plata ìwalinápiná. Uémìacaté Jesús iináwaná ìwali iwàlùanáwa fariseo icapèe irìculé iyáacaténá iyáacaléwa. Iná ùanàaca néré utéca catùu ucáapi irìcuwa, abéechúa catùu cawènichúa alabastro icatùalená, ipuniéchúawa perfume pumèníri isàni iyú.

<sup>38</sup> Uícháanica ùacawa ubáyawaná ìwaliwa, yá ùacawa Jesús yàatalé. Uawinacawa mawiénita yàabàli irí. Néese udàbaca uíbaca Jesús yàabàli utuíyáa iyúwa. Néese uchuidaca yàabàli uíwita ibáiná iyúwa, usùsùaca nacái Jesús yàabàli càide iyúwaté judío íiwitáise nàanaté nàiwacali icàaluínináwa. Néese ùucùaca perfume pumènírica isàni yàabàli ìwali.

<sup>39</sup> Néese yái fariseo imáidéerica yàataléwa Jesús, iicácáiná inanái imànírica Jesús irí, iná fariseo íimaca íináidacawa iríwa iwàwalìcuísewa: “Báisícaalí profetasíwa yái asialítá, yá yáaliacawa càinácaalí uíwitàisetá úái imàaquéechúaca icáapiwa ìwali, úái imàníchúaca ibáyawanáwa”, íimaca íináidacawa iríwa yái fariseo Simónca. Quéwa Jesús yáaliacawa Simón íináidáanáwa iwàwalìcuísewa.

<sup>40</sup> Iná Jesús íimaca fariseo irí:

—Simón, nuwàwaca nucàlidaca pírí wawàsi — íimaca yái Jesúsca. Néese fariseo íimaca:

—Picàlida nulíni, pía yéewáidéerica wenàiwica — íimaca yái fariseoca.

<sup>41-42</sup> Néese Jesús íimaca fariseo irí:

—Péemìa comparación. Iyacaté asìali yèerica plata áibanái ichàba malééná èeripiná. Nésetécáwa iwàwacutá nèepùadaca irí àniwani. Nàyacaté pucháiba aslanái imawènièyéica ícha plata. Abéeri imawèniaca ícha quinientos namanùbaca denario. Aiba imawèniaca ícha cincuenta namanùbaca denario. Càmicáiná náalimá napáyaidaca náichawa yái namawèniacálecawa, íná catúulécanáca iicáca nía, yá imàacaca iwàwawa namawèniacále ícha, yéewacaténá càmita iwàwacutá napáyaidaca náichawani. Picàlida nulíni, Simón, ¿cawiná náicha cáininéeripiná yáwanái iicáca asìali yèerica wenàiwica ichàba plata? —ímaca yái Jesúsca.

<sup>43</sup> Néese Simón ímaca Jesús irí:

—Cawàwanáta yáara asìali imawènièricaté ícha manùba plata ícha áiba asìali imawènièricaté. Yácata cáininéerica yáwanái iicácani, cawàwanáta —ímaca yái Simónca. Néese Jesús ímaca irí:

—Pidéca picàlidaca cayábani —ímaca yái Jesúsca.

<sup>44</sup> Néese Jesús iwènúacawa, iicáca upualé, úái inanáica, yá ímaca Simón irí:

—¿Piicásica úái inanáica? Nudéca nùanàaca pìatalé picapèe irìculé, quéwa càmita pité nulí úni nuíbacaténá nùabàliwa, néese úái inanáica udéca uíbaca nùabàli utuíyáa iyúwa, yá uchuìdacani uíwita ibáiná iyúwa.

<sup>45</sup> Càmita pisùsùa nunàni ìwali pitàidacaténá cayába núa càide iyúwa wáiwitáise ìyáaná, wía judíoca; quéwa úái inanáica, nudécanáami nuwàlùacawa capìi irìculé, càmita uyamáida usùsùaca nùabàli ùacaténá nucàaluíniná, càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná.

<sup>46</sup> Càmita piùcùà mawèníri olivo iséená nuíwita ìwali píásáidacaténá casímáica piicáca núa càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná; quéwa úái inanáica udéca ùucùaca cawèníri perfume pumèníri isàni nùabàli ìwali.

<sup>47</sup> Iná núuma pirí nudéca numàacaca nuwàwawa ubáyawaná íicha, yái ubáyawanáca manuírca, máinicáiná cáinináca uicáca núa; quéwa pía iyúunáidéerica càmita máiní cabáyawanáca càmita máiní cáinináca piicáca núa —ímaca yái Jesúsca.

<sup>48</sup> Néese Jesús íimaca ulí úái inanáica:

—Nudéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná íicha cayábacaténá píapicha Dios —ímaca yái Jesúsca.

<sup>49</sup> Néese áibanái wenàiwica fariseo imáidéeyéica néré, nadàbaca náimaca nalíwáaca:

—Cámíirita Dios yái, íná canéerica iwèni meedá imàacáanácasa iwàwawa ubáyawaná íicha —náimaca náináidacawa nalíwa.

<sup>50</sup> Quéwa Jesús íimaca ulí, úái inanáica:

—Nudéca nuwasàaca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, peebáidacáiná nulí. Pìawa matuíbanáita —ímaca yái Jesúsca.

## 8

### *Mujeres que ayudaban a Jesús*

<sup>1</sup> Néeseté Jesús yàaca ipáchiaca yèepunicawa yàcalé manùbéeri irìculé, manuíri yàcalé, pùbéeri nacái. Yá icàlidaca nalí Dios itàacái cayábéeri náalíacaténátéwa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Níái doce namanùbaca apóstolca nàacawa Jesús yáapicha.

<sup>2</sup> Abénaméeyéi inanái nàacawa náapicha nacái, Jesús yúuquéyéica íicha demonio, uláicái nacái.

Abéechúa néená ípidenéechúa María Magdalena, úái Jesús yúuquéechúacaté ícha siete namanùbaca demonio.

<sup>3</sup> Uacawa náapicha nacái Cuza yàacawéetúa ípidenéechúa Juana. Uacawéeri Cuza ichùullaca rey Herodes yàasu wenàiwica íbaidéeyéica Herodes icapèricu; áiba inanái ípidenéechúa Susana ùacawéeridaca nía nacái; áibanái nacái manùbéeyéi inanái nàacawa náapicha nayúudàacaténá nía nàasu iyúwa.

### *La parábola del sembrador*

<sup>4</sup> Néeseté manùbéeyéi wenàiwica nàwacáidáyacacawa naicácaténá Jesús. Namusúacawa mamáalàacata manùba yàcalé néese, yá nàanàaca Jesús yàatalé. Yá Jesús icàlidaca nalí comparación yéewáidacaténá nía. Yá íimaca nalí:

<sup>5</sup> “Péemiacué comparación: Abéeri asiali ibàna yàacawa ituínási. Yá yàacawa càide iyúwa náiwitáise nabànáná ituínási, yàaca icasáaca yàacawa bànacalé. Abénaméeyéi ituínási yúuwàacawa àyapulicubàa, néese áibanái wenàiwica nabawàidaca ituínási. Néese màsibèenái yàanàaca néré, yá nayáaca íimi.

<sup>6</sup> Aiba ituínási yéená yúuwàacawa cáli íinata íba yèewiré. Néese ituínási íbacácaalíwa, yá yéetácawa chuìcáiná cáli.

<sup>7</sup> Aiba ituínási yéená yúuwàacawa tuíri yèewiré. Yá idàwinàacawa tuíri yáapicha. Quéwa tuíri idàwinàacawa dàalawaca bànacalé yèewibàa, càmita íbatàa bànacalé idàwinàacawa cayába.

<sup>8</sup> Aiba ituínási yéená yúuwàacawa cayábéeri cáli íinata. Idàwinàacanáamiwa, yá idènìaca ìyacanáwa

manùba. Madécaná yéetaná nadèniaca natuínáwa cien namanùbaca”, càité Jesús yéewáidaca nía. Néese Jesús ímaca nalí cachàiníri iyú: “¡Càuwíyéicaalícué pía, péemiacué nutàacái!” ímaca yái Jesúsca.

### *El porqué de las parábolas*

<sup>9</sup> Néese Jesús yéewáidacalénái nasutáca néemlawani càinácaalí ímáaná yái comparaciónca.

<sup>10</sup> Yá Jesús ímaca nalí: “Dios imàacacué pialíacawa càinácaalí iyú icùaca yàasu wenàiwicawa. Càmita imàaca áibanái yáalíacawa. Nucàlida quéwa áibanái írini comparación iyú, yéewanápiná càmita náalimá náalía néemiacani càinácaalí ímáaná. Ewita naicácaníta yái numànírica, càicácaníta càmita náalía ìwali càinácaalí ímáaná. Ewita néemiacáaníta nutàacái, càicácaníta càmita náalíawa néemíaca càinácaalí ímáaná”, ímaca yái Jesúsca.

### *Jesús explica la parábola del sembrador*

<sup>11-12</sup> Jesús ímaca nalí: “Yácata ímáanáca yái comparaciónca. Yái ituínásica ímáanáca càicanide iyúwa Dios itàacái. Yá ituínásica yúuwèericawa àyapulicubàa ímáanáca càicanide iyúwa wenàiwica yéemíacaalí Dios itàacái, quéwa Satanás yàanàaca imàacaca naimáichaca Dios itàacái ipíchaná neebáidacani, ipíchaná nacái namusúacawa Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha.

<sup>13</sup> Yái ituínásica yúuwèericawa íba yèewiré ímáanáca càicanide iyúwa wenàiwica néemíacaalí Dios itàacái, yá neebáidaca casímáiri iyúni, quéwa neebáidaca maléená èeri meedáni. Càide iyúwa ituínási ibacácaalíwa, yá idàwinàacawa maléená èeri, néese yéetácawa canácáiná ipìchu cayába cáaléeri,

càita nacái abénaméeyéi wenàiwica yéemièyéica Dios itàacái. Neebáidaca Dios itàacái maléená èeri. Néese nadàbacaalí nàuwichàacawa Dios irípiná, neebáidacáiná itàacái, càmicaalí nacái, Satanás yáalimáidacaalí nía namàníinápíná nabáyawanáwa, yásí nacaláacawa Dios itàacái íicha, yá nawènúadaca náiwitáisewa Dios íicha.

<sup>14</sup> Yái ituínásica yúuwèericawa tuíri yèewiré, yácata ímáanáca càicanide iyúwa wenàiwica néemiacaalí Dios itàacái, náináidacawa nacái ìwali, quéwa càmita máini namàni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càide iyúwa càmicaalí bànacalé idàwinàawa cayába dàalacáiná tuíri ìyaca itéesebàa, càita nacái abénaméeyéi wenàiwica. Náináidacawa nawàwawa nàasu ìwaliwa, yái èeri irìcuírìca. Náináidacawa nacái plata ìwali meedá càasucaténa nía. Náináidacawa nacái nàwali macái wawàsi isíimáidéeripínáca níawa cháí èeri irìcu. Càide iyúwa bànacalé idàwinàacaalíwa báawata, quéwa canácatáita càyacanáni, càita nacái abénaméeyéi wenàiwica. Neebáca Dios itàacái báawatata, càmirita quéwa nawàwalìcuísewa, íná càmita máini namàni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná.

<sup>15</sup> Néese yái ituínásica yúuwèericawa cayábéeri cáli ínata ímáanáca càicanide iyúwa wenàiwica cayábéeri íiwitáise néemiacaalí Dios itàacái, yá neebáidaca Dios itàacái tàì íiméeri iyú náiwitáise cayábéeri yáapichawa machìwéeri nacái. Néese namànica cayábéeri manuísíwata càide iyúwa bànacalé idènìacaalí mamáalàacata cayábéeri iyacanáwa manùba”, íimaca yái Jesúsca.

*La parábola de la lámpara*

16 Néese Jesús yéewáidaca nía àniwa comparación iyú: “Càmita watùcunìà lámpara wabàacaténáni yàalusi irìculé, càmita nacái wabàa lámpara wàasu cama yáapiréwa, yái waiméerica ínata. Néese wamàacaca lámpara icànaca chènunibàa yéewacaténá icànaca wenàiwica ìwali iwàluèyéicawa capìi irìculé.

17 Yái lámpara ímáanáca càicanide iyúwacué pìyáaná, píacué nuéwáidacaléca. Dios iwàwacué péewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú, yái tàacáisi ibàacanéri píaliéricuécawa ìwali, càide iyúwa lámpara icànacaalí wenàiwica ìwali, naicácaténá cayába. Dios iwàwaca náalíacawa ìwali macáita yái tàacáisi càmfiricáwaca náalíawa ìwali.

18 “Iná péemiácué cayába nutàacái. Píináidacuéwa cayába ìwali yái péemièricuéca nucàlidaca pírí. Píináidacaalícuéwa cayábéeri iyú nutàacái ìwali, yásí Dios imàacacué píalíacawa mamáalàacata. Quéwa càmicaalícué píináidawa cayába nutàacái ìwali, yásí píimáichacuéca nacái àta càinácaalí wawàsi píyúunáidéericuéca píalíacawa ìwali”, ímaca yái Jesúsca.

### *La madre y los hermanos de Jesús*

19 Néeseté Jesús yáatúa yàanàaca yàatalé, Jesús yéenanái yáapicha. Càmita quéwa náalimá nawàlùacawa capìi irìculé manùbacáiná wenàiwica néré.

20 Aiba wenàiwica icàlidaca Jesús iríni. Yá ímaca Jesús irí:

—Píatúaca úara ibàlùawa bàacháwáise péenanái yáapicha. Nawàwa naicáca pía —ímaca.

21 Quéwa Jesús ímaca:

—Cawinácaalí wenàiwica yéemièyéica Dios itàacái, imàníiyéica nacái càide iyúwa Dios ímáaná, nuicáca nía càide iyúwa núatúanáíwa, nuénánái nacáiwa —ímaca yái Jesúsca.

### *Jesús calma el viento y las olas*

<sup>22</sup> Aiba èerité Jesús iwàlùacawa barca irìculé yéewáidacalénái yáapichawa. Yá ímaca nalí:

—Wachàbacuéwa abéemàalé Galilea icalìsaniná ícha —ímaca. Iná nàacawa.

<sup>23</sup> Idècunitàacá nachàbacawa calisa ìwalìabàa, yá Jesús iimáca íchawa. Yáta manuíri cáuli idàbaca ipùaca nàwali. Yá màladàca idàbaca ipuníadaca barca úni iyú, yá nasawíaca nàacawa.

<sup>24</sup> Iná nacawàidaca Jesús, yá náimaca irí:

—¡Wáiwacali! ¡Wasawíaca wàacawa! —náimaca Jesús irí. Néese Jesús imichàaca ibàlùacawa, yá ichùuliaca cáuli, màladàca nacái wiúnápináni. Yá wiúca macáita màladàca.

<sup>25</sup> Néesecáwa Jesús ímaca yéewáidacalénái iríwa:

—¿Cánacué càmita manuí píináidacawa piwàwawa nùwali? —ímaca. Quéwa cáaluca nía, náináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí nacái. Yá nasutáca néemlawa níawáaca:

—¿Cawínásica yái asíalica, ichùulièrica cáuli, màladàca nacái, yásí neebáidaca càide iyúwa ichùulianá nía? —náimaca nalíwáaca.

### *El endemoniado de Gerasa*

<sup>26</sup> Atata nàanàcaté abéemàalé Galilea icalìsaniná ícha, aláera Gerasa yàasu cáli néré, iyéerica abéemàise Galilea yàasu cáli ícha.

<sup>27</sup> Jesús iricùacawa barca irìcúise cáli ínatalé, yá asíali imusúacawa yàcalé ícha, demonio idacuèrica



íiwitáise, yá yàacawa Jesús yàatalé. Madécaná camuí yèepunícawa mabàleta yái asialica. Càmita ìya capìricu. Néese ìyaca yéetáními icàliculèená yèewibàa.

<sup>28</sup> Néese asìali iicáca Jesús, yá ibàlùacawa yùulùì ipùata iyúwa Jesús irí, yá demonio yéemíanícawa asìali isàna iyú:

—¡Picá pisàiwica nulí wawàsi, pía Jesús, yái Dios chènuníiséeri iirica! Nusutáca píicha wawàsi, picá piùwichàida núa —íimaca.

<sup>29</sup> Isutáca Jesús íicha càì, yácáiná Jesús ichùuliaca ìyaca demonio yàanápináwa asìali íicha. Demonio idacùacaté asìali íiwitáise manùba yàawiría. Yá éwita áibanái idacùacáaníta asìali cadena iyú, icáapi, yàabàli nacái ipíchaná imusúacawa, càicáaníta imàdáidacaté íichawani yái cadenaca. Yá demonio ipiadáidaca asìali manacúali yùuculépiná càináwàiri canácatalé wenàiwica.

<sup>30</sup> Néese, Jesús isutáca yéemíawa demonio:

—¿Càiná píipidená? —íimaca yái Jesúsca. Néese demonio íimaca:

—Nuípidená Legión, íimáanáca “cawàwanáta cinco mil namanùbaca” —íimaca yái demonioca. Càité íimaca madécanácáiná demonio nawàlùacatéwa iwàwaliculé, yái asialica.

<sup>31</sup> Néese, demonionái isutáca Jesús íicha wawàsi manuísíwata ipíchaná ichùuliaca nàacawa depuíwéeri utàwi irìculé nàuwichàacatalépinácawa.

<sup>32</sup> Mawiénita nalí manùbéeyéi marranonái yèepuníwa. Nayáaca nèepunícawa nayáacaléwa dúli ìwali. Iná demonionái isutáca Jesús íicha wawàsi imàcáanápiná nawàlùacawa marranonái idèèrìculé. Yá Jesús imàacaca nàacawa.

33 Iná demonionái yàacawa asìali ícha. Yá nawàlùacawa marranonái idèericulé. Néese macáita marranonái napiacawa iyúwa máiwitáiséeyéi demonio íwitáise iyú, nacaláacawa quìratàli ínatáise calisa yáaculé. Yá macáita nàisicùmawaca, níái pìráica càmlíyéica Dios imàaca judíonái idènaca, casacàacáiná nalí marrano iiná.

34 Néese níái icuèyéicaté marranonáimi naicácaalíté marranonái yéetánáwa, yá napiacawa, nacàlidaca nalíni yàcalé irìcu, nalí nacái áibanái wenàiwica iyéyéica yàcalé itéese.

35 Néese wenàiwicanái namusúacawa yàcalé ícha naicácaténá nàyáaná. Yá nàacawa Jesús yàatalé. Naicáca asìali demonio yèericatéwa ícha. Yáawinéeriwa Jesús yàabàli néenibàa, cabàleta, cáiwitáisewaca. Yá cáaluca níái yàcalé mìnanáica.

36 Néese níái icuèyéicaté marranonáimi iiquéyéicaté macáitani, nacàlidaca yàcalé mìnanáí irí Jesús ichùnìacaté asìali demonionái iyéericaté iwàwalìcu.

37 Néese macáita Gerasa yàasu cáli néeséeyéi nasutáca Jesús ícha wawàsi manuísíwata yèepùanápináwa náicha, máinicáiná cáaluca naicácani. Iná Jesús iwàlùacawa barca irìculé, yèepùacaténáwa náicha, yéewáidacalénái yáapichawa.

38 Yái asìali demonio yèericatéwa ícha isutáca Jesús ícha wawàsi manuísíwata imàacáanápíná yàacawa yáapicha. Quéwa Jesús ichùullacani iyamáanápínáwa. Yá Jesús ímaca irí:

39 —Pèepùawa picapèe néréwa, picàlida péenánái iríwa ìwali yái cayábéerica Dios imàníirica pírí — ímaca yái Jesúsca. Néese, yái asìali yàaca icàlidaca

macáita ìyacàle m̀nanaí iríwani, Jesús im̀nínáté irí cayábéeri manuísíwata.

*La hija de Jairo. La mujer que tocó la capa de Jesús*

<sup>40</sup> Néese Jesús idécanáamité ichàbacawa àniwa abéemàalé Galilea icalìsaniná ícha barca irícu, yá madécaná wenàiwica itàidacani casímáiri iyú, nacùacáináté Jesús yàanàaca néré.

<sup>41</sup> Néese áiba asìali yàanàaca Jesús yàatalé, ìipidenéeri Jairo. Judíonái yéewáidacàalu íiwacalìcani, yái Jairoca. Yá yúuwàa iríacawa inùmáawawa Jesús irí yàacaténá Jesús icàaluíniná, yéewanápiná Jesús iicáca ipualé. Yá isutáca Jesús ícha wawàsi manuísíwata yàanápináwa icapèe néré.

<sup>42</sup> Jairo idèniàcáiná abéechúata íduwa, idènièchúa doce camuí, iculuéchúawa, iwàwéechúa yéetácawa Jairo ícha. Yá Jesús yàacawa Jaironái yáapicha madécaná wenàiwica yèewi. Máinicáiná manùbaca wenàiwica, íná nacàbadàayacacawa nàacawa Jesús iwéré.

<sup>43</sup> Abéechúa inanái ùacawa manùbéeyéi wenàiwica yèewi. Cáláicaca úa doce camuí, úiraná yàacawa uícha mamáalàacata. Uucacaté macáita ùasu platawa upáyaidacaténá cadèpiacáiyéi quéwa canácata yáaliméerité ichùnìaca úa.

<sup>44</sup> Uái inanáica ùacawa Jesús yáamíise mawiénita irí. Yá udunùaca ibàle ipùata ìwali. Yáta úiraná iyamáacawa uícha.

<sup>45</sup> Néese Jesús isutáca yéemìawa níái wenàiwicaca:  
—¿Cawiná idunùa nùwali? —Íimaca nalí. Yá macáita náimaca càmìtasa nadunùa ìwali. Iná Pedronái íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, dàalaca wenàiwica yèeyéicawa wáapicha, nawesíaca nàacawa pía macái pìwalíseta. ¿Cáná pisutáca péemíawa còi? —Íimaca yái Pedroca.

<sup>46</sup> Quéwanáta Jesús íimaca mamáalàacata:

—Aibanáica níara idunùa nùwali. Núalíacawa nuchùnìaná wenàiwica nuíwítáise iyúwa cawínácaalí idunuèrica nùwali —íimaca yái Jesúsca.

<sup>47</sup> Néese úái inanáica uémìacani, yá úalíacawa càmita udé ubàacawa uináwanáwa Jesús íicha. Néese ùanàaca itatéechúawa icalùniwa, yá ubàlùacawa ùulù ipùata iyúwa Jesús irí ùacaténá icàaluíniná. Yá ucàlidacani nàacuésemi macái níái iyéyéica néeni cáná yéewa udunùaca Jesús ìwali. Yá ucàlidaca nacái uchùnìanáwa udécanacáita udunùaca ibàle ìwali.

<sup>48</sup> Néese Jesús íimaca ulí:

—Pía inanáica, pídéca pichùnìacawa pimàacacáiná píwàwawa nùwali. Piawa matuíbanáita —íimaca yái Jesúsca.

<sup>49</sup> Idècunitàacáwa Jesús icàlidaca inanái iríni, yá áiba wenàiwica yàanàaca nàatalé, itéerica tàacáisi Jairo irí, yái judiónái yéewáidacàalu íiwacalica. Yá asìali íimaca Jairo irí:

—Píidumica yéetáwa. Picá pisàiwica quirínama irí wawàsi, yái yéewáidéerica wenàiwica —íimaca.

<sup>50</sup> Quéwa, Jesús yéemìacani, yá íimaca Jairo irí:

—Picá cáalu pía. Peebáidacáita nulí mamáalàacata, yásí cayábaca píidu àniwa —íimaca yái Jesúsca.

<sup>51</sup> Néese nàanàacaté Jairo icapèe néré, yá canácata Jesús imàaqueeri iwàlùacawa yáapicha. Níawamicata iwàlùacawa Jesús yáapicha, yái Pedro, Santiago nacái, Juan nacái, úanirimi nacái, úatúami nacái, úái sùmàu yéetéechúamicawa.

52 Nàyaca capìi irìcu madécaná wenàiwica ícháaníyéica báawanama yéetéchúamiwa íwítáise, càide iyúwa judío íwítáise iyáaná. Quéwa Jesús yáalíacawa icáucàidáanápínaté úa, íná Jesús ímaca nalí:

—Càmita iwàwacutácué pícháaníca. Uái mànacàuca, càmicíhúata yéetáwa. Uimácáita ùyaca —ímaca yái Jesúsca.

53 Néese naicáaníca Jesús iquíniná, náalíacáináwa báisícata uétácatéwa.

54 Néese Jesús íbàaca ucáapi ìwali úái yéetéchúamicawa. Yá ímaca ulí:

—¡Pía, mànacàuca, pimichàawa! —ímaca ulí.

55 Yáta uwàwa cáuri yèpùacawa uiná irìculé àniwa. Yáta upisíaca ubàlùacawa. Néese Jesús ichùuliaca nàaca uyáapíná.

56 Néese usèenái náináidacawa naicáidaca ulí manuísíwata naicácáiná cáuca úa, quéwa casímáica nawàwa manuísíwata. Jesúsca quéwa yàalàaca nía ípíchaná nacàlidaca áibanái írí icáucàidacaté úa.

## 9

### *Jesús envía a los discípulos a anunciar el reino de Dios*

1 Néeseté Jesús imáidaca yàataléwa níai doce namanùbaca yéewáidacalécawa. Yá imàaca nalí ichàiniwa náucacaténá macái demonio íwítáaná wenàiwicanái íicha, náucacaténá nacái náicha macái uláicái.

2 Jesús ibànùaca nía nacàlidacaténá wenàiwicanái írí càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa, nachùnàcaténá nacái cáuláiqueeyéi.

3 Jesús ímaca yéewáidacalénái íríwa:

—Picácué peedá piríwa wàlisài àicu, saco nacái, yàacàsi nacái, iwèni nacái. Picácué pité pucháiba bàlesi.

<sup>4</sup> Piacuéwa yàcalé iriculé, néese càirínácaalícué capii piwàlùawa iriculé, piimácué néenibàata, àta pèepùacatalétacuéwa yàcalé iricuíse.

<sup>5</sup> Aibalé càmicaalícué nabatàa piwàlùacawa yàcalé iriculé, néese piacuéwa ícha. Pichùpiacué cáli ichùmalé piabàli íchawa naicápiná càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná, píasáidacaténácué nalí Dios yùuwichàidáanápiná nía —ímaca yái Jesúsca.

<sup>6</sup> Néese nàacawa Jesús ícha. Yá nàacawa macái yàcalé. Nacàlidaca nàacawa yái tàacáisica íméerica Jesús iwàwaca iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Nachùnìaca nàacawa cáuláiquéeyéi wenàiwica nacái.

### *Incertidumbre de Herodes*

<sup>7</sup> Néeseté rey Herodes yéemìaca abénaméeyéi wenàiwica icàlidaca Jesús iináwaná ìwali, macáita nacái Jesús imànírica. Iná càmita Herodes yáalíawa íináidéeripináwa, máini càulenáca íchani; abénaméeyéi wenàiwica náimacáiná Jesús ìwali Juan el Bautistamìcani, náináidacawa Juanmi icáucàacatéwa.

<sup>8</sup> Aibanái nacái náimaca Jesús ìwali profeta Elíascani, yèepuèricasa yàanàaca àniwa; áibanái nacái náimaca Jesús ìwali bàaluisàimi profetanáimi yéénacani, imichèericasawa yéetácáisi ícha.

<sup>9</sup> Quéwa Herodes ímaca:

—Nuchùulìacaté nùasu úwináíwa nawichùanápiná Juan ícha íiwita yéetácáténátéwa. ¿Cawínásica yáara

asìalica nuèmièrica nacàlidaca ìwali madécaná? — íimaca yái Herodesca. Inaté Herodes iwàwa iicáca Jesús.

*Jesús da de comer a cinco mil hombres*

<sup>10</sup> Néeseté apóstolnái nèepùacawa Jesús yàatalé àniwa, yá nacàlidaca Jesús irí ìwali yái namàníiricaté. Néese Jesús itéca nía méetàuculé áibanái wenàiwica íicha, Betsaida ìyacàlená néré.

<sup>11</sup> Quéwa madécaná wenàiwica yáaliacawa Jesús yàanànaná néré, yá nàacawa yàatalé. Jesús itàidaca nía cayába. Icàlidaca nalí càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicanáíwa. Ichùnìa nacái cáuláiqueeyéi wenàiwica.

<sup>12</sup> Néese táicaca yàacawa, íná yéewáidacalénái doce namanùbaca nàacawa Jesús yàatalé, yá náimaca irí:

—Pichùullia wenàiwicanái nèepùanápináwa nacutácaténá naimácatáipiná, nayáacatáipiná nacái yàcalé irìculé, bànacalé ìyacatalé nacái ìyeyéica mawiénita. Wàyacáiná cháí canácatái wenàiwicanái iyáapiná —náimaca.

<sup>13</sup> Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Píatacué yàa nayáapiná —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca irí:

—Canáca walí nayáapiná. Wadèña cinco namanùbaca pan meedá, pucháiba cubái imìdecaná nacái. ¡Càmita wáalimá wàaca wawènlaca nayáapiná, níái madécanéeyéi wenàiwicaca! — náimaca.

<sup>14</sup> Nàyacáiná néeni cawàwanáta cinco mil namanùbaca asianái. Càmita naputàa inanái, sùmanái nacái. Quéwa Jesús íimaca yéewáidacalénái irííwa:

—Pichùullacué náawinacawa cincuantanama nàwacaca náawinacawa —íimaca yái Jesúsca.

15 Néese nachùuliaca càì nía, yá macáita náawinacawa.

16 Néese Jesús yeedáca cinco namanùbaca pan icáapi irìculéwa, pucháiba cubái imìdecaná nacái. Yá iicáidaca chènuniré, yàaca Dios irí cayábéeri yàacàsi ìwali. Néese isubèriadaca nía, yàaca yéewáidacalénái iríwani, yéewacaténá nawacùaca yàacàsi wenàiwicanái irí.

17 Néese macáita nayáaca cadénamani. Yá needáca doce namanùbaca mapíiri yàacàsi yéenáimi imàaquéricawa.

### *Pedro declara que Jesús es el Mesías*

18 Aiba èerité Jesús isutáca yáawawa Dios ícha méetàuculé wenàiwicanái ícha. Yéewáidacalénái nàyaca yáapicha. Yá isutáca yéemìlawa nía:

—¿Càiná náimaca nùwali níara áibanái wenàiwicaca? ¿Cawinása núa? —íimaca yái Jesúsca.

19 Néese yéewáidacalénái íimaca irí:

—Abénaméeyéi íimaca pìwali Juan el Bautistamicasa pía, náimacáiná Juanmi idécasa icáucàacawa. Aibanái íimaca profeta Elíascasa pía, yèepuèricasa yàanàaca àniwa, yái profeta Dios íiméericaté ìwali ibànùnápínáté àniwani. Aibanái íimaca nacái pìwali bàaluisàimi profetanái yéenácasa pía, imichèericasawa yéetácáisi ícha, níái profetami itàaníyéicaté Dios inùmaliçuíse —náimaca.

20 Néese Jesús isutáca yéemìlawa nía:

—Néenicué pía, ¿càinácué nacái píimaca nùwali? ¿Cawiná núa? —íimaca yái Jesúsca. Yá Pedro íimaca irí:



—Píacata yái Mesíasca, yái wacuèrinápiná Dios icàlidéericaté iináwaná ìwali wàawirináimi israeli-tanáí irí, ibànùanápinaté walí wacuèrinápiná — íimaca yái Pedroca.

<sup>21</sup> Quéwa Jesús yàalàaca nía cachàiníri iyú ipíchaná nacàlidaca iináwaná áibanái irí, Mesíascani.

### *Jesús anuncia su muerte*

<sup>22</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—Iwàwacutá nùuwichàacawa manuísíwata, núa asìali Dios néeséerica. Yá wenàiwica íiwacanánái, sacerdote íiwacanánái nacái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, náucapíná náichawa núa iyúwa canéeri iwèni. Yá nanúapíná núawa, quéwa máisiba èeri irìcu nucáucàapínáwa —íimaca yái Jesúsca.

<sup>23</sup> Néese Jesús íimaca nalí macáita wenàiwica ìyéeyéica néré:

—Abéericaalí péenácué iwàwa yàacawa núapicha iyúwa nuéwáidacalé, càmita yéewa pimànica abéerita yái piwàwéerica pimànica. Macái èeri imanùbaca iwàwacutá matuíbanáiri iyú pimàaca áibanái yùuwichàidaca pía, éwita naicánícaalí nacái piquíniná, éwita nanúacaalí píawa cruz ìwali peebáidacáiná nutàacái. Iwàwacutá nacái pimànica mamáalàacata càide iyúwa nuchùulíaná pía.

<sup>24</sup> Níacáiná cawinácaalí càmiyéica iwàwa yeebáidaca nutàacái ipíchaná nàuwichàacawa nulípiná, canáca nalí nacáuca càníri imáalàawa. Néese cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata éwita áibanái inúacaalí nía, nadènlápiná nacáucaawa càníri imáalàawa.

<sup>25</sup> Ewita wenàiwica yeedácaalí iríwa macáita cháí èeri yàasu cawènírica, quéwa yúuca íichawa icáucaawa

càmíiri imáalàawa càmicáiná yeebáida nutàacái, yá canéerica iwèni meedá iríni macáita yái cawènírica yeedéerimica iríwa.

<sup>26</sup> Aibacaalí wenàiwica báica icàlidaca cayábéeri nùwali áibanái irí, nutàacái ìwali nacái, càmita núumapiná ìwali nùasu wenàiwicacani, núa asìali Dios néeséerica, nùanàacaalípiná áiba èeriwa cachàiníiri iyú nacamála irícu, yái Núaniri Dios, nía nacái mabáyawanéeyéi ángel, nucùacaténá macáita èeri mìnanáí.

<sup>27</sup> Péemiacué cayába, abénaméeyéi péenacué iyéeyéica cháí siùca èeri, càmita néetápináwa ipíchawáise naicáca càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa —ímaca yái Jesúsca.

### *La transfiguración de Jesús*

<sup>28</sup> Néeseté abéeri semana natàanicadénáami càì, yáté Jesús yàacawa dúli ínatale isutácaténá yáawawa Dios ícha. Másiba asìanáí nàacawéeridaca Jesús, yái Pedro, Santiago nacái, Juan nacái.

<sup>29</sup> Idècunitàacá Jesús isutáca Dios ícha, yá mèlumèluwaca inàni icànaca áibata iicácanáwa. Ibàle nacái cabalèeri icànaca, icànéeri mèlumèluwaca.

<sup>30</sup> Yá pucháiba asìanáí namàacaca níawawa apóstolnáí iicácaténá nía. Pucháiba nabàlùà natàanica Jesús yáapicha, níacata profeta Moisés, profeta Elías nacái.

<sup>31</sup> Níái pucháiba asìanáica cacamalánáca nía chènuníséeri camalási iyú. Natàanica nalíwáaca Jesús yáapicha càinácaalí iyú Jesús yùuwichàanápínátéwa, yéetáanápínaté nacáíwa Jerusalén iyacàlená néeni.

<sup>32</sup> Ewita cadapùlecáaníta Pedro, nía nacái yàacawéeyéináca, càmitàacá máiní naimásíwaca,

yá naicáca Jesús icamaláná chènuníiséerica. Naicá nacái níái pucháiba asíanáica ibàluèyéicawa yáapicha.

<sup>33</sup> Néese idécanáamité nàacawa Jesús ícha níái pucháiba asíanáica, yá Pedro íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, ¡cayábéeriquéi wàyáanáca cháí! Siúcata wamànica máisiba capíi yána wawàwalínápinácué pía, abéeri pìasupiná, áiba nacái Moisés irípiná, áiba nacái Elías irípiná — íimaca yái Pedroca. Quéwa Pedro càmita ínáidawa cayába ipíchawáise itàaníca.

<sup>34</sup> Yá idècunitàacá Pedro itàaníca, yáta acalèe yàanàaca nàatalé. Yá acalèe ibàliaca nía. Cáaluca nía manuísíwata acalèe yèewi, níái Pedronáica.

<sup>35</sup> Néese néemíaca Dios itàacái acalèe yèewíise, yá íimaca nalí: “Yácata Nuìri nuwàwéeri cáininéerica nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicácani. Péemíacué itàacái”, íimaca yái Diosca.

<sup>36</sup> Idécanáami néemíaca yái tàacáisica, yá naicáca Jesús ibàluèericawa néenibàa abéerita. Néese masànacata níái Pedronáica. Néenialíté càmiyèi icàlida áibanái iríni, yái naiquéricaté.

### *Jesús sana a un muchacho que tenía un espíritu impuro*

<sup>37</sup> Néeseté mapisáináami àniwa idécanáami nal-icúacawa dúli ínátáise, yá madécaná wenàiwica yàacawa náipunitáidacaténá Jesús.

<sup>38</sup> Yá áiba asìali ìyaca manùbéeyéi wenàiwica yèewi. Imaca cachàiníiri iyú Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wía, pimàni nulí cayábéeri, pì piicá nuìri, yácáináta abéerita nuìricani.

39 Demonio idacùaca nuìri íiwitáise, yàaca irí tètawacími, yá imàaca yéemíanícawa, yá itatáidacani àta cacàlicataléta inùmaliçuise. Imàaca nacái nuìri inúadáidaca yáawawa cachàiníiri iyú, cà míiri iwàwa iwasàaca nuìri.

40 Nudéca nusutáca péewáidacalénái íicha wawàsi náucáanápíná demonio nuìri íicha, quéwa càmita náalimá nachùnìacani —íimaca.

41 Yá Jesús íimaca:

—¡Píacué cà míiyéica yeebáida Dios ìwali, báawéeyéi nacái íiwitáise meedá! ¿Càinácué èeri iwàwacutá nùyacuéca píapicha quiríta? ¿Càinácué èeri iwàwacutá numànicuéca pírí quiríta? —íimaca yái Jesúsca. Yá Jesús íimaca asìali irí:

—Pianáida cháni, yái pìirica —íimaca yái Jesúsca.

42 Yái ùuculliri yàacawa Jesús yàatalé, yá demonio yúucaca ùuculliri cáli íinatalé itatáidacani. Quéwa Jesús yàalàaca demonio cachàiníiri iyú, ichùuliaca demonio yàacawa ùuculliri íicha. Càita Jesús ichùnìaca yái ùucullirica, yèepùadacani yáaniri iríwa nacái.

43 Yá macáita ìyéeyéica néeni nánáidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí idènìacáiná Dios íiwitáise manuíri.

### *Jesús anuncia por segunda vez su muerte*

Macáita ìyéeyéica néré nánáidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí mamáalàacata, natàanica nàyaca náapichawáaca ìwali yái Jesús imàníirica, quéwa Jesús itàanicaté yéewáidacalénái yáapichawa méetàucuta wenàiwicanái íicha. Iimaca nalí:

44 —Péemìacué cayábani, picácué piimáichani: Abénaméeyéi wenàiwica presopináca namànica

núawa namàacacaténá áibanái asianái inúaca núa, núa asìali Dios néeséerica —ímaca yái Jesúsca.

<sup>45</sup> Càmita quéwa náalía néemìaca cànácaalí ímáaná yái tàacáisica Jesús icàlidéerica nalí càmícaíná Dios imàaca náalíaca néemìaca cànácaalí ímáaná. Yá cáaluca nasutáca Jesús ícha wawàsi icàlidáanapíná nalíni cànácaalí ímáaná.

*¿Quién es el más importante?*

<sup>46</sup> Néenialité Jesús yéewáidacalénái nadàbaca natàaníca náapichawáaca ùuléri wawàsi iyú, chánácaalí néená máiníri cachàini áibanái ícha canánama.

<sup>47</sup> Quéwa Jesús yáaliacawa náináidáanáwa. Yá yeedáca sùmài, yá ibàlùadaca sùmài mawiénita iríwa.

<sup>48</sup> Yá Jesús ímaca nalí:

—Pimànicaalí cayábéeri nuípidená ìwali sùmài irí, càiride iyúwa yái sùmàica peebáidacáiná nutàacái, yásí nuicáca yái cayábéerica pimàníríca sùmài irí càide iyúwa pidéca nacáicaalí pimànica nulí cayábéeri. Càmita pimàni abéerita nulí cayábéeri, néese pimànica nacái irí cayábéeri yái Diosca ibànuèrica núa. Yái péená püiquéericuéca càiride iyúwa càmíri cachàini náicha canánama càide iyúwa yái sùmàica, yácata Dios iiquéerica càiride iyúwa máiníri cachàinica náicha canánama níái péenaca. Iná yéewa yái cayábéerica pimànírícuéca sùmài irí càmíri cachàini náicha canánama, yá nuicápiná cànide iyúwa pidéca nacáicaalí pimànica nulíni, yái cayábéerica —ímaca yái Jesúsca.

*El que no está contra nosotros, está a nuestro favor*

49 Néese Juan íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, wadéca waicáca áiba asìali yúuquéri demonio wenàiwica ícha pípidená ìwali íimacáiná pimàacasa càì imànica, quéwa càmita yèepuníwa wáapicha, íná wadéca wàalàacani cachàiníri iyú ipíchaná yúucaca demonio wenàiwica ícha —íimaca yái Juanca.

50 Néese Jesús íimaca nalí:

—Picácué pichùulla càminápiná imàni cayábéeri, macáicáiná càmiyéica yùuwide imànica wía, nayúudàaca wía —íimaca yái Jesúsca.

### *Jesús reprende a Santiago y a Juan*

51 Mawiénicaté Jesús yéenáivaná yàanàaca imichàacatáipinátéwa chènuniré, ínaté Jesús íináidacawa iwàwalícuísewa yàanápináwa Jerusalén ìyacàlená nérépiná.

52 Yá ibànùaca ipíchaléwa tàacáisi asìanáí yáapicha. Yá nawàlùacawa yàcalé irìculé Samaria yàasu cáli íinata nacutácaténá irí naimácatáipiná.

53 Quéwa, báawaca samaritanonái iicáca judíonái íná níái samaritanoca càmita nabatàa Jesús iwàlùacawa nàyacàle irìculé náaliacáináwa Jesús yàanápinátéwa Jerusalén ìyacàlená nérépiná.

54 Néese Jesús yéewáidacalénái Santiago, Juan nacái néemiacani, yá náimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, ¿piwàwasica wachùullaca quichái yúuwàanápináwa chènuníse nàwali imáalàidacaténá nía càide iyúwaté profeta Elías imáidáanáté quichái yúuwàanápináwa chènuníse imáalàidacaténáté báawéeyéi wenàiwica? —náimaca.

55 Quéwa Jesús iwènúa iicáidaca nalí, yá yàalàaca nía cachàiníri iyú. Yá íimaca nalí:

—Càmítacué pínáidawa càide iyúwa Dios iwàwáaná.

<sup>56</sup> Càmíta nuwàwa nùuwichàidaca nía, núa asìali Dios néeséerica, càmicáiná nùanàa numáalàidacaténá wenàiwicanái, néese nùanàaca nuwasàacaténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha —íimaca yái Jesúsca. Néese nàacawa áiba yàcalé iriculé.

*Los que querían seguir a Jesús*

<sup>57</sup> Idècunitàacá nèepunícawa àyapulìcubàa, áiba asìali íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, nuwàwa nùacawa píapicha àta alénácaalí pìawa yéewacaténá péewáidacaléca núa —íimaca.

<sup>58</sup> Jesús íimaca irí:

—Pínáidawa cayába quéechacáwa asáisi píalimácaalí nuéwáidacaléca pía, càulenácáiná wenàiwica nàyaca càide iyúwa nùyáaná. Péemìa comparación: Yàlidunái idènìaca ibànawa, cuìpìranái nacái nadènìaca namùlubèwa, núacata quéwa, yái asìali Dios néeséerica, càmita nudènia nuimácatáipináwa —íimaca yái Jesúsca.

<sup>59</sup> Néese Jesús íimaca áiba irí:

—Pìawa núapicha, iyúwa nuéwáidacalé —íimaca yái Jesúsca. Quéwa yái asìali íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, pimàaca nùyaca nuénánái yáapichawa àta núaniri yéetacatalépinátawa, néese idécanáami nubàllacani, yásí nùacawa píapicha iyúwa péewáidacalé —íimaca irí.

<sup>60</sup> Néese Jesús íimaca irí:

—Pimàaca nabàllìaca níawáacata, cawinácaalí iyéeyéica matuìbanáita Dios ícha. Píata quéwa, pìa picàlidaca Dios itàacái wenàiwicanái irí

náalíacaténáwa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa —íimaca yái Jesúsca.

<sup>61</sup> Néese áiba íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, nuwàwa nùacawa píapicha iyúwa péewáidacalé. Quéwa pimàni nulí cayábéeri, pimàacaca nuèpùacawa quéechacáwa nucapèe néréwa, nucàlidacaténá nùanáwa nuénánái iríwa. Yásí nùacawa néese nùacaténáwa píapicha —íimaca irí.

<sup>62</sup> Néese Jesús íimaca irí:

—Péemìa comparación: Aibacaalí idàbaca íbaidaca ibànacale yàalunápináwa, néese íináidacaalíwa imànínapiná áiba wawàsi, yá iwènúacawa íbaidacalé íchawa, yásí canéerica iwèni meedáni yái wenàiwicaca, càmita íbaida machacàníiri iyú. Càita nacái cawinácaalí wenàiwica iwènuéyéicawa nuícha idécanáami nadàbaca náibaidaca nulípiná, canáca yéewanáwa Dios yéenibeca nía, Dios icùacaténá nía —íimaca yái Jesúsca.

## 10

### *Jesús envía a los setenta y dos*

<sup>1</sup> Néeseté Wáiwacali yeedáca yéewáidacalénáiwa áibanái setenta y dos namanùbaca. Yá ibànùaca nía ipíchaléwa pucháibanamata. Yá ibànùaca nía nàacaténáwa macái yàcalé irìculé, wenàiwicanái iyacatái nacái, níái yàcaléca iwàwacutácataléca Jesús ipáchiaca.

<sup>2</sup> Yá íimaca yéewáidacalénái iríwa: “Báisíta, madécaná wenàiwica nawàwa neebáidaca nutàacái. Péemiacué comparación. Càica níade iyúwa bànacalé ituíná yàasu èeri yàanàcaalí wenàiwica



needácatáipiná nabànacale ìyacanáwa, quéwa máisibáanatacué pía, icàlidéeyéipiná nalí nutàacái. Iná pisutácué Dios ícha, yái càiride iyúwa bànacalé íiwacali, ibànùanápiná yàasu wenàiwicawa íbaidéeyéipiná irí, nacàlidacaténá nalí nuináwaná ìwali, yéewacaténá neebáidaca nutàacái, yásí wàwacáidaca nía Dios yàasunáipiná, càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí bànacalé ìyacaná quíiracaalíni.

<sup>3</sup> Píacuéwa. Péemíacué cayába áiba comparación: Nubànùacué pía èeri m̀nanái yèewiré cuwèesi lobo nacáiyéi íiwitáise, báawéeyéica íicáca Dios. Càicuéca píade nèewi iyúwa ovejanái yéenibe, càimíyéica yáalimá ípéliaca caluéyéi cuwèesi lobo ípunita iwàwéeyéica iyáaca oveja yéenibe.

<sup>4</sup> Picácué pité saco, moneda yàalu nacái, áiba piasu costizapiná nacáíwa. Píacàatétacuéwa, picácué piyamáa pibàlùacawa déecuiri iyú àyapulicubàa pitàanícaténá áibanái yáapicha.

<sup>5</sup> Piwàlùacuéwa nacapèe irìculé, yá pitàidacué nía quéechacáwa. Càicué píimaca nalíwa: ‘¡Nusutáca Dios ícha imàníinápinácué pirí cayábèeri, píacué ìyéeyéica capìi irìcu!’ càicué pitàidaca níawa.

<sup>6</sup> Cayábacaalí náiwitáise níái capìi irìcuíyéica, yásí Dios imànica nalíwa cayábèeri càide iyúwacué pisutáaná ícha. Quéwa, càmicaalí cayába náiwitáise, néese Dios càmita imànipiná nalí cayábèeri.

<sup>7</sup> Piimácué nacapèe irìcu. Piyáacué nacái piyáacaléwa náapicha àta càirínácaalí yàacàsi nadènièrica nawacùacaténácué piasu, yácáiná cawinácaalí wenàiwica íbaidéerica, iwàwacutá namàacaca yeedáca iríwa íbaidacalé iwèniwa. Picácué pichàbawa áibanái icapèe irìculé, picutácaténácué cayábèeri yáwanái yàacàsi,

pìyacatáipiná nacái.

<sup>8</sup> Pìacuéwa áiba yàcalé irìculé, needácatalécué nàataléwa pía, yá piyáacué piyáacaléwa náapicha àta càirínácaalícué yàacàsi nèerica piyáapiná.

<sup>9</sup> Pichùnìacué nacái cáuláiquéeyéi wenàiwica ìyéeyéica néenibàa. Càicué píimaca nalíwa: ‘Dios icùaca wenàiwica ìyéeyéica mawiénita pirícué’, càicué píimaca nalíwa.

<sup>10</sup> Quéwa, pìanàacaalícué áiba yàcalé irìculé, néese càmita nawàwa néemìaca pitàacái, pimusúacuéwa capìi irìcuíse calle irìculé.

<sup>11</sup> Yá píimacué nalí: ‘¡Càmita wawàwa wàyaca píapichacué, ipíchaná Dios yàasu yùuwichàacáisi yàanàaca wàwali nacái! ¡Iná wàacuécawa píicha, wachùpiaca cáli ichùmalé wàabàli íchawa, yái pìyacàle yàasu calle ichùmaléca, càide iyúwacué wáiwitáise ìyáaná, wía judíoca, wáasáidacaténácué pirí Dios yùuwichàidáanápínácué píawa! Quéwa péemìacué cayába quiríta, Dios icùaca wenàiwica ìyéeyéica mawiénita pirícué’, càicué píimaca nalíwa.

<sup>12</sup> Núumacué pirí, èeri imáalàacaalípináwa, Dios yùuwichàidapíná báawéeyéi wenàiwica, yásí yùuwichàidapíná níawa càmiyéicué yeedáca yàataléwa pía máiní yáwanái Sodoma ìyacàlená mìnánáimi íicha”, íimaca yái Jesúsca.

### *Los pueblos desobedientes*

<sup>13</sup> Jesús íimaca: “¡Máinícué piùwichàapínácawa, píacué israelitaca ìyéeyéica Corazín ìyacàlená irìcu, Betsaida ìyacàlená irìcu nacái! Ewitacué piicácaáníta numànica pèewibàa madécaná yái càmirica wenàiwica idé imànica, càicáanítacué càmita piwènúada píiwitáisewa píbáyawaná

íichacuéwa. Piyúunáidacuéca máiniyéica cayábaca pía náicha níara càmiyéica israelitami iyéyéicaté Tiro iyacàlená irìcu, Sidón iyacàlená irìcu nacái, iyéyéica méetàuculé Israel yàasu cáli íicha. Quéwa càmitaté máini báawaca nía píichacué. Càmitaté naicá áiba imànica nèewibàa càide iyúwa numàníná pèewibàa. Quéwa naicácaalíté càiritá, yá nawènúadacaté náiwitáisewatá caquialéta Dios irípinátá, càmicáináté máini báawéyéica nía iyúwacué pía, càita nacái nàwalica nabàlesíamiwa báawéeri iicácanáwatá, náawinaca nacáywa catáli yèewirétá náasáidacatenáté achúmaca nawàwa nabáyawaná ìwaliwatá.

14 Quéwa áiba èeriwa Dios yùuwichàidapiná báawéyéi wenàiwica, yásí piùwichàapínacuéwa máini cachàiníwanái náicha níara càmiyéica israelita iyéyéicaté Tiro iyacàlená irìcu, Sidón iyacàlená irìcu nacái, máinicáinácué báawéyéica náicha pía.

15 Píacué nacái Capernaum iyacàlená mìnánica, piyúunáidacuéca máinípiná cáimiétacanáca pía, càide iyúwa Dios iyáaná chènuniré. ¡Càmirita! ¡Néese Dios yúucapínacué píawa irìculé yáara utàwi máiníiri depuìwaca, máinícatalé depuìwaca náicha canánama!” càì yàalàaca nía cachàiníiri iyú yái Jesúsca, càmicáináté neebáida itàacái.

16 Néese Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: “Cawinácaalí yeebéyéicuéca pitàacái, nuicápiná níawa càide iyúwa nadéca nacáicaalí neebáidaca nutàacái. Quéwa cawinácaalí iiquéyéicuéca pía iyúwa canéeri iwèni, nuicápiná níawa càide iyúwa nadéca nacáicaalí naicáca núa càiride iyúwa canéeri iwèni nacái. Cawinácaalí iiquéyéica núa càiride

iyúwa canéeri iwèni, Dios iicápiná níawa càide iyúwa nadéca nacáicaalí caná iwèni naicáca Dios, yái Dios ibànuèrica núa”, ímaca yái Jesúsca. Néese níái setenta y dos namanùbaca nàaca nacàlidaca Jesús iináwaná ìwali wenàiwicanái irí.

### *Regreso de los setenta y dos*

<sup>17</sup> Néeseté idécanáami nacàlidaca wenàiwicanái iríni, yáté Jesús yéewáidacalénái setenta y dos namanùbaca nèepùacawa Jesús yàatalé, casímáica nawàwa manuísíwata. Yá náimaca irí:

—¡Wáiwacali, Dios idéca iyúudàaca wía manuísíwata, imàacacaté nacái demonio yàacawa wenàiwicanái íicha, wachùullacáináté demonio píipidená ìwali nàanápináwa wenàiwica íicha! — náimaca.

<sup>18</sup> Jesús ímaca nalí:

—Núalíacatéwa pimawèniadáanápinácué Satanás, piúccaténácué yàasu demonionái wenàiwica íicha, bàaluitécáiná nuicáca Satanás icaláacawa chènuníise càide iyúwa énu icamaláná icaláanáwa Dios yúucacáináté Satanás chènuníise.

<sup>19</sup> Nudéca nuchàiniadacuéca pía, píalimáanápinácué píipìnaca àapi ínatabàa, chália ínatabàa nacái, canátacué picháuná. Nudéca nuchàiniadacuéca pía pimawèniadáanápiná macáita wàuwidesàiri Satanás ichàini macháunéeri iyú.

<sup>20</sup> Quéwa, picácué piyanídawa ìwali yái píalimáanáca piúcaca demonio wenàiwica íicha. Néese, piyanídacuéwa Dios itànàacáináté píipidená yàasu cuyàluta irìcuwa yái cuyàluta iyéerica chènuniré —ímaca yái Jesúsca.

*Jesús se alegra*

21 Yáté Espíritu Santo imàacaca casíimáica Jesús iwàwa manuísíwata. Jesús íimaca Dios irí: “Pía, Núaniri Dios, nùaca pirí cayábéeri, pía Nacuèrinásàirica macáita ìyéeyéica chènuniré, cháí èeri irìcuíyéica nacái. Nùaca pirí cayábéeri pimàacacáiná nalí píiwitáisewa, níái yeebáidéeyéica pitàacái càide iyúwa púubéeyéi sùmanái neebáidáaná, yéewanápiná áibanái èeri m̀nanái iyúunáidéeyéi cáalíacáica, càmita náalimá náalíacawa píiwitáise ìwali. Báisíta, Núaniri, pidéca pimànica càide iyúwaté piwàwáaná pimànica”, íimaca yái Jesúsca.

22 Néese Jesús íimaca wenàiwicanái irí: “Núaniri Dios idéca imàacaca núalíacawa macáita. Abéerita Núaniri yáaliéri báisíiri iyú nùwali, yái Íirica. Abéerita núa, yái Íirica, yáaliéri báisíiri iyú Núaniri ìwali, níawamita nacái cawinácaalí wenàiwicanái numàaquéeyéica yáalíaca Núaniri ìwali, càide iyúwa nuwàwáaná, yái Íirica”, íimaca yái Jesúsca.

23 Néesezáwa Jesús iwènúacawa, icàlidaca yéewáidacalénái iríwani, méetàucuta áibanái íicha. Jesús íimaca nalí: “Dios idéca imànicuéca pirí cayábéeri manuísíwata, imàacacáinácué piicáca yái numàníirica.

24 Péemíacué cayába, bàaluité madécaná profetanái, madécaná nacái nacuèrinánái nawàwacaté naicáca yái píiquéericuéca, quéwa càmitaté naicáni. Nawàwacaté néemíaca yái péemièricuéca, quéwa càmitaté néemiani”, íimaca yái Jesúsca.

### *Parábola del buen samaritano*

25 Néese ìyacaté abéeri yéewáidéeri wenàiwica templo irícu. Yá yàacawa Jesús yàatalé itàanicaténá

yáapicha, yáalimáidacaténá iicáwa Jesús. Yá íimaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, ¿càinásica iwàwacutá numànica nùyacaténá càiripináta Dios yáapicha chènuniré? —Íimaca.

<sup>26</sup> Néese Jesús íimaca irí:

—Pidéca piléeca Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçuise. Picàlidaca nulí càinacaalí íimaca yáara —íimaca yái Jesúsca.

<sup>27</sup> Yái yéewáidéerica wenàiwica templo irícu íimaca:

—Yái tàacáisi Moisés itànèericaté, càì íimaca: “Iwàwacutá cáinináca piicáca Picuèriná Dios macái piwàwalicuisewa, macái picáuca iyú nacáíwa, macái pichàini iyú nacáíwa, macáita píiwitáise iyú nacáíwa. Iwàwacutá nacái cáinináca piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinináaná piicáca píawawa”, íimaca yái tàacáisi Moisés itànèericaté —íimaca yái yéewáidéerica wenàiwica.

<sup>28</sup> Néese Jesús íimaca irí:

—Pidéca picàlidaca cayábani. Pimànicaalí mamáalàacata càide iyúwa yái tàacásica íimáaná, yá pidèniapiná picáucawa càmliri imáalàawa —íimaca yái Jesúsca.

<sup>29</sup> Néese quéwa yái yéewáidéerica wenàiwica templo irícu iwàwacaté cayábaca áibanái iicácani, níái áibanái wenàiwicaca iyéeyéica néeni. Iná isutáca yéemàawa Jesús:

—¿Néeni, cawinásica níara áibanái wenàiwicaca iwàwacutéeyéicasa cáinináca nuicáca? —Íimaca.

<sup>30</sup> Iná Jesús icàlidaca iríni comparación iyú. Jesús íimaca irí: “Abéeri asìali judío yàacatéwa àyapulicubàa Jerusalén ìyacàlená íicha yàanàcaténá

Jericó ìyacàlená néréwa. Néese quéwa abénaméeyéi cayéedéeyéi náibàacani. Yá namelùdaca ícha yàasu macáita, ibàle nacái macáita. Yá nacapèedáidacani báawanama. Yá nàacawa ícha, namàacaca batéwéeri yéetácawa, yái judíoca.

31 Néese cáwa àniwa áiba judíosàiri sacerdote yàanàaca irìcu yái àyapuca àniwa. Quéwa idécanacáita iicáca inacáiriwa judíoca, yái asialica máinírira, yá sacerdote ichàbaca yàacawa ícha déecubàata abéemàabàa àyapu ícha.

32 Càita nacái áiba judíosàiri levita íbaidéerica templo irìcu yàanàaca néré, yá iicácani, yái in-acáiricawa judíoca máinírira, néese levita ichàbaca yàacawa abéemàabàa àyapu ícha.

33 Néese áiba asiali Samaria yàasu cáli néeséeri, abéeri néená níái wenàiwicaca judiónái iiquéeyéi iyúwa báawéeyéi, yácata càníiri judío yàacawa nacái irìcubàa yái àyapuca. Yái asialica samaritanosàiri iicáca judío máinírira, yá catúulécanáca iicácani.

34 Yá yàacawa máinírira yàatalé. Yá idèpìaca ícha icháuná olivo iséená iyú, uva ituní iyú nacái, dabé nacáirica. Yá ibàliaca icháuná wáluma iyú. Néese samaritanosàiri imichàidacani ipèra ínataléwa. Yá itécani áiba capìi néré, naimácatáipiná. Yá icùacani táiyápinama.

35 Néese mapisáináami àniwa, yái Samaria yàasu cáli néeséerica ipáyaidaca capìi íiwacali pucháiba moneda dracma iyú, cawèníiyéi yáawami plata quírameníiri, pucháiba èeri iwènicatáica. Yá samaritanosàiri ímaca capìi íiwacali irí: 'Picùa cayába yái máinírira. Piúcacaalí plata mamáalàacata ícha yái nuèrica pirí picùanápinátani, yásí nupáyaidaca

pía àniwa yái piúquérica nùanàcatáipináta àniwa', íimaca yái Samaria yàasu cáli néeséerica", íimaca yái Jesúsca.

<sup>36</sup> Néese Jesús íimaca irí yái yéewáidéerica wenàiwica:

—Máisiba asíanái iicáca yái máinírira asialica àyapulicubàa. ¿Chánácaalí néená cáinináca iicáca áiba wenàiwica, yái asiali cayéedéeyéi imànírira irí báawéeri? —íimaca yái Jesúsca.

<sup>37</sup> Néese yái yéewáidéerica wenàiwica íimaca Jesús irí:

—Yáara asialica iiquéericaté ipualé —íimaca. Néese Jesús íimaca irí:

—Piawa, pimàni mamáalàacata càita, áibanái irí nacái càimíyéica péenánái —íimaca yái Jesúsca.

### *Jesús en casa de Marta y María*

<sup>38</sup> Néeseté Jesús yèepùa yèepunícawa àniwa yéewáidacalénái yáapichawa. Yá nàanàaca áiba yàcalé iriculé. Inanái ùyacaté néré ípidenéechúa Marta. Uedáca nía ucapée iriculéwa, ùacatená nayáapiná uénánái yáapichawa.

<sup>39</sup> Marta idèniaca yùuchawa ípidenéechúa María. Uái Maríaca úawinacawa mawiénita Jesús yàabàli irí uémìacatená yéewáidáaná yéewáidacalénáiwa.

<sup>40</sup> Martata quéwa máini càulenáca úa, uíbaidacáiná nayáacalé. Máadáini uíbaidaca nayáapiná. Néese ùacawa Jesús yàatalé. Yá úumaca irí:

—Nuíwacali, ¿cáná pibatàa nùucha umàaca nuíbaidaca nulínáamitawa macáita wayáapiná? Pichùulla uyúudàanápiná núa —úumaca úái Martaca.

<sup>41</sup> Quéwa Jesús íimaca ulí:



—Marta, péemìa cayába, ¿cáná máini maséeca pínáidacawa piwàwawa, achúma nacái piwàwa manùba wawàsi ìwalíse?

<sup>42</sup> Iyaca abéerita wawàsi iwàwacutéeriwa wenàiwicanái irí, yái nutàacáica. Piùcha María udéca uínáidacawa uémianápiná yái nutàacáica, cayábéeri áiba wawàsi íicha canánama. Canácata yáaliméeri yeedáca uíchani —ímaca yái Jesúsca.

## 11

### *Jesús y la oración*

<sup>1</sup> Aiba éerité Jesús iyaca áibalé, yá isutáca yáawawa Dios íicha. Idécanáami isutáca Dios íicha, néese abéeri yéewáidacalé íimaca irí:

—Wáiwacali, péewáida wía wasutáanápíná Dios íicha càide iyúwaté Juan el Bautista yéewáidáanáté yéewáidacalénáíwa nasutáanápínáté Dios.

<sup>2</sup> Jesús íimaca nalí:

—Pisutácué Dios íicha, yá càicué píimaca pisutácawa:

‘Pía, Wáaniri Dios chènuníiséeri, pimàaca macái wenàiwica yàaca picàaluíná. Pimàaca péenáiwaná yàanàaca caquialéta yái èerica pidàbacatáipínáta picúaca macáita. Pimàaca èeri mìnáná namànica càide iyúwa piwàwáaná chái èeri irìcu càide iyúwa neebáidáaná pitàacái, níara iyéeyéica chènuniré.

<sup>3</sup> Pìa wayáapíná wamáapuèrica èeri imanùbaca.

<sup>4</sup> Pimàaca piwàwawa wabáyawaná íicha, wíacáiná nacái wamàacaca wawàwawa nabáyawaná íicha cawinácaalí imàníyéica walí báawéeri. Picá pimàaca áibanái yáalimáidaca wía

ipíchaná wamànica wabáyawanáwa, néese piwasàa wía báawéeri Satanás ícha’, càicué píimaca Dios iríwa”, íimaca yái Jesúsca.

<sup>5-6</sup> Jesús íima nacái yéewáidacalénái iríwa:

—Péemìacué comparación: Aiba asìali idènlaca yàacawéerináwa, yá yàanàaca icapèe néré catá bamuchúami. Yá isutáca ícha mamáalàacata: ‘Pía nùacawéeriná, pía nuchàba máisiba pan yácáiná áiba nùacawéeriná idéca yàanàaca nucapèe néré, idéca yàacawa déecuise. Canáca nulí nuèripiná iyáapíná’, íimaca irí.

<sup>7</sup> Néese yái iyéerica capli irìcu càmita íima irí: ‘Picá pisàiwica nulí wawàsi. Nudéca nubàliaca capli inùma. Nuénibe nadéca nacùacawa, waimácaténá íná càmita núalimá numichàacawa nùacaténá pirí quirínamatani’, càmita càì íima irí.

<sup>8</sup> Néese núumacué pirí, éwita càmicáaníta imichàawa yàacaténá iríni yàacawéerinácáanítani, càicáaníta yàaca irí macáita yái imáapuèrica, isutácáiná ícha mamáalàacata cachàiníiri iyú.

<sup>9</sup> Càita nacái núumacué pirí: Pisutácué mamáalàacata Dios ícha, yásí imànicuéca piríwani. Càide iyúwa comparación íimáaná, picutácué mamáalàacatani, yásí pìanàacuécani. Pimáidacué mamáalàacata capli inùma néeni, yásí yàacùacuéca piríwani.

<sup>10</sup> Yácáiná cawinácaalí isutéerica mamáalàacata, yeedápináca iríwani. Cawinácaalí icutéerica mamáalàacatani, yàanàapínácani. Cawinácaalí imáidéerica mamáalàacata capli inùma néeni, nàacùaca iríni. Càita nacái cawinácaalí isutéerica mamáalàacata Dios ícha, Dios imànica iríwa càide iyúwa isutáaná.

11 “Péemìacué comparación: Pidè̀nàcaalícué p̀iriwa, càmítacué p̀ia írì íba isutácaalí p̀ícha pan iyáapínáwa. Càmítacué p̀ia iyáapíná àapi isutácaalí p̀ícha cubái.

12 Càmítacué p̀ia iyáapíná chália isutácaalí p̀ícha cawámai yéewé.

13 Ewítacué báawéeyéicáaníta íiwítáiseca p̀ía, càicáaníta cáininácuéca piicáca péenibewa, p̀íalimácué nacái p̀íaca nalí cayábéeri wawàsi. Néeni, ¿càmítasicué p̀íalíawa cayábáaná íiwítáise yái Wáaniri Dios chènúníiséerica? ¡Iná iwàwacutácué p̀íalíacawa Dios ibànùnápíná nalí Espíritu Santo, cawínácaalí isutéeyéica Dios íchani! —Ímaca yái Jesúsca.

### *Acusan a Jesús de recibir su poder del demonio*

14 Aiba èerité Jesús yúucaca demonio asìali ícha. Yái demonio mataacáica imànicaté asìali. Néese demonio yàacadénáamiwa asìali ícha, yáta asìali yáalimá itàaníca àniwa. Níái wenàiwica iyéeyéica néeni náináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús írì ìwalíse yái imànínáca.

15 Quéwa abénaméeyéi náimaca: “Yái asìali Jesúsca idè̀nàca Beelzebú íiwítáise, yái demonio íiwacalínáca. Iná yéewa Jesús yúucaca demonio wenàiwica ícha Beelzebú íiwítáise iyú”, náimaca Jesús ìwali.

16 Aibanái nawàwa náalimáidaca naicáwa Jesús asásí idè̀nàcaalí Dios íiwítáise, íná nasutáca ícha imànínápíná yái càmíirica wenàiwica idé imànica.

17 Yá Jesús yáalíacawa náináidáanáwa nawàwáaná náalimáidaca naicáwani. Yá ímaca nalí:

“Péemiacué comparación: Wenàiwicanái ipéliacaalí ípunitawáaca, yásí nàasu cáli imáalàacawa. Néese àniwa áibanái néenánái napéliacaalí náipunitawáaca, càmita náalimá nàyaca abéeri capli irìcu.

<sup>18</sup> Càita nacái Satanás yàasu demonionái napéliacaalí náipunitawáacatá, néese càmita yáalimá cachàini Satanás quirínamatá. Càicuéca núumaca pirí pímacáinácué nùwali núucáanása demonio wenàiwica ícha Beelzebú íiwitáise iyú, yái demonio íiwacalináca.

<sup>19</sup> Quéwa picháawàacaalícué nuináwaná ìwali mamáalàacata núucáanása demonio wenàiwica ícha Beelzebú íiwitáise iyú, néese iwàwacutácué picàlidaca nulí cawinácaalí ichàini iyú péewáidacalénáicué yúucaca demonio wenàiwica ícha. Píalíacawa càmita náuca demonio Beelzebú íiwitáise iyú. Iná péewáidacalénái nadéca náasáidaca càmitacué picàlida nuináwaná ìwali báisíiri iyú.

<sup>20</sup> Nudéca núucaca demonio wenàiwica ícha Dios íiwitáise iyú. Iná nudéca núasáidacuéca pirí Dios icùaná abéechúanaméeyéi wenàiwica pèewibàa.

<sup>21-22</sup> “Núucaca demonio wenàiwica ícha nuíwítáise iyúwa, cachàinicáiná núa Satanás ícha. Péemiacué comparación: Cachàinicaalí asìali, idèlacaalí cayába icáapisàwa, yásí icùaca icapèewa cachàiníiri iyú, yàasu nacáwa ìyéerica icapèe irìcu, ipíchaná cayéedéeri yàanàaca imelùdacaténá íchani. Quéwa cawàwanáta áiba asìali yàanàaca cachàinírìca capli íiwacali ícha, néese imawèniadaca íchawa capli íiwacali, yásí imelùdaca ícha icáapisàimi, yàasumi nacái yàacaténá yáapichéeyéi iríwani. Càita nacái Satanás idacùaca wenàiwica

íiwitáise, cachàiníri iyú ipíchaná namusúacawa íicha. Quéwa núata iwasaaca wenàiwica Satanás íicha cachàinicáiná núa Satanás íicha.

<sup>23</sup> “Píacué camíiyéica abédanama íiwitáise núapicha, piùwidecuéca pimànica núa; càmítacué piyúudàa nùwacáidaca wenàiwica Dios irípiná, néese piyúudàacuéca Satanás iméeràidacaténá wenàiwica Dios íicha meedá”, íimaca yái Jesúsca.

### *El espíritu impuro que regresa*

<sup>24</sup> Jesús íimaca nalí: “Demonio yàacaalíwa wenàiwica íicha, yásí demonio iméeràacawa chuìri cáli ínata, yá icutáca iyamáacatáipináwa. Càmicaalí demonio yàanàa iyamáacatáipináwa, néese íimaca ínáidacawa iríwa: ‘Nuèpùacawa àniwa nucapèe néréwa yáara wenàiwicaca nùacatáiseocatéwa íicha’, íimaca iríwa yái demonioca.

<sup>25</sup> Néese demonio yèepùacawa àniwa, yásí demonio yàanàaca wenàiwica cáiwitáiséeri càide iyúwa cayábéeri capli natunuérica, nachùnièrica nacái cayába.

<sup>26</sup> Néese demonio yàaca ìwacáidaca yáapichawa siete namanùbaca demonio máiníiyéi báawaca íicha. Néese macáita nawàlùacawa wenàiwica iwàwalìculé nadacùacaténá íiwitáise. Yásí namànica wenàiwica irí báawéeri máini íicha yái idàbáanéerica demonio imàníiricaté irí quéechacáwa”, íimaca yái Jesúsca.

### *La felicidad verdadera*

<sup>27</sup> Idècunitàacá Jesús icàlidaca nalíni, yá abéechúa inanái úumaca cachàiníri iyú:

—¡Casíimáica piwali úara inanáica imàaquéechúacaté pimusúaca piicá èeri, úara idàwinèechúacaté pía! —úumaca.

28 Quéwa Jesús ímaca ulí:

—¡Báisíta, quéwa cachàini yáwanái casímáica uícha nía, cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios itàacái, namànica nacái càide iyúwa ímáaná! —ímaca yái Jesúsca.

### *La gente mala pide una señal milagrosa*

29 Néeseté manùba wenàiwica nàwacáidáyacacawa mamáalàacata Jesús itéese. Yá Jesús idàbaca icàlidaca nalíni: “Báawaca náiwitáise níái wenàiwicaca iyéeyéica siùcade; nasutáca nuícha numànínapiná naicá yái càmirica wenàiwica idé imànica. Càmita quéwa numànipiná nalí càiri wawàsi. Numàacacáita naicáca numànínapiná càide iyúwaté profeta Jonás iyáaná.

30 Càide iyúwaté Nínive iyacàlená mìnanáimi náalíanáwa Dios ibànùacaté nàatalé profeta Jonás, càita nacái numàacapiná wenàiwica náalíacawa nùwali, núa asìali Dios néeséerica, numànipinácáiná càide iyúwaté profeta Jonás iyáanáaté.

31 Aiba èeriwa, Dios yùuwichàidapiná báawéeyéi wenàiwica, yásí níái wenàiwicaca iyéeyéica siùcade nabàlùapináwa Dios ípunita yéewacaténá Dios icàlidaca naináwaná ìwali, càinácaalí báawéeri namàníricaté. Néese Sur yàasu cáli icuèchúami càmicáhua israelita umichàapinácawa ucháawàacaténá naináwaná ìwali níái israelitaca iyéeyéica siùca. Bàaluitécáiná ùanàaca máini déecuise wàasu cáli ínatalépiná uémìacaténaté rey Salomón itàacái máini cáalíacáica, úalíacáinatéwa Dios imàacacaté Salomón icàlidaca tàacáisi cáalíacáiri iyú. Quéwa éwita nùyacáanáta nèewibàa, níái israelitaca, núa cachàinírca íiwitáise rey

Salomón ichàini ícha, càicáaníta càmíta neebáida nutàacái. Iná cabáyawanáca Dios iicáca nía.

<sup>32</sup> Nía nacái càmíiyéica israelita iyéeyéicaté Nínive iyacàlená irìcu namichàapínácawa èeri imáalàacaalíwa Dios yùuwichàidapínácaalí báawéeyéi wenàiwica. Néese níai israelitaca iyéeyéica siùca nabàlùapínáwa Dios ípunita yéewacaténá Dios icàlidaca naináwaná ìwali, cànácaalí báawéeri namàníricaté. Yásí Nínive iyacàlená mìnánáimi nacháawàapíná israelitanái iináwaná ìwali, bàaluitécáiná Nínive iyacàlená mìnánáimi nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná néemiàcáinaté profeta Jonás icàlidaca nalíni Dios inùmaliùsé. Néese, éwita nùyacáaníta nèewibàa siùcade, níai israelitaca, núa cachàiníríca íiwitáise profeta Jonás ichàini ícha, càicáaníta càmíta neebáida nutàacái. Iná máini cabáyawanáca Dios iicáca nía”, ímaca yái Jesúsca.

### *La lámpara del cuerpo*

<sup>33</sup> Jesús ímaca nalí: “Péemiàcué comparación: Watùcuníacaalí lámpara, càmíta wabàani catácatalé, càmíta nacái yàalusi irìculé. Néese wamàacaca lámpara icànaca chènunibàa amalácaténá wenàiwicanái irí iwàluèyéicawa néré.

<sup>34</sup> Pituí nacái iyaca pirí càide iyúwa lámpara pituícáiná imàacaca piicáca. Cayábacaalí pituí, yásí amalánamaca piicáca. Quéwa, báawacaalí pituí, néese catáca piicáidaca.

<sup>35</sup> Néese, yái pínáidéericawa piwàwalícuísewa iyaca càide iyúwa catuírí íiwitáise. Iná picúa cayába piwàwawa, masaquèeri iyú, picá cáininá piicáca áiba wawàsi Dios ícha, ipíchaná catáca píiwitáise.

36 Amalácaalí píiwitáise, canásíwacaalí catá píiwitáise, yásí píalíaca piicáca cayábéeri báawéeri íichaná, càide iyúwa lámpara icànacaalí pìwali”, íimaca yái Jesúsca.

*Jesús acusa a los fariseos y a los maestros de la ley*

37 Idécanáamité Jesús icàlidacani wenàiwicanái irí, yá abéeri fariseo imáidaca Jesús iyáacatená iyáacaléwa. Inaté Jesús iwàlùacawa fariseo icapèe iriculé, yá yáawinacawa mesa iwéré.

38 Yái fariseo íináidacawa manuísíwata iicáidaca Jesús irí iicácáiná Jesús càmita imàni culto nacáiri íibacatená icáapiwa éeréeri iyú, iyúwa fariseonái íiwitáise iyáaná ipíchawáise iyáaca iyáacaléwa.

39 Quéwa Wáiwacali íimaca irí:

—Píacué fariseoca, pimànicuéca madécaná wawàsi éeréeri iyú càide iyúwaté pìawirináimi yéewáidáanacué pía, yá macái wenàiwica nayúunáidaca masacàacuéca píiwitáise. Péemlacué comparación: Càicuéca píade iyúwa bacàa, quíràpieli nacái wáibéeyéica íinatabàa. Quéwa máiná báawaca píiwitáise piwàwalìcuísewa càide iyúwa bacàa ipuniéchúacawa casaquèeri iyú, peedácáinácué piriwa manùba wawàsi piyéede iyúwa, iyú nacái yái báawéerica pimàníricuéca.

40 ¡Píacué càmíiyéica yáalíawa! ¿Càmitacué píalíawa Dios yáalimá iicáca piwàwalìculéwa càide iyúwa iicáaná nacái macái wawàsi wenàiwica yáaliméerica iicáca ituí iyúwa?

41 Quéwa, iwàwacutácué masacàaca pimànica píiwitáisewa piwàwalìcuísewa quéechacáwa yéewanápinácué píaca catúlulécanéeyéi irí cayábéeri



ofrenda Dios irípiná. Masacàacaalícué pimànica píiwitáisewa, yásí masacàaca Dios iicácué macáita yái pimànírícuéca.

<sup>42</sup> “¡Dios yùuwichàidapínácué píawa, píacué fariseoca! Pimàacacuéca bànacalé ofrenda iyú Dios irí abéerinama néená níái diyéyéica imanùbaca pibànacaleca púubéeyéica, níái menta ibáiná, ruda ibáiná nacái, macái bànacalé íiwitáaná nacái, càide iyúwaté Dios ichùulianácué pimàacaca irí nía ofrenda iyú sacerdotenái iyáapíná. Quéwa, càmitacué picùa wenàiwicanái machacàníiri iyú, càmitacué nacái cáininá piicáca Dios. Máinícué iwàwacutá càì pimànica, quéwa picácué piyamáida pimàaca pìasu cawèníriwa Dios irípiná ofrenda iyú.

<sup>43</sup> “¡Dios yùuwichàidapínácué píawa, píacué fariseoca!, iwàwéeyéica máiní yáawinacawa macái wenàiwica yàacuésemi chènunibèeri yàalubáisi íinata néewáidacàalu irìcu pimànicaténácué culto, yéewacaténácué naicáca pía iyúwa máiníyéica cachàinica. Casímáicuéca piwàwa nacái natàidacáinácué pía máiní cáimiétaquéeri iyú bamuchúamibàa yàcalé áibanái wenàiwica naicácaténácué natàidaca pía.

<sup>44</sup> “¡Dios yùuwichàidapínácué píawa! Péemíacué comparación: Càicuéca píade iyúwa càlicullì càmiyíyí wenàiwica yáalíawa alénácaalí càlicullì ìyaca, néese wenàiwica nàipìnaca càlicullì íinatabàa, quéwa càmita náalíawa nàipìnaca casaquèeri íinatabàa. Càita nacái áibanái néemíaca péewáidáanácué nía quéwa càmita náalíawa casacàacuéca píiwitáise”, íimaca yái Jesúsca.

<sup>45</sup> Iná abéeri yéewáidéeri wenàiwica templo irìcu íimaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, picàlidacáiná càiri tàacáisi fariseonái irí, íná pitàaníca pìyaca wàwali nacái báawéeri iyú, wía yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu —ímaca.

<sup>46</sup> Quéwa Jesús ímaca:

—¡Dios yùuwichàidapínacué pía nacái, piacué yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu! Péemiacué comparación: Càicuéca píade iyúwa náiwacanánái ichùulièyéica wenàiwica iwáacutáidaca máini imiéri wawàsi, néese càmita nayúudàa iwáacutáidacani, ibatàa nacáapi ipùata achúméerína iyúpináta, càmita nayúudàa iwáacutáidacani. Càita nacái pichùullacuéca wenàiwica namànínapíná madécaná càulenéri wawàsi píimacáinácué Dios iwàwacasa càì namànica, néese càmitacué pimàni càide iyúwa pichùullaná áibanái imànica.

<sup>47</sup> “¡Dios yùuwichàidapínacué píawa!, piacué imàníyéica cayábanaméeyéi iicácanáwa capìi profetanáimi yàasu càlicullimi iwicáubàa, piwàwacáináscué piwàwalica nía, Dios yàasu wenàiwica profetanáimica piawirináimi inuéyéicaté.

<sup>48</sup> Iná píasáidacuéca abédanama píiwitáise piawirináimi yáapichawa, cayábaca piicácuéca yái namàníricaté; nanúacáinaté profetanái, néese cayábacuéca pimànica profetanáimi yàasu càlicullimi.

<sup>49</sup> “Iná Dios ímaca cáalíacáiri iyú: ‘Nubànùapíná profetanái, apóstolnái nacái nacàlidacaténá nutàacái israelitanái irí. Néese israelitanái namànipíná báawéeri abénaméeyéi irí, nanúapíná nacái áibanái néená’, càité ímaca yái Diosca.

<sup>50</sup> Yáacáiná Dios yùuwichàidapínacué píawa, piacué israelitaca iyéeyéica siùca ìwalíse yái

pìawirináimicué inúanácaté Dios yàasu wenàiwica profetanái, Dios idàbacatáiseocaté èeriquéi àta siùca nacáide.

<sup>51</sup> Yáara idàbáanéérica nanúacaté ípidenéericaté Abel. Néese nanúacaté áibanái manùbéeyéi. Yáara nanuéricaté namáalàidáaná canánama ípidenáté Zacarías, yái profeta nanuéricaté templo ibàacháwalená irìcu, bamuchúamibàa náicha altar, templo nacái. Iná núumacué pirí, Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué israelitaca iyéeyéica siùca ìwalíse yái pìawirináimicué inúanácaté profetanái, icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse.

<sup>52</sup> “¡Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu! Péemiacué comparación: Càicuéca píade iyúwa wenàiwica iyéeduèyéica capìi yàasu llave, néese càmita nawàlùawa capìi irìculé, càmita nacái nabatàa áibanái iwàlùacawa. Càita nacái píacué: Ewitacué píalíacáanítawa càinácaalí Dios itàacái ímáaná, càicáaníta càmitacué piwènúada píiwitáisewa peebáidacaténani, càmita nacái pibatàa áibanái yeebáidacani”, ímaca yái Jesúsca.

<sup>53</sup> Idécanáami càì Jesús ímaca nalí, yá calúaca nía báawanama, níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, nía nacái fariseoca. Néese nadàbaca nasutáca néemìawa Jesús manùba wawàsi ìwali nasàiwicacaténá irí wawàsi.

<sup>54</sup> Nàalímáidaca naicáwani ímáanápiná áiba wawàsi báawéeri yéewanápiná nacháawàaca iináwaná ìwali itàacái ìwalísewa.

### *Jesús enseña contra la hipocresía*

<sup>1</sup> Néenialíté madécaná mil namanùbaca wenàiwica nàwacáidáyacacawa Jesús yàatalé naicácaténáni. Máinícáiná dàalaca néré wenàiwica, íná nabawàidáyacacawa. Yá Jesús idàbaca icàlidaca quéechacáwa yéewáidacalénái iríwani. Yá ímaca nalí: “Picácué píchawa fariseonái yàasu levadura. Yái levadura ímáanáca càicanide iyúwa náiwitáise pucháibéeri, ipíchanácué nacái pucháibacuéca píiwitáise.

<sup>2</sup> Càmitacué píalimá pibàaca pibáyawanáwa càiripináta. Aibaalípiná macáita náalíacawa ìwali.

<sup>3</sup> Iná macáita wawàsi pitàanírícuéca ìwali catéeri irìcu, áibaalípiná macáita néemìapínáca amalánama ìwali. Macáita wawàsi pitàanírícuéca ìwali ibàacanéeri iyú áibanái ícha, picapèe imàdáná irícuwa, yásí áiba èeriwa náiríacawa capí ipùataliculé, yá nacàlidapínácani cachàinírí iyú macái yàcalé m̀nánái irí”, ímaca yái Jesúsca.

### *A quién se debe tener miedo*

<sup>4</sup> Jesús ímaca yéewáidacalénái iríwa: “Píacué nùacawéeyéiná, núumacuéca pírí, càmita iwàwacutá cáalucuéca pía náicha èeri m̀nánái yáaliméeyéica inúacuéca pía, quéwa idécanáamicué nanúaca pía, néese càmita quirínama náalimá namànica pírí báawéeri.

<sup>5</sup> Quéwa nucàlidacuéca pírí ìwali cawinácaalí iwàwacutá cáalucuéca pía ícha: Iwàwacutácué cáaluca pía Dios ícha, yái yáaliméerica yeedácuéca picáuca, yúucacaténácué pía infierno irículé. Báisíta, iwàwacutácué cáaluca pía ícha manuísíwata,

ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa, pìacaténácué nacái icàaluíniná.

6 “Péemiácué comparación: Nawénda cinco namanùbaca púubéeyéi màsibèe pucháiba moneda ìwalinápiná càmicáiná máini cawènica màsibèe. Quéwa Dios càmita iimáicha nía ibatàa abéeripiná, càmita Dios iimáichani, yái màsibèeca.

7 Càita nacái Dios icùacuéca pía. Dios yáaliácuécawa macáita piwali, àta càisimalénacaalícué píiwita ibáiná, yáalia nacáywa Dioscáiná idéca iputàaca nía abénamata. Iná picácué cáalu píináidacawa piwàwawa, Dioscáiná iicácuéca pía iyúwa cawèníiri yáwanái náicha macái púubéeyéi màsibèe manùbéeyéi”, ímaca nalí yái Jesúsca.

### *Los que reconocen a Jesucristo delante de los hombres*

8 Jesús ímaca nalí: “Núumacué pirí, cawinácaalí wenàiwica icàlidéerica iináwanáwa yeebáidaca nutàacái wenàiwicanái yàacuésemi, yásí núa nacái, asiali Dios néeseérica, nucàlidapiná iináwaná ìwali nùasu wenàiwicacani Dios yàasu ángelnái yàacuésemi.

9 Aibacaalí quéwa càmita icàlida iináwanáwa yeebáidaca nutàacái wenàiwicanái yàacuésemi, néese nucàlidapiná iináwaná ìwali, càmita nùasu wenàiwicani Dios yàasu ángelnái yàacuésemi.

10 “Aibacaalí itàaní báawéeri iyú nùwali, núa asiali Dios néeseérica, néese iwènúadacaalí íiwitáisewa báawéeri íicha, yásí Dios imàacapiná iwàwawa ibáyawaná íicha. Quéwa áibacaalí itàaní báawéeri iyú Espíritu Santo ìwali, néese càmita Dios imàaca iwàwawa ibáyawaná íicha.

11 “Náibàapinácué píawa nacháawàacaténácué pi-ináwaná ìwali judíonái yéewáidacàalu irìcu, jueznái yàatalé nacái, yàcalé íiwacanánái yàatalé nacái, quéwa picácué achúma píináidawa piwàwawa ìwali càinácaalí iyú yéewanápiná picàlidaca piináwaná ìwaliwa, ìwali nacái yái tàacáisi iwàwacutéericuécá picàlidaca nalí.

12 Iwàwacutácaalípiná picàlidaca piináwanáwa, yásí Espíritu Santo yéewáidacué píawa, càinácaalícué iwàwacutáanápiná picàlidaca nalíni”, íimaca yái Jesúsca.

### *El peligro de las riquezas*

13 Néeseté áiba asìali ibàluèricawa wenàiwicanái yèewi íimaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wía, pichùulla nuénásàiri yàaca nulí nùasupiná wáaniri yàasumi yéená —íimaca.

14 Jesús íimaca irí:

—Pía, nùacawéerináca, càmita nùanàa càide iyúwa juez imàníiná nuémìacaténá wenàiwicanái nacháawàaca áibanái iináwaná ìwali, càmita nacái nùanàa nuseríacaténá nániri yàasumi yèewi — íimaca yái Jesúsca.

15 Néese Jesús íimaca nacái:

—Piicácué píichawa cayába. Picácué piwàwa peedáca piriwa mamáalàacata cawèníiri wawàsi. Wáalimáca wàyaca casímáiri iyú éwita canácaalí walí manùba cawèníiri. Ewita wenàiwica idènàcaalí yàasuwa madécaná cawèníiri, càicáaníta càmita yáalimá yáalíacawa asásís iyacaalípiná madécaná camuí —íimaca yái Jesúsca.

16 Néese Jesús yéewáidaca nía. Yá íimaca nalí: “Péemìacué comparación: Iyacaté càasuíri asìali,

idènièricaté madécaná ibànacalewa. Néese áiba camuité càasuíri yeedáca manùba ìyacanási ibànacale íchawa.

<sup>17</sup> Néese càasuíri íináidacawa, yá íimaca iríwa: ‘¿Càinásica iwàwacutá numànica? Canáca nulí cayába capli imanùbaca nùwacáidacatalépiná yàacàsi yái nuedéerica nubànacale íchawa’, íimaca iríwa.

<sup>18-19</sup> Néese íimaca iríwa àniwa: ‘Siùca núalíacawa càinácaalí numàníinápiná. Nucàlàlìapiná nucapèewa nuchùnìacaténá àniwa manuínaméeyéi iyú nabàlùacawa yéewanápiná nucùaca nalícu macáita yái nubànacaleca nuedéerica, macáita nùasu nacáiwá. Néese cáwa, yásí núumaca nulíwa: Pía, nùacawéerináca, siùcade pidèniaca manùba cawèníiri picuèrica pirípináwa pìyacaténá iyú madécaná camuípíná. Iná piyamáida píawawa, piyáa piyáacaléwa, pìira nacái, casímái nacái piwàwa’, íimaca iríwa yái càasuíríca.

<sup>20</sup> Quéwa Dios íimaca irí: ‘Pía asìali máiwitáiséerica. Yáta catáquéi péetáwa. Néese macáita yái pìwacáidéerica pirípináwa, áibanái needápiná nalíwani macáita, áibanái wenàiwica càmiyéica píalía ìwali’, íimaca yái Diosca.

<sup>21</sup> Càita ìyaca cawinácaalí wenàiwica ìwacáidéericáita iríwa meedá cawèníiri yàasupínáwa, càníiri quéwa imàni càide iyúwa Dios iwàwáaná”, íimaca yái Jesúsca.

### *Dios cuida de sus hijos*

<sup>22</sup> Néeseté Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: “Péemlacué cayába: Picácué achúma píináidáanícawa piwàwawa ìwali càinácaalícué iyú yéewanápiná peedáca piyáacaléwa, pìyacaténácué,

càinácaalícué iyú yéewanápiná nacái peedáca pibàlepináwa, pìwalicaténácué pibàlewa.

<sup>23</sup> Máiníiri cawènica wacáuca yàacàsi íicha. Wainá nacái máiníiri cawènica bàlesi íicha. Dios idéca yàaca wacáuca cháí èeri irìcu, wainá nacái cawèníri íná yéewa wáalíacawa yàanápiná walí wawàsi càmíríca máiní cawènica, yái yàacàsica, yái bàlesica nacái.

<sup>24</sup> Piicáidacué nalí níai cuipìraca. Càmita nabàna nabànacalewa. Càmita nacái needá nabànacalewa. Canáca nacái nacapèe nadèniacatalépiná nabànacale iyacanáwa. Quéwa Diosta yàaca nayáapíná. Néeni, ¡máinícuéca cáinináca Dios iicáca pía náicha níai màsibèeca! Iná iwàwacutácué píalíacawa Dios icùanácué pía nacái.

<sup>25</sup> Néese, éwitacué píináidánícaalíwa piwàwawa báawanama, càicáaníta càmítacué píalímá cáala pimànicuéca picáucawa, ibatàa abéeri hora piná, càmítacué píalímá càì.

<sup>26</sup> Càmicáinácué píalímá pimànica càiri achúméri wawàsi, íná canéri iwèni meedá píináidacaalícuéwa piwàwawa báawanama yàacàsi ìwali, bàlesi nacái.

<sup>27</sup> “Piicáidacué càinácaalí íiwinási nadàwinàcawa: Càmita náibaida. Càmita nacái needá sáawáli namàníripíná nabàlewa. Quéwa núumacué píri nadèniaca náiwínáwa cayábéeri iicácanáwa rey Salomón ibàle íicha, éwitaté máinícaaníta càasuca Salomónca.

<sup>28</sup> Dios idéca imàacaca masicái ibàlepiná cayábéeri iicácanáwa, éwita masicái nàyacáaníta maléená èeri meedá manacúalibàa, néese táwicha, yá wenàiwica neemácani quichái iyú. Dios imànica cayábéeri masicái irí waiquérica càiride iyúwa canéri iwèni, íná iwàwacutácué píalíacawa



Dios yàanápínacué pibàlepiná nacái. ¿Cánacué càmita manuí pínáidacawa piwàwawa Dios ìwali icùanápínacué pía?

29 Picacué pínáidáaniwa mamáalàacata càinácaalícué iyú yéewanápiná peedáca piyáacaléwa. Picacué máini achúmaca pínáidacawa piwàwawa ìwali mamáalàacata.

30 Níacáiná macái èeri mìnánái càmiyéica Dios yéenibeca náináidánícawa nawàwawa ìwali, yái wawàsica. Quéwa iyacué pirí Wáaniri Dios yáaliéricawa càirínácaalí wawàsi pimáapuèricuéca.

31 Píalimáidacué pimànica càide iyúwacué Dios ichùulianá pimànica, macái pichàini iyúwa, yásí Dios yàacué pirí nacái macáita càinácaalícué pimáapuèrica”, ímaca yái Jesúsca.

### *Riqueza en el cielo*

32 Jesús ímaca yéewáidacalénái iríwa: “Picacué cáalu pía, piacué nùasu ovejanáica; máisibáwanáitacué pía, quéwa Wáaniri Dios idéca yeedácuéca pía imàacáanápínacué yàasunáica pía, icùacaténacué pía.

33 Piwéndacué pìasuwa. Pìacué iwènináami catúulécanéeyéi irí. Yásí pidèniàpinacué cawènisíwéeri cànírica imáalàawa Dios yèeripínacué pirí chènuniré, aléera càmicataléca éwisàimipínacué píichani, càmicatalé cayéedéeri yáalimá iwàlùacawa, càmita nacái cuwée imáalàidacuéca píichani.

34 Yásí pìasucúe cawènírisíwa ìyapíná chènuniré, íná piwàwapínacué piyaca chènuniré”, ímaca yái Jesúsca.

### *Hay que estar preparados*

35 Néseté Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: “Pichùnìacué píiwitáisewa picùacaténácué nùacawa néese. Péemìacué comparación: Pìyacué càide iyúwa wenàiwica idécanáami ìwalica ibàlewa, ipucúadaca nacái yàasu lámparawa.

36 Picùacué nùacawa néese càide iyúwa áibanái íibaidéeyéica nacùacaalí náiwacaliwa yèepùacawa casamiento néese, áibanái imànicatalé fiesta nacásàacadénáamiwa. Nacùaca náiwacaliwa yàacawa néese àta yàanàacataléta casamiento néese, yéewanápiná nàacùaca irí capìi inùma ráunamáita yàanàacaalípiná imáidaca.

37 Yái náiwacali yàanàacaalípiná, yá yàanàacaalí nía càmiyéica iimá, yásí casímáica yàasu wenàiwicanái. Péemìacué cayába, yái náiwacali ichùnìapínaca yàasuwa iwacùacaténá nalí nayáapíná.

38 Casímáica níawa, náiwacali yàanàacaalí nía càmiyéi iimá, éwita yàanàacaalí néré catá bamuchúami, càmicaalí nacái, cacámalaléwa nacái.

39 Péemìacué comparación: Capìi íiwacali yáalíacaalítéwa càinácaalípiná hora irìcu cayéedéeri yàanàacatá, néese càmita íbatàa nàacùaca capìinùma nayéedùanápiná ícha yàasutá. Càmita quéwa capìi íiwacali yáalíawa càinácaalípiná hora irìcu cayéedéeri yàanàa.

40 Càita nacáicué pía. Pichùnìacué píiwitáisewa picùacaténácué nùacawa néese, núa asìali Dios néeséerica, nùacáináwa néese càmicatáipínátacué picùa nùanàa”, íimaca yái Jesúsca.

### *El criado fiel y el criado infiel*

41 Néseté Pedro isutáca yéemíawa Jesús:

—Wáiwacali, ¿picàlidasica yái comparaciónca péewáidacaténá wíawamita wía péewáidacaléca, càmicaalí nacái, péewáidasica canánama wenàiwica? —Íimaca yái Pedroca.

<sup>42</sup> Néese Wáiwacali íimaca: “Péemìacué comparación: Iwàwacutácué piyaca càide iyúwa capìi íiwacali yàasu wenàiwica. Cáibaidacáiricani, yái yàasu wenàiwicaca, yeebáidéeri nacái íiwacali itàacáywa machacàníiri iyú. Iná yái capìi íiwacalica, ipíchawáise yàacawa icapèe íichawa, yá ichùullaca yàasu wenàiwicawa icùanápiná yàasu wenàiwica áibanái, yàacaténá nacái nayáapíná èeri imanùbaca.

<sup>43</sup> Néese cáwa íiwacali yàanàacaalípiná àniwa, yá casíimáica yàasu wenàiwica imànicaalícáwa ìyaca càide iyúwa íiwacali íimáanáté irí.

<sup>44</sup> Péemìacué cayába, yái íiwacali imàacapíná yàasu wenàiwicawa icùaca macáita yàasu, yácáiná yàasu wenàiwica íibaidaca cayába íiwacali iríwa, idècunitàacá canáca yái íiwacalica.

<sup>45-46</sup> Quéwa yái íiwacali yàasu wenàiwicaca iyúunáidacaalí íiwacali idècuniàcawa mamáalàacata, yá nacái idàbacaalí icapèedáidaca inacáiyéiwa íibaidéeyéica, yá iyamáidaca íibaidaca iyáacaténá manuí iyáacaléwa, ìiraca nacái, icàmáanápiná nacái, yáta íiwacali yàanàapínáca yáta èerica yàasu wenàiwica càmicatáita icùa yàanàaca, áiba hora nacái càníiri yáalíawa ìwali íiwacali yàanàanápiná. Yásí íiwacali idalúaca yèewi pucháibawaca, yái yàasu wenàiwica báawéerica, càide iyúwa yùuwichàidáaná wenàiwica càníiyéica yeebáida itàacái.

<sup>47</sup> “Cawinácaalí yàasu wenàiwicanái yáaliyéicawa càinácaalí náiwacali iwàwáaná namànica, quéwa càníiyéica icùa íiwacali yàanàaca, càníiyéica

yeebáida nacái íiwacali itàacáíwa, yá náiwacali icapèedáidapíná níawa manùba yàawiría cachàiníri cabèesi iyú.

<sup>48</sup> Néeseta quéwa cawinácaalí yàasu wenàiwica càmíirica yáalíawa cayába cànácaalí íiwacali iwàwáaná yàasu wenàiwica imànica, néese imànicaalí ibáyawanáwa, yásí íiwacali icapèedáidaca báawatatàani. Cawinácaalí yáaliyéicawa cayába, iwàwacutá namànica máini machacàníri iyú. Cawinácaalí yàasu wenàiwica íiwacali imàaqueyéica icùaca manùba, iwàwacutá nacùaca nía máini cayábéeri iyú náicha áibanái càmíiyéica icùaca manùba”, íimaca yái Jesúsca.

### *Jesús es causa de división*

<sup>49</sup> Néeseté Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: “Nudéca nùanàaca aléi èeri iriculé, íná càulenéri wawàsi yàanàapínáca macái èeri mìnánái ìwali càide iyúwa quichái yeemácaalí wenàiwica; yá ¡máini nuwàwa quichái idàbaca ipucúacawa ráunamáita!

<sup>50</sup> ¡Iwàwacutápiná nùuwichàacawa cáiwíiri yùuwichàacáisi iyú, yá máini báawaca nuínáidacawa nuwàwawa siùcade àta numáalàidacatalépináta nùuwichàacawa!

<sup>51</sup> Picácué pínáidawa wenàiwicanái nàypíná matuíbanáita náapichawáaca nùanàacáaníta aléi èeri iriculé. ¡Càmíirita! Néese, càmita abédanama náiwitáise nùwali.

<sup>52</sup> Siùcáisede nàyacaalí cinco namanùbaca néenánái, yásí máisiba càmita abédanama náiwitáise pucháiba yáapicha, càita nacái, càmita abédanama pucháiba íiwitáise máisiba yáapicha.

<sup>53</sup> Asìali yùuwideca imànipínáca ìiriwa. Iiri nacái yùuwideca imànipíná yáaniriwa. Inanái

ùuwideca umànipináca uíduwa. Uídu nacái ùuwideca umànipiná úatúawa. Ua nacái ucuíruca ùuwideca umànipiná uinìruwa. Uinìru nacái ùuwideca umànipiná ucuíruwa, níacáiná abénaméeyéi néená neebáidapiná nutàacái, quéwa áibanái càmita neebáidapiná nutàacái”, ímaca yái Jesúsca.

### *Las señales de los tiempos*

<sup>54</sup> Yá Jesús ímaca wenàiwicanái irí: “Péemiacué comparación: Chái Israel yàasu cáli ínata, piicácaalícué manùba acalèe namichàacawa èeri iwàlùacatáisewa, yásí pímacuéca piríwáaca: ‘Aca uníara wàatalé’. Yásí yúuwàacawa.

<sup>55</sup> Néese cáuli ipùacaalí sur néese, yásí pímacuéca ùuleca cáminá walíwa. Yásí ùulecani.

<sup>56</sup> ¡Píacué pucháibéeyéica íiwitáise! Píalíacuécawa càinácaalí íimáaná yái acalèe iicácanáwa, chái cáli nacái. Iná píalíacuéca nacáiwa càinácaalí íimáaná yái Dios imànírica siùca, quéwa picàlidacáitacué pichìwawa càmitasacué píalíawa cawinácaalí núa”, ímaca yái Jesúsca.

### *Procura ponerte en paz con tu enemigo*

<sup>57</sup> Jesús ímaca nali: “¿Cánacué càmita píináidawa machacàníiri iyú pimàníinápinácué cayábéeri?

<sup>58</sup> Pisutá Dios ícha caquialéta imàacáanápíná iwàwawa pibáyawaná ícha, ipíchaná yùuwichàidaca pía. Càmicaalí càì pimàni, yásí Dios iyaca pirí càiride iyúwa piùwide. Péemìa comparación: Piùwide itécaalí pía icháawàcaténá piináwaná iwali nacuèrinánái irí, yá iwàwacutá pitàaníca yáapícha éeréta àyapulìcubàa. Pisutá ícha wawàsi caquialéta imàacáanápíná iwàwawa pibáyawaná ícha ipíchaná itéca pía juez yàatalé; càmicaalí pisutá

íicha càì, yásí juez imàacaca úwinái náibàaca píá, yá úwinái náucapiná píawa presoíyéi ibànaliculé, nacapèèdáidacatená píawa.

<sup>59</sup> Péemìà cayába. Canácatáita namusúawa nàuwichàacái íichawa presoíyéi ibàna irìcuíse àta napáyaidacataléta náichawa namawènàcálewa macáita, àta abéeri centavo piná, yái centavo namáalàidáaná canánama. Càita nacái càmìta píalimá pimusúacawa Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha càiripináta”, íimaca yái Jesúsca.

## 13

### *Importancia de la conversión*

<sup>1</sup> Néenialité abénaméeyéi wenàiwica nàacawa Jesús yàatalé, yá nacàlidaca Jesús iríni, Pilato gobernador imàacacaté yàasu úwináíwa inúaca wenàiwica Galilea yàasu cáli néeséeyéi. Yáté Galilea néeséeyéi íiranámi yèewàacawa napíra íiranámi yèewiwa, níái píráimica nanuéyéicaté sacrificio piná nàacatená Dios icàaluíniná. Uwinái inúacáiná nía mawiénita irí yáni nanúacatái napírawa, íná yéewa náiranámi yèewàacawa napíra íiranámi yèewiwa.

<sup>2</sup> Néese Jesús íimaca nalí: “Níara Galilea yàasu cáli néeséeyéica néetácatéwa máiní báawéeri iyú. Iná cawàwanátacué piyúunáidaca cabáyawanácaté nía náicha canánama iyéeyéica nàasu cáli íinata.

<sup>3</sup> Núumacué píri, càmítaté cabáyawaná nía áibanái íicha. Néese càmicalícué piwènúada píiwitáisewa Dios irípiná, yásí péetápinácué nacáíwa méetàuculé Dios íicha.

<sup>4</sup> Péemìacatécué nacái naináwaná ìwali áibanái dieciocho namanùbaca yéetéeyéicatéwa Siloé néré chènuníiri capli yúuwàacáinatéwa nainatabàa.

Picácué pínáidawa cabáyawanéeyéica nía náicha macáita Jerusalén òyacàlená mìnánáica.

<sup>5</sup> Núumacué pírí, càmitaté cabáyawaná nía áibanái íicha. Néese càmicaalícué piwènúada píiwitáisewa Dios irípiná, yásí macáita péetápinácué nacáíwa méetàuculé Dios íicha”, íimaca yái Jesúsca.

### *La parábola de la higuera sin fruto*

<sup>6</sup> Néeseté Jesús yéewáidaca nía comparación iyú àniwa, náalíacaténáwa mesúnamáita Dios yùuwichàidáanápínaté israelitanái. Yá íimaca nalí: “Aiba asiali idè̀̀acaté higuera yéetaná yàasu uva ibànacalená yèewiréwa. Yàaca iicácaténá idè̀̀nicaalí òyacanáwa yái àicuca, quéwa canáca yàanè̀̀ri òyacanáca.

<sup>7</sup> Iná bànacalé íiwacali íimaca yàasu wenàiwica iríwa icuè̀̀rica uva ibànacalená: ‘Piicá yái àicuca. Nudéca nucutáca òyacaná máisiba camuí imanùbaca. Yá canáca òyacaná. Iná piùcani. Canápináta meedá wamàaca ibà̀̀lùacawa cháí màyacanéeri’, íimaca.

<sup>8</sup> Quéwa yái icuè̀̀rica bànacalé íimaca íiwacali iríwa: ‘Nuíwacali, pimàaca ibà̀̀lùacawa cháí quirítàacáwa abéeri camuípiná. Yá nubàsabàsáidaca itéesebàa cáli, nùwacáidapíná nacái pírái òyami cayábacaténá irí cáli.

<sup>9</sup> Yá cawàwanáta càyacanácani. Néese quéwa màyacanácaalí mamáalàacatani, yásí piùcacani’, íimaca íiwacali iríwa”, íimaca yái Jesúsca.

### *Jesús sana en el día de reposo a una mujer jorobada*

<sup>10</sup> Aiba sábado judiónái iyamáidacatáicawa, Jesús yéewáidacaté nía néewáidacàalu irícu.

11 Uyaca néeni cáuláiquéehúa inanái. Demonio yùuwichàidacaté úa dieciocho camuí. Càmita demonio ibatàa ubàlùacawa machacànita, canásíwa, cawaalíca úa mamáalàacata.

12 Néese Jesús iicáca úa, yá imáidaca yàataléwa úa. Íimaca ulí:

—Pía inanái, nuwasàaca pía uláicái íicha —íimaca yái Jesúsca.

13 Néese Jesús imàacaca icáapiwa ùwali úái inanáica. Yáta cayábaca úa. Yá úalimáca ubàlùacawa machacànita. Yá udàbaca ùaca Dios irí cayábéeri.

14 Quéwa yái néewáidacàalu íiwacali iicáca Jesús ichùnìaná úa càide iyúwa íibaidacalési, ínà calúacani Jesús yáapicha Jesús ichùnìacáiná úa sábado irícu nayamáidacatáicawa. Yá néewáidacàalu íiwacali íimaca wenàiwicanái irí:

—Iyaca walí seis èerita wáibaidacatáipiná. Iwàwacutácué pìanàaca quéechacáwatá ichùnìacaténácué píatá, càmita siùca èeri sábado wayamáidacatáicawa —íimaca.

15 Néese Jesús íimaca nalí:

—Píacué pucháibéeyéica íiwitáise, péemiacué comparación: Macáitacué piwasàaca pipìranáíwa pacá itéeyéica yàasusi, burro nacái pitécaténácué nàiraca úni siùca èeri wayamáidacatáicawa.

16 Néeni, ¿cánácué càmita pibatàa uèpunicawa cayába siùca èeri wayamáidacatáicawa úái Abraham itaquétúanámica, úái inanái Satanás idacuèchúa uláicái iyú dieciocho camuí? —íimaca yái Jesúsca.

17 Idécanaáami Jesús icàlidaca nalíni, yá báica yùuwidenái wenàiwicanái yàacuésemi. Quéwa macáita wenàiwica casímáica nawàwa naicácáinaté



yái Jesús imàníirica íiwitáise cachàiníiri iyúwa, yái càníirica áibanái wenàiwica idé imànica.

### *La parábola de la semilla de mostaza*

<sup>18</sup> Jesús íimaca nalí nacái: “Siùcade nucàlidacué pirí càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Nuéwáidacué pía comparación iyú.

<sup>19</sup> Yái Dios icùaná yàasu wenàiwicawa iyaca càide iyúwa achúméerína mostaza íimi, aslali ibànéerica ibànacale yèewiwa. Máini achúméerínaca yái íimica, quéwa idàwinàacawa manuírpiná mamáalàacata càiride iyúwa àicusíwa. Máiníiri manuícani, íná yéewa màsibèe nàanàaca namànica namùlubèwa mostaza yéetaná yàana íinata”, íimaca yái Jesúsca.

### *La parábola de la levadura*

<sup>20</sup> Jesús íimaca nalí nacái: “Siùcade nuéwáidacué pía comparación iyú pialíacaténácuéwa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa.

<sup>21</sup> Càicanide iyúwa levadura iyáaná. Inaná yèewiàadaca levadura másibàawiríacatái harina yèewi, yéewanápiná macáita íbesi inísàacawa”, íimaca yái Jesúsca.

### *La puerta angosta*

<sup>22</sup> Néeseté idècunitàacáwa Jesús yèepunícawa Jerusalén iyacàlená nérépiná, yá ichàbacawa áibanái iyacàle iricubàa imanùbaca, manuínaméeri, púbéeri nacái yàcaléca. Yá yéewáidaca wenàiwicanái néenibàa nacái.

<sup>23</sup> Aiba wenàiwica isutáca yéemlawa Jesús:

—Wáiwacali, ¿másibáwanáitasica wenàiwica níara Dios iwasèeyéipináca yàasu yùuwichàacáisi íichawa? —íimaca.

<sup>24</sup> Jesús íimaca irí:

—Píalimáidacué macái pichàini iyúwa peebáidacaténá nutàacái. Máini càulenáca wenàiwica neebáidaca nutàacái, nawàlùacaténáwa Dios iyacàle irìculé, càide iyúwacué càulenáaná wawàlùacawa máucuíri capìi inùma irìcubàa. Núumacué pirí madécaná wenàiwica nawàwapiná nawàlùacawa Dios iyacàle irìculé iyéerica chènuniré Dios icùacataléca macáita, quéwa càmita náalimápiná, càmicáináté neebáida nutàacái báisìiri iyú.

<sup>25</sup> Numànipiná càide iyúwa capìi íiwacali imàníiná. Nudécanáami nubàliaca capìi inùma chènuniré, yásí píacué iyéeyéica méetàuculé capìi íicha, pìanàpinácuéca inùma néré, yá pimáidapínácuéca nulíwa: ‘Wáiwacali, píacùu walíni’, càipínácué píimaca nulí. Quéwa núumacuéca píriwa: ‘Càmitacué núalía nuicáca pía síisáanéeyéicaalícué pía’, càì núumacuéca píri.

<sup>26</sup> Néese píimapínácuéca nulí: ‘Wayáacaté wayáacaléwa píapícha. Péewáidacaté wía wàyacàle yàasu calle irìcubàawa’, càipínácué píimaca nulí.

<sup>27</sup> Quéwa núumapínácué píri àniwa: ‘Nudéca núumacuéca píri, càmitacué núalía nuicáca pía síisáanéeyéicaalícué pía. Píacuéwa nuícha macáita píacué imàníiyéica ibáyawanáwa’, càipínácué núumaca píri.

<sup>28</sup> Yá píicháanípínácuéca néenibàawa, píamíadapínácuéca píyéiwa píùwìchàacái iyúwa, píicácáinácué píawirináimi Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái, macái profetanái nacái nàyaca Dios iyacàle irìcu, icùacataléca macáita chènuniré, píacué quéwa píúcapínácuécawa méetàuculé.

<sup>29</sup> Madécanácáiná wenàiwica nàanàapíná néréwa, macái cáli néeséeyéica, norte néeséeyéi, sur néeséeyéi nacái, este néeséeyéi nacái, oeste néeséeyéi nacái, nayáacaténá nayáacaléwa Dios ìyacàle ìricu Dios icùacataléca macáita chènuniré.

<sup>30</sup> Néese abénaméeyéi càmíiyéica máiní cachàini siùcade cháì èeri ìricu áiba èeriwa máiní cachàinica níata áibanái íicha. Aibanái nacái cachàiniíyéica siùcade, áiba èeriwa càmíta máiniíyéi cachàinica níata èeri imáalàacaalípináwa —ímaca yái Jesúsca.

### *Jesús llora por Jerusalén*

<sup>31</sup> Yáté èerica abénaméeyéi fariseonái nàanàaca Jesús yàatalé. Yá náimaca Jesús irí:

—Ara, piacàatétawa, rey Herodes iwàwacáiná inúaca pía —náimaca.

<sup>32</sup> Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Piacuéwa rey Herodes yàatalé, yáara cachiwéerica. Píimacué irí càì: ‘Péemìa cayába, maléená èeri quirítàacáwa núuca demonio wenàiwicanái íicha, nuchùnìa nacái cáuláiquéeyéi. Néese mesúnamáita numáalàidaca numànica nuíbaidacaléwa’, càì píimacué iríwa.

<sup>33</sup> Quéwa iwàwacutá nuèpunicawa maléená èeri quirítàacáwa àta nùanàacataléta Jerusalén ìyacàlená ìriculé, níacáiná israelitanái nanúacaté batéwa macáita Dios yàasu profetanái Jerusalén ìyacàlená ìricu. Iná iwàwacutá núa nacái nuétácawa néenibàa.

<sup>34</sup> “¡Piacué Jerusalén ìyacàlená mìnánáica, piacué inuéyéica Dios yàasu profetanái, inuéyéica nacái wenàiwica íba iyú, níái wenàiwica Dios íbànueyéica icàlidacaténacué pirí tàacáisi inùmalícuse! ¡Manùba yàawiría nuwàwacaté nùwacáidacuéca nucùaca pía

càide iyúwa cawámai ùwacáidacaalí uénibewa ubáiná yáapísewa! Quéwa càmitacué piwàwa nucùaca pía.

<sup>35</sup> Iná péemiacué cayába, máiséeyéipiná picapèemicuéca idécanáami piùwidenái imànicuéca píipunita ùwicái; núumacué nacái pirí, càmitacué piicá núa quirínama àta píimacatalépinátacué nùwali: ‘¡Cayábéericani yái yàanèrica Wacuèriná Dios ípidená ìwali, Dios ibànuèrica walí!’ càipinácué píimaca nùwali —ímaca yái Jesúsca.

## 14

### *Jesús sana a un enfermo de hidropesía*

<sup>1</sup> Aiba sábado judíonái iyamáidacatáicawa, Jesús yàacawa iyáacaténá iyáacaléwa abéeri fariseo íiwacaliná icapèe irícu. Nàyaca néenibàa áibanái fariseo nacái iicáidéeyéica iyaca Jesús irí, naicácaténá asáisí imànicaalí áiba wawàsi nacháawèeripiná iináwaná ìwali ìwalíse.

<sup>2</sup> Iyaca abéeri cáuláiquéeri nacái Jesús ípunita. Yái cáuláiquéerica yéenéeriwa macáita ìwalísewa.

<sup>3</sup> Néese Jesús isutáca yémíawa níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, nía nacái fariseonái. Yá ímaca nalí:

—¿Càinácué píináidacawa? ¿Dios imàacasica wachùnìaca cáuláiquéeyéi wenàiwica siùca èeri sábado wayamáidacatáicawa? —ímaca yái Jesúsca.

<sup>4</sup> Quéwa masànata ícha nía meedá. Néese Jesús imàacaca icáapiwa ìwali yái cáuláiquéerica, yá ichùnìacani. Yá Jesús imàacaca asìali yèepùacawa náicha matuíbanáiri iyú.

<sup>5</sup> Néese Jesús ímaca fariseonái irí:

—Nucàlidacué pirí comparación: Abéericaalícué píiri, càmicaalí nacái, pípira pacá, yúuwàacaalíwa

utàwi nacáichúa irìculé namusúadacatáise úni, ¿càmítasicué pimúsúada caquialétani, éwita sábadocáaníta, yái èeri wayamáidacatáicawa? Iná ¿cánácué càmita píalíawa Dios imàacaca wachùnìaca cáuláiquéeyéi wenàiwica macái èeri imanùbaca, sábadò nacái? —Íimaca yái Jesúsca.

<sup>6</sup> Néese báica nía, càmita náalimá nacàlidaca iríni, Jesús imawènìadacáináté nía.

### *Los invitados a la fiesta de bodas*

<sup>7</sup> Níai aslanái fariseo imáidéeyéicaté néré nacutáca náawinacatáipináwa cáimiétacanéeyéi yàasu yàalubáisi ínata, cáimacáicáiná naicáca níawawa, nawàwacáiná nacái áibanái naicáca nía cáimiétaquéeri iyú. Jesús iicácáiná namàníná, ínà yàalàaca nía comparación iyú. Íimaca nalí:

<sup>8</sup> —Aiba imáidacaalí pía fiesta casamiento nérépiná, picá píawinawa cáimiétacanéeyéi yàasu yàalubáisi ínata yácáiná cawàwanáta áiba wenàiwica yàanàaca, capìi íiwacali imáidéerica néré, cachàiníríca píicha.

<sup>9</sup> Néese capìi íiwacali, yái imáidéericuéca pía pucháiba, yàanàapíná platalé, yá íimapínáca píríwa: ‘Pimàaca áiba yáawinacawa platalé’, càipíná íimaca pírí. Néese báica pía meedá naicácáiná píwàwacutáaná placa píawinacawa yàalubáisi ínata namáalàidáaná canánama, càmiyyéi cáimiétacaná yáawinacatáíwa, déeculé capìi íiwacali íicha.

<sup>10</sup> Iwàwacutá càì pimànica: Namáidacaalí pía, yá píawinawa yàalubáisi ínata namáalàidáaná canánama, càmiyyéi cáimiétacaná yáawinacatáíwa, yéewanápiná capìi íiwacali yàanàaca néré, yásí íimaca pírí: ‘Nùacawéeríná, pichàbawa áibacatalé

cáimiétacanéeyéi yáawinacatáicawa', càipiná ímaca pirí. Càita áibanái yáawinéeyéicawa píapicha mesa iwéré naicápiná capìi íiwacali iicáca pía cáimiétaquéri iyú.

<sup>11</sup> Cawinácaalí wenàiwica cáimacáiyéica iicáca yáawawa, Dios imàacapiná báica nía, càmiyéi nacái cachàini. Néese cawinácaalí wenàiwica càmiyéica cáimacái iicáca yáawawa, Dios imàacapiná cáimiétacanáca nía, cachàini nacái —ímaca yái Jesúsca.

<sup>12</sup> Néese Jesús ímaca capìi íiwacali irí imáidéericaté Jesús néré:

—Pimáidacaalí áibanái nayáacaténá nayáacaléwa píapicha, picá pimáida piacawéeyéináwa, nía nacái péenánáywa, nía nacái piawiría yéénáca, nía nacái càasuíyéica iyéeyéica mawiénita pirí; níacáiná áibaalípiná náalíacawa iwàwacutáaná namáidaca nàataléwa pía nacái piyáacaténá piyáacaléwa náapicha. Càita napáyaidaca pía yàacàsi ìwaliná pièricaté nalí. Quéwa càmita cayába càì pimànica.

<sup>13</sup> Néese pichùnìacaalí manùba yàacàsi áibanái iyáapiná, yá pimáida catúulécanéeyéi wenàiwica, báawéeyéi iiná nacái, éeruíyéi yàabàli nacái, matuíyéi nacái.

<sup>14</sup> Yásí casímáipináca piwàwa càmicáiná náalimá napáyaidaca pía àniwa. Yásí Dios imàaca piríwa cayábasíwéri cawèníri chènuníiséerica áiba èeriwa namichàacaalípináwa yéetácáisi íicha macáita wenàiwicanáimi cayábéeyéica íiwitáise —ímaca yái Jesúsca.

### *La parábola de la gran cena*

15 Néeseté idécanáami Jesús icàlidaca nalíni, yá áiba yáawinéericawa néenibàa iyáacaténa iyáacaléwa náapicha íimaca Jesús irí:

—¡Casímáipinácani cawinácaalí wenàiwica iyéeripináca iyáacaléwa manùbéeyéi yáapicha Dios iyacàle irìcu Dios icùacataléca macáita chènuniré!  
—íimaca.

16 Néese Jesús íimaca irí:

—Péemla comparación: Càasuíri asìali ichùnìacaté madécaná yàacàsi icapèe irìcuwa iwacùacaténa manùbéeyéi wenàiwica yèewi nayáapináni. Yá imáidaca néré manùba wenàiwica.

17 Néese yéenáiwana yàanàaca nayáanápina nayáacaléwa, yá ibànùaca yàasu wenàiwicawa icàlidacaténa nalíni níai wenàiwicaca càasuíri asìali imáidéyécaté. Yá íimaca nalí: ‘Aqualécué macái, nudéca nuchùnìaca macáita’, íimaca nalí.

18 Néeseta quéwa macáita nacàlidaca càmìtasa náalimá nàacawa néré. Yái idàbáanéerica íimaca: ‘Nudéca nuwèniaca cáli bànacalé yàalupiná. Iwàwacutá nùacawa néré nuicacaténa néréni. Pimàni nulí cayábéeri picàlidaca píiwacali iríwani càmìta núalimá nùacawa icapèe néré’, íimaca irí.

19 Aiba íimaca irí nacái: ‘Nudéca nuwèniaca diez namanùbaca pacá íibaidéyéipiná. Iwàwacutá nùacawa néré núalimáidacaténa nía asáisi náibaidacaalí cayába. Pimàni nulí cayábéeri, picàlidaca píiwacali iríwani càmìta núalimá nùacawa icapèe néré’, íimaca irí.

20 Aiba íimaca irí àniwa: ‘Nudéca nuedáca nùacawéetúapináwa, ína càmìta núalimá nùacawa néré’, íimaca irí.

21 Néese yái yàasu wenàiwicaca yèepùacawa íiwacali yàataléwa. Yá icàlidaca irí naináwaná.

Néese calúaca yái íiwacalica. Yá íimaca yàasu wenàiwica iríwa: ‘Pìacàatétawa yàcalé néré. Picutáca wenàiwica carretera manuínaméeyéi irìcubàa, àyapu púubanaméeyéi irìcubàa nacái. Pimáida catúulécanéeyéi yàanàacaténá nucapèe néré, nía nacái éeruíyéi yàabàli, nía nacái yàana ituwièyéicawa íicha, nía nacái macàwéyéica’, íimaca yái íiwacalica.

<sup>22</sup> Néese yàasu wenàiwica imáidaca nía. Yá íimaca íiwacali iríwa: ‘Nuíwacali, nudéca numànica càide iyúwa píimáaná nulí, quéwa càmitàacá ipuníawa yái picapèeca’, íimaca irí.

<sup>23</sup> Néese íiwacali íimaca irí: ‘Pìawa macái àyapu imanùbaca chuítaliré yàcalé íicha, ànalímalé nacái àta alénácaalí nàyaca wenàiwica. Pité néese wenàiwica nawàlùanápínáwa, yéewanápíná ipuníacawa yái nucapèeca’, íimaca yái íiwacalica.

<sup>24</sup> Níacáiná idàbáanéyéica wenàiwicaca numáidéyéicaté quéecha, núumacuéca pírí, canácata néená iyáapíná iyáacaléwa nuchùnièrica nucapèe irìcuwa”, íimaca yái Jesúsca.

### *Lo que cuesta seguir a Cristo*

<sup>25</sup> Madécaná wenàiwica yèepunícatéwa Jesús yáapicha, yéewáidacalécáténá nía. Yá Jesús iwènúa iicáidaca nalí. Íimaca nalí:

<sup>26</sup> “Pìwàwacaalícué nuéwáidacaléca pía, néese iwàwacutácué cáinináca piicáca núa íicha yái cáinináanáca piicáca píanirícuéwa, píatúa nacáíwa, pìacawéetúa nacáíwa, péenibe nacáíwa, péenánái nacáíwa, íichacué nacái yái cáinináanáca piicáca picáucawa. Càmicaalícué cáininá piicáca núa íicha



yái cáinináanáca piicáca nía, néese càmitacué yéewa nuéwáidacalécuéca pía.

27 Piwàwacaalícué piacawa núapicha iyúwa nuéwáidacalé, iwàwacutácué matuíbanáiri iyú pimàacaca áibanái yùuwichàidaca pía, éwita naicáanícaalícué piqúininá, éwita nanúacaalícué píawa peebáidacáiná nutàacái, càide iyúwa iwàwacutácaalí nawáacutáidaca nàasu cruzwa caw-inácaalí yéetéeyéipinácawa cruz iwali. Iwàwacutácué nacái pimànica mamáalàacata càide iyúwa nuchùulianácué pía. Càmicaalícué càì pimànica, néese càmitacué píalimá nuéwáidacalécuéca pía. Iná iwàwacutácué píináidacawa cayába quéechacáwa asáisí píalimácaalícué nuéwáidacaléca pía.

28 Péemiàcué comparación: Abéericaalí péenácué iwàwa imànica chènuníiri capìi, quéechacáwa yáawinacawa iputàaca cayába capìi iwènipiná yáalíacaténáwa asáisí idènìacaalí iwènipiná imáalàidacaténá imànica capìi.

29 Néese, càmicaalí càì imàni, néese idécanáami dàalaca imànica cáli ibàlùadacaténá capìi íba ínata, càmita yáalimá imáalàidaca imànica capìi. Yásí macáita wenàiwica iiquéeyéica capìi yéenami, nadàbapiná naicáaníca asíali iquíniná.

30 Yá náimapináca iwali: ‘Yái asíali idàbacaté imànica chènuníiri capìi, néese càmita yáalimá imáalàidaca imànicani’, càipiná náimaca, naicáaníca iquíniná.

31 Péemiàcué áiba comparación: Aiba nacuèrinásàiri iwàwacutácaalí imànica ùwicái áiba cáli íipunita, quéechacáwa yáawinacawa ínáidacaténáwa cayába asáisí yàasu úwinái diez mil namanùbaca náalimácaalí namawènìadaca

náichawa áiba cáli icuèriná yàasu úwinái veinte mil namanùbaca.

<sup>32</sup> Néese càmicaalí yáalimá imawènìadaca íchawa nía, yásí ibànùaca yàasu wenàiwicanáíwa áiba cáli icuèriná yàatalé, ipíchawáise yàanàaca mawiénita, nasutácatená néemìawani càsimalénácaalí iyú iwàwacutá ipáyaidaca íchawani, yéewanápiná imàacaca nàyaca matuíbanáita.

<sup>33</sup> Càita nacái iwàwacutácué pínáidacawa cáaliacáiri iyú asáisí píalimácaalícué pimànica càide iyúwa nuchùullaná pía, yácáiná, càmicaalícué pimàaca piwàwawa ícha macáita pìasumica, néesequí canáca yéewanáwa nuéwáidacaléca pía”, ímaca nalí yái Jesúsca.

### *Quando la sal deja de estar salada*

<sup>34</sup> Jesús ímaca nalí: “Péemìacué comparación: Nuéwáidacalénái nàyaca machacànìiri iyú, namàni nacái cayábéeri. Càica níade iyúwa cayábéeri iwidùma, puìwéerica imànica yàacàsi yéewanápiná caséeca wenàiwica nayáacani. Néese càmicaalí quirínama puìwa iwidùmaca, yá càmita yáalimá puìwaca àniwani.

<sup>35</sup> Canéeri iwèni meedáni yái iwidùmaca. Càmita cayába cáli iríni. Càmita cayába irí nacái yání nàwacáidacataléca pìrái iyami. Wáuca meedáni, yái iwidùmamica. Càita nacái iwàwacutácué pìyaca machacànìiri iyú, pimànicué cayábéeri nacái, píacué nuéwáidacaléca, yéewanápiná wenàiwica nawàwa neebáidaca yái báisìiri tàacáisica. Càuwíyéicaalícué pía, péemìacué nutàacái”, ímaca yái Jesúsca.

# 15

## *La parábola del pastor que encuentra su oveja*

<sup>1</sup> Néenialíté madécaná yeedéeyéicaté plata néenánái judío íchawa Roma iyacàlená yàasu gobierno irípiná, áibanái nacái báawéeyéi íiwitáise, nàacawa Jesús yàatalé, néemìacaténá itàacái.

<sup>2</sup> Néese abénaméeyéi fariseo, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo iricu, natàanica báawéeri iyú Jesús ìwali. Náimaca Jesús ìwali:

—Yái asàlica itàidaca cayába báawéeyéi íiwitáise, yá iyáaca iyáacaléwa náapicha —náimaca.

<sup>3</sup> Iná Jesús yéewáidaca nía comparación iyú. Yá íimaca nalí:

<sup>4</sup> “Péemìacué comparación: Abéeri péenácué idèñacaalí cien namanùbaca ipìra ovejanáíwa, yá abéeri oveja iméeràacaalíwa, yásí náiwacali imàacaca ipìranáíwa noventa y nueve namanùbaca manacúalibàa yàacaténá icutáca oveja yúuquéricawa ícha àta yàanàacatalétani.

<sup>5</sup> Néese yàanàacaalíni, yásí casímáiri iyú imichàidaca oveja iwáacutaléwa.

<sup>6</sup> Néese yàanàaca icapèe néréwa, yá ìwacáidaca yàacawéeyéináwa, áibanái nacái iyaquewéeyéicawa. Yá íimaca nalí: ‘Casímáicué piwàwa núapicha, nudéca nùanàaca yái nupìra ovejawa yúuquéricatéwa nuícha’, càipiná íimaca yái oveja íiwacalináca”, íimaca yái Jesúsca.

<sup>7</sup> Néese Jesús íimaca nalí: “Péemìacué cayába. Càita nacái abéeri wenàiwica iwènúadacaalí íiwitáisewa báawéeri ícha, yásí ángelnái iyéeyéica chènuniré nayanídacawa abéeri wenàiwica ìwali manuísíwata ícha yái nayanídáanácawa noventa

y nueve namanùbaca ìwali ìnàidèeyéicawa mabayawanáca, ìnàidèeyéica nacáíwa càmita iwàwacutá nawènúadaca náiwitáisewa báawéeri íicha càide iyúwacué pínáidánáwa pìwaliwa. Iná yéewa cayábacata nàwacáidáyacacawa nùatalé níái yáaliyéicawa cabáyawanáca nawènúadacatená náiwitáisewa nabáyawaná íichawa”, íimaca yái Jesúsca.

### *La parábola de la mujer que encuentra su moneda*

<sup>8</sup> Néseté Jesús yéewáidaca nía comparación iyú. Yá íimaca nalí: “Inanáí idèniacaalí diez namanùbaca moneda máiniyèi cawènica yáawamíyèi plata quírameníiri, néese abéechúa monedacaalí yúucawa uícha, yásí upucúadaca lámpara ucutácaténá moneda yúuquéechúacawa uícha. Yá utunúaca ucapèè irìcubàawa éeréeri iyú àta ùnàacataléta moneda cawèníchúaca.

<sup>9</sup> Néese ùnàacanáami úa, yá ùwacáidaca uyaquewéeyéiwa inanái, áibanái nacái ùacawéeyéináca inanáica. Yá úumaca nalí: ‘Casímáicué piwàwa núapicha, nudéca nùanàaca cawèníchúca moneda yúuquéechúacatéwa nuícha’, úumaca nalí.

<sup>10</sup> Núumacué pirí, càita nacái casímáica Dios yàasu ángelnái abéeri wenàiwica ìwali, cawinácaalí báawéericaté íiwitáise iwènúadéerica íiwitáisewa báawéeri íicha Dios irìpiná”, íimaca yái Jesúsca.

### *La parábola del padre que perdona a su hijo*

<sup>11</sup> Néseté Jesús yéewáidaca nía àniwa comparación iyú. Yá íimaca nalí: “Càasuíri asìali idèniacaté yéenibewa pucháiba asìanáí.

12 Néese iméeréeri íimaca yáaniri iríwa: ‘Pápa, pía nùasu yéená yái piasucawa pièripináca nulí péetácaalípináwa’, íimaca yáaniri iríwa. Yá néese náaniri iwacùaca macáita yàasu yèewiwa nalí.

13 Néese cáwa cawàwanáta máisiba èeri idénáami, iméeréeri iwéndaca íichawa yáaniri yàasuwa, yá itéca iwènináami, néese yàacawa déeculé áiba cáli néré. Yá yúucaca macáita yàasu platawa iyacaténá máini máiwitáiséeri iyú.

14 Néese idécanáami yúucaca macáita, yá idàbaca canáca nayáacalé cachàiníiri iyú néenibàa. Yá iméeréeri idàbaca máapicani.

15 Yá icutáca íibaidacalépináwa áiba asíali yáapicha yái cáli néeséeri. Yái asíali ichùuliaca iméeréeri yàacawa yàasu manacúaliré yàacaténá ipíra marra-nonái iyáapiná.

16 Máini iméeréeri iwàwaca iyáaca marranonái iyáacalé yéenáca anáica, quéwa càmita wenàiwica ibatàa iyáaca nía, ibatàa abéeri pináta, càmita nàa iyáapiná.

17 Atata ùuculliri idàbaca íináidacawa cáalíacáiri iyú àniwa. Yá íimaca iríwa: ‘Núaniri idèniaca yàasu wenàiwicawa manùbéeyéi. Nadènià nayáacaléwa cayábata, imàacaca nacáíwa nalí manuí. Quéwa, núa cháí nuétácawa máapicái iyú.

18-19 Siùcade nuèpùacawa núaniri icapèe néréwa àniwa. Yá núumapiná iríwa: Pápa, nudéca numànica Dios irí báawéeri, pirí nacái. Siùcade càmita quirínama cayábaca nuíwitáise, íná canáca yéewaná quirínama núumáanápiná pirí núanirica píata. Pimàaca nùyaca càide iyúwa plasu wenàiwica, yásí nuíbidaca pirí, càipiná núumaca núaniri iríwa’, íimaca íináidacawa iríwa yái iméeréerica.

20 Iná yàacawa, yèepùacawa yáaniri icapèe néréwa.

“Quéwa déecuisecaalí tàacáwani, yá yáaniri iicácani. Yá catúulécanáca iicáca ìiriwa. Yá yáaniri iplacawa ípunitáidaca ìiriwa. Yá yàanalìcuca ìiriwa itàidaca cayábani. Isùsùaca ìiri inàni ìwaliwa càide iyúwa náiwitáise natàidáaná wenàiwica cáininéerica naicáca.

21 Néese yái ìiri iméeréeri ímaca yáaniri iríwa: ‘Pápa, nudéca numànica Dios irí báawéeri, piri nacái. Siùcade càmita quirínama cayába nuíwitáise, íná canáca yéewaná quirínama núumáanápíná piri núanirica píata’, ímaca.

22 Yáanirita quéwa ímaca yàasu wenàiwicanái iríwa: ‘Caquialétacué, peedácué ibàlepiná cayábanaméeri áiba bàlesi íicha. Pìwalicué ìwalini. Pìwalicué anillo icáapi íiduná ìwali. Pìwalicué nacái izapatonipíná yàabàli ìwali.

23 Peedácué nacái pacá íidu walíibèechúaca. Pinúacué wayáapínáni. Siùcade wamànicué fiesta.

24 Yácáiná nuírìca, nuyúunáidéericaté yéetácatéwa nuícha, siùca quéwade idéca yèepùacawa nùatalé àniwa. Yúucacatéwa nuícha, quéwa siùca nudéca nùanàaca àniwani’, ímaca nalí yái yáanirica. Néese nadàbaca namànica fiesta.

25 “Idècunitàacá namànica fiesta, yá ìiri béeri íibaidaca yèepunicawa yáaniri yàasu manacúali néenibàawa. Yá yèepùaca yàacawa capìi nérépiná, yásí yéemìaca namànica música, abénaméeyéi nacái nalabàaca casímáiri iyú.

26 Yái ìiri béerica imáidaca yàataléwa abéeri íibaidéeri. Yá isutáca yéemìawa càinácaalí namàníná capìi irìcu.

27 Yá íbaidéeri ímaca irí: ‘Idéca yèpùacawa néese àniwa piméeréerica, íná píaniri idéca ichùlùaca nanúanápíná wayáapíná pacá ídu walíibèechúa yáwanái, yácáiná piméeréeri idéca yàanàaca cayábata’, ímaca irí.

28 Néese calúacani, yái ìiri béerica. Càmita iwàwa iwàlùacawa capì irìculé, íná iwàwacutá yáaniri imusúacawa isutácaténá ícha iwàlùanápínáwa néré náapicha.

29 Quéwa ìiri béeri càmita yeebá, yá ímaca yáaniri iríwa: ‘Nudéca nuíbaidaca pirí madécaná camuí. Nudéca numànica mamáalàacata càide iyúwa pichùllaná numànica. Canácatáita pìà nulí ibatàa abéeri cabra achúméerínapínáta, numànicaténá fiesta nùacawéeyéiná yáapichawa.

30 Siùca idéca yàanàaca yái pìirica, yúuquéericaté macáita pìasu platami máaléquéeri iyú nalípiná inanáica iiméeyéica asíanái yáapicha plata ìwalínápíná, yá pidéca pinúaca irí iyáapíná pacá ídu walíibèechúa’, ímaca yái ìiri béerica.

31 “Néese yáaniri ímaca irí: ‘Nuìri. Pidéca piyamáacawa núapicha càiripínáta. Pìasucata macáita yái nudènièrica.

32 Siùcade quéwa máiní cayábaca wamànínáca fiesta, casímáica nacái wía. Piméeréericáiná idéca yàanàaca, yái iyéericaté càide iyúwa yéetéerimiwa, quéwa idéca yèpùacawa wàatalé càide iyúwa idéca nacáicaalí yèpùacawa cáuca àniwani; yúucacatéwa nuícha, yá wadéca wàanàaca àniwani’, ímaca yái yáanirica. Càita nacái Dios itàidaca cayába cawínácaalí wenàiwica iwènúadéerica íiwitáisewa íbáyawaná íchawa”, ímaca yái Jesúsca.

# 16

## *La parábola del mayordomo que abusó de la confianza*

<sup>1</sup> Néeseté Jesús yéewáidaca yéewáidacalénáíwa comparación iyú. Íimaca nalí: “Iyacaté abéeri náiwacali càasuíri. Idèniaca yàasu wenàiwicawa icuèrica càasuíri yàasu cawèníri. Yá áibanái nàanàaca nacháawàaca yàasu wenàiwica iináwaná ìwali yái wenàiwicaca icuèrica íiwacali yàasuwa. Náimaca yúucáanása meedá íiwacali yàasu platawa máiwitáiséeri iyú.

<sup>2</sup> Néese íiwacali imáidaca yàataléwani. Yá íiwacali íimaca irí: ‘Nudéca nuémíaca piináwaná piúcaca nùasu plata. Siúcade pichùnià nùasuwa picàlidacaténá nulí macáita píibaidacalé ìwaliwa càmicáiná nubatàa picùaca nùasu quirínama’, íimaca yái íiwacalica.

<sup>3</sup> Néese yái asiali yàacawa íiwacali íichawa. Yá íimaca iríwa: ‘¿Càinástica numàni siúcade nuíwacali iwàwacáiná yúucaca núa? Canáca nuchàini nubànacaténá nubànacalewa. Báica nacái nusutáca plata áibanái íicha nuwènièripiná iyú nuyáapináwa.

<sup>4</sup> Uwé, siùca núalíacawa càinácaalí numàníinápiná àniwa yéewanápiná áibanái yeedáca yàataléwa núa, idécanáami nuíwacali yúucaca núa’, íimaca iríwa.

<sup>5</sup> Néese yái asiali imáidaca wenàiwica imawènièyéica íiwacali íicha plata nàanàanápiná abéerinamata namanùbaca iyúwa. Yá íimaca idàbáanéeri irí: ‘¿Càisimaléná pimawènià nuíwacali íicha?’ íimaca.

<sup>6</sup> Néese idàbáanéeri wenàiwica íimaca: ‘Numawènià píiwacali íicha cien namanùbaca yàalu olivo iséená’, íimaca. Néese íiwacali yàasu wenàiwica



íimaca irí: ‘Cháta ìyaca pimawènìacáleca cuyàluta ibáiná irìcu. Piúca meedáni. Ara, píawinacàatétawa pitànàa àniwa áiba cuyàluta ibáiná irìcu cincuenta namanùbaca pimawènìanápíná nuíwacali íicha meedá. Yásí iwàwacutá pèepùadaca irí cincuenta namanùbaca meedá’, íimaca irí.

<sup>7</sup> Néese yái íiwacali yàasu wenàiwicaca íimaca áiba irí: ‘¿Néeni pía? ¿Càisimaléná pimawènì?’ íimaca irí. Yái áiba asìali íimaca irí: ‘Cien namanùbaca yàalu trigo ituíná’, íimaca irí. Néese íiwacali yàasu wenàiwica íimaca irí: ‘Cháta ìyaca pimawènìacáleca cuyàluta ibáiná irìcu. Piúca meedáni. Pitànàa áiba cuyàluta ibáiná irìcu àniwa ochenta namanùbaca pimawènìanápíná íicha meedá. Yásí iwàwacutá pèepùadaca irí ochenta namanùbaca meedá’, íimaca irí. Càita imànica náapicha macáita wenàiwica imawènièyéica íiwacali íicha yàasusi.

<sup>8</sup> Néese yái íiwacali yáalíacawa bàsabàsaca yàasu wenàiwica íiwita, yái báawéerica íiwitáise icuèricaté íiwacali yàasuwa, iwènúadacáiná namawènìacále. Nudéca nucàlidacuéca pírí yái comparaciónca píalíacaténáwa máiniyéi cáalíacáica èeri mìnánáica càmiyéica yeebáida Dios itàacái namànicaalí wawàsi nanacáiyéi yáapichawa, cáalíacáica nía píichacué, píacué yeebáidéyéica Dios itàacái.

<sup>9</sup> “Iná nùalàacuéca pía pimànìanápínácué cayábéeri áibanái irí pìasu plata iyúwa, yéewanápínácué cáinináca naicáca píawa. Néesecáwa, plata imáalàacaalípínáwa píichacué, yásí needácué nàataléwa pía aléera chènuniré nàyacatalé càmirica imáalàawa.

<sup>10</sup> “Aiba wenàiwica icùacaalí achúméri wawàsi machacàníiri iyú, yá icùapínáca cayába nacái

manùba wawàsi. Quéwa imànicaalí ibáyawanáwa idèniacaalí achúmanamata, yá imànipináca ibáyawanáwa nacái idèniacaalí manùba.

<sup>11</sup> Iná càmicaalícué pimàni cayábéeri pìasu plata iyúwa chái báawéeri èeri irìcu, néese càmitacué namàacapiná picùaca báisíiri cawènírica iyéerica chènuniré.

<sup>12</sup> Néese àniwa càmicaalícué picùa áibanái yàasu machacàníiri iyú, néese càmita nàacué pìri pìasusíwapináwa.

<sup>13</sup> “Péemìacué comparación: Canácata yàasu wenàiwica yáaliméeri imànica machacàníiri iyú càide iyúwa íwacanánái pucháiba ichùulianá imànica, báawacáiná iicáca abéeri íwacaliwa, cáinináta quéwa iicáca íwacaliwa áiba. Càmicaalí nacái, néese yàapiná íwacali áiba icàaluínináwa, quéwa caná iwèni meedá iicápiná íwacali áibawa. Càita nacái càmitacué pidé píbaidaca cayába Píiwacali Dios irípináwa càide iyúwa iwàwáaná cáininácaalícué piicáca plata”, ímaca yái Jesúsca.

<sup>14</sup> Néese abénaméeyéi fariseo cáininéeyéica iicáca plata, néemìacáiná macáita Jesús ímáaná plata íwali, íná naicáanáca Jesús iquíniná.

<sup>15</sup> Quéwa Jesús ímaca nalí: “Pidécuéca picàlidaca piináwaná íwaliwa wenàiwicanái irí cayábáanása píiwitáise. Neebáidacué nacái pichíwa. Quéwa Dios yáalíacuécawa píiwitáise íwali, càinácaalí iyáaná. Casímáica èeri mìnánái iicácuéca píiwitáise báawéeri, quéwa Dios iicácuéca píiwitáise iyúwa yáséerimi isàni meedá”, ímaca yái Jesúsca.

*La ley y el reino de Dios*

16 Jesús íimaca: “Bàaluité iwàwacutá wenàiwica neebáidaca iyúwa profeta Moisés itànàanaté tàacáisi Dios inùmaliçuise, iyúwa nacái profetanái itànàanaté Dios itàacái. Càité iyaca àta Juan el Bautista yàanàacatalétaté. Néese Juan, núa nacái wadéca wacàlidaca wenàiwicanái iríni yái cayábéeri tàacáisica náalíacaténáwa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Siùca madécaná wenàiwica nawàwa nàuwichàidaca Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica yái tàacáisica.

17 “Quéwa máiniiri cayábacani yái Dios itàacái bàaluisàimica profeta Moisés, áibanái profeta nacái natànèericaté Dios inùmaliçuise. Macáita ichàbapínacawa càiwade iyúwaté Dios itàacái íimáaná. Aibaalípiná Dios imáalàidapíná capìraléeri cáli, yá nacái èeriquéi. Néese càmiripináta itàacái bàaluisàimi imáalàapínáwa, ibatàa abéeri letra achúméerína pináta, canácatáita imáalàawa. Macáita ichàbapínacawa càiwade iyúwaté Dios itàacái íimáaná”, íimaca yái Jesúsca.

### *Jesús enseña sobre el divorcio*

18 Jesús íimaca: “Asìali imàacacaalí íichawa íinuwa, néese yeedácaalí iríwa áiba, imànica ibáyawanáwa, iimácáiná áiba inanái yáapicha cà míchúaca íinusíwa. Aiba asìali yeedácaalí íinupínáwa abéechúa namàaquéechúami, imànica ibáyawaná nacáiwá, iimácáiná úapicha, úara áiba asìali íinuca”, íimaca yái Jesúsca.

### *El rico y Lázaro*

19 Néeseté Jesús yéewáidaca nía àniwa. Yá íimaca nalí: “Iyacaté càasuíri asìali. Cayábanaméeri ibàle

iicácanáwa cawèníri nacái. Macái èeri imanùbaca imànica fiesta máiníri cawènica.

<sup>20</sup> Iyacaté nacái catúulécanéeri asìali cacháunéeri ìwalíise ìpidenéeri Lázaro. Yái Lázaro yáawinacawa càasuíri icapèe inùmalìcu.

<sup>21</sup> Yái catúulécanéerica iwàwacaté iyáaca àta càinácaalí yàacàsi ituériwa càasuíri yàasu mesa ìnatáise. Aulinái nacái nàanàaca Lázaro yàatalé nabèrùacaténá icháuná ituí yái catúulécanéerica.

<sup>22</sup> Aiba èerité, catúulécanéeri yéetácawa. Yá àngelnái itécani ìyacaténá paraíso irìcu, aléera Abraham yàatalé Dios yáapicha. Yá nacái càasuíri yéetácawa. Yá nabàllacani, yái càasuírìmica.

<sup>23</sup> “Yái càasuírìmica yùuwichàacawa mamáalàacata néenibàa báawéeyéimi nàacatalépinácawa néetácaalíwa, ìpidenácatalé infierno. Càasuírìmi iicáidaca déeculé, yá iicáca Abraham, Lázaro nacái, ìyeyéica Dios yáapicha paraíso irìcu.

<sup>24</sup> Iná yái càasuírìmica imáidaca cachàiníri iyú Abraham irí. Yá íimaca Abraham irí: ‘ìNùawiri, Abraham, piicá nupualé! Pibànùu síisa Lázaro nùatalé idupíadacaténá úni nunène ìwali icáapi iyúwa, nùuwichàacáináwa báawanama cháí quichái irìcu’, íimaca.

<sup>25</sup> Quéwa Abraham íimaca irí: ‘Pía nutaquerínámica, iwàwacutá piwàwalica piyáanáté máiní cayábéeri iyú idècunitàacá cáuca pía, quéwa yái Lázaro yacaté máiní catúulécanéeri iyú, idècunitàacá cáucani. Siùca Lázaro iyaca cayába cháí, píata quéwa yùuwichèeriwa iyaca néenibàa.

<sup>26</sup> Càmita núalimá nubànùuca pìatalé Lázaro, ìyacáiná manuíri yàawa nacáiri depuúwéeri béecaná cháí bamuchúamicué wáicha, pía, wía nacái. Iná

canáta yéewaná náalimá nachàbacawa aléera. Píacué nacái sísaara, càmitacué píalimá piacawa sísa nacáira', ímaca yái Abrahamca.

27-28 “Néese càasuírimi ímaca àniwa: ‘Uwé, néese pimàni nulí cayábéeri, pía nùawiri Abraham, pimàaca Lázaro imichàacawa yéetácáisi ícha, yá pibànùa Lázaro nùaniri icapèe nérépiná. Nàyaca néeni cinco namanùbaca nuénánái. Pichùulia Lázaro yàalàanápina nuénánái ipíchaná nàacawa aléi yùuwichàacáisi irìculé’, ímaca yái càasuírimica.

29 Quéwa Abraham ímaca irí: ‘Péenanái nadèniaca Dios itàacái profeta Moisés itànèricaté bàaluité, profetanái itànèricaté nacái Dios inùmaliçuise. Iwàwacutá péenanái yeebáidaca natàacái’, ímaca yái Abrahamca.

30 Néese yái càasuírimica ímaca: ‘Báisíta, quéwa iwàwacutácawa nalí áiba wawàsi quiríta. Lázaro imichàacaalíwa yéetácáisi ícha imàacacatená yáawawa naicácani, yásí nawènúadaca náiwitáisewa báawéeri ícha’, ímaca yái càasuírimica.

31 Quéwa Abraham ímaca irí: ‘Càmicaalí neebáida Dios itàacái càide iyúwa Moisés, profetanái nacái natànàanáté, néese càmita nacái neebáidapina Dios itàacái, éwita yéetéerimiwa imichàacaalíwa yéetácáisi ícha yàalàacatená nía’, ímaca yái Abrahamca”, ímaca yái Jesúsca.

## 17

### *El peligro de caer en pecado*

1 Néeseté Jesús ímaca yéewáidacalénái iríwa: “Macái èeri imanùbaca iyaca madécaná wawàsi imàaquérica wenàiwica nawàwaca namànica nabáyawanáwa. Quéwa, ¡máini

Dios yùuwichàidapiná cawinácaalí wenàiwica yéewáidéerica áibanái namànicaténá nabáyawanáwa!

<sup>2</sup> Aibacaalí wenàiwica iméeràidaca áibanái namànicaténá nabáyawanáwa, yásí Dios yùuwichàidapiná manuísíwatani. Cayába cachàini irítani yéetácaalíwatá ipíchawáise iméeràidaca wenàiwica. Aibanái idacùacaalí manuíri íba icanápi ìwalíse, náucacaténáni manuíri úni yáaculé isawíacaténáwa, yásí ìsicùmacawa. Quéwa ìyacaalí mamáalàacata cháí èeri irìcu, néese iméeràidacaalí sùmanái namànicaténá nabáyawanáwa, yá máini cachàiníwanái yùuwichàapinácawa áibanái ícha infierno irìcu. Iná cayába cachàini irítani yéetácaalíwatá ipíchawáise iméeràidaca púubéeyéi.

<sup>3</sup> ¡Piicácué píichawa cayába piméeràidacáichacué púubéeyéi Dios ícha namànicaténá nabáyawanáwa!

“Aibacaalí imàni pirí báawéeri, pitàani yáapicha ìwali. Néese iwènúadacaalí íiwitáisewa báawéeri ícha, pimàaca piwàwawa ícha yái báawéerica imànírira pirí.

<sup>4</sup> Ewita imànicaalí pirí báawéeri siete imanùbaca yàawiría abé èeri irìcu, yá yàanàacaalí pìatalé siete imanùbaca yàawiría nacái, yá íimacaalí pirí: ‘Càmita quirínama numàni pirí báawéeri àniwa’, càicaalí íima pirí, iwàwacutá pimàacaca piwàwawa ícha yái báawéerica imànírira pirí”, íimaca yái Jesúsca.

### *El poder de la fe*

<sup>5</sup> Néese apóstolnái nasutáca Wáiwacali ícha wawàsi. Náimaca irí:

—Piyúudàa wía manuícáténá wáináidacawa wawàwawa pìwali cachàiníri iyú mamáalàacata —náimaca.

<sup>6</sup> Néese Wáiwacali íimaca nalí:

—Càmitàacáwacué manuí pínáidacawa piwàwawa nùwali, ibatàa achúméerína iyúpináta. Manuícaalícué pínáidacawa nùwali achúméerína iyútá, càide iyúwa mostaza ímíinaca achúméerína iyáaná, yásí yéewanápinácué càì píimaca irí yái manuíri morera yéetanácatá: ‘Píwatàa píawawa cáli íicha, néese píbàna píawawa manuíri úni yáaculé’, yásí àicu imànica càide iyúwacué píimáaná irítá —íimaca yái Jesúsca.

### *El deber del que sirve*

<sup>7</sup> Néeseté Jesús yéewáidaca nía àniwa comparación iyú, yá íimaca nalí: “Abéeri náiwacali idènlacaalí yàasu wenàiwicawa ichùnièrica bànacalé yáapíise, cawàwanáta nacái icùaca íiwacali ipírawa, néese idécanáami íibaidaca, yá yèepùacawa bànacalé néese, yá iwàlùacawa íiwacali icapèe irìculéwa. Néese, íiwacali càmita íima yàasu wenàiwica iríwa: ‘Caquialéta, píawinawa, piyáa piyáacaléwa’, càmita càì íima.

<sup>8</sup> Néese íiwacali íimapiná irí meedá: ‘Pichùnà nuyáapiná. Pìwali cayába píbàlewa pítécaténá nulí nuyáapiná, idècunitàacá nuyáaca nuyáacaléwa. Néesecáwa idécanáami nuyáaca nuyáacaléwa, yásí numàaca piyáaca piyáacaléwa’, càipiná íimaca yái íiwacalica yàasu wenàiwica iríwa.

<sup>9</sup> Càmita nacái íiwacali yàaca cayábéeri tàacáisi yàasu wenàiwica iríwa idécanáami imànica càide iyúwa íiwacali ichùllianáni, yàasu wenàiwicacáiná meedáni, íná iwàwacutá íibaidaca íiwacali iríwa càide iyúwa ichùllianá imànica.

<sup>10</sup> Càita nacái idécanáamicué pimànica macáita càide iyúwa Dios ichùllianácué píá, picácué

cáimacái piicáca píawawa ìwalíse, néese píimacué Dios irí: ‘Wíacata pìasu wenàiwicanáí canéeyéica iwèni meedá. Wadéca wamànica càide iyúwa iwàwacutáaná wamànica, càide iyúwa pichùulianá wamànica’, càicué píima Dios iríwa”, íimaca yái Jesúsca.

### *Jesús sana a diez leprosos*

<sup>11</sup> Néeseté Jesús idècunitàacá yàacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná, yá yèepunícawa bamuchúamibàa náicha Samaria yàasu cáli, Galilea yàasu cáli nacái.

<sup>12</sup> Jesús yàanàacaté mawiénita áiba yàcalé irí, yá diez namanùbaca asìanái cacháunéeyéi íimami lepra iyú nàanàaca Jesús íipunita. Déecuíseta quéwa nabàlùacawa Jesús íicha, càmicáiná judíonái íbatàa nàanàaca mawiénita áibanái irí.

<sup>13</sup> Yá namáidaca cachàiníiri iyú Jesús irí:

—¡Pía Jesús, Wáiwacali, catúulécaná piicáca wía! — náimaca Jesús irí.

<sup>14</sup> Jesús iicáca nía, yá íimaca nalí:

—Piacué pimàacaca sacerdotenái iicáca píimami náalíacaténáwa pidécuéca pichùnìacawa —íimaca nalí. Yá idècunitàacá nàacawa, yá ichàbacawa náicha yái uláicáica.

<sup>15</sup> Yá abéeri néená níái cacháunéeyéimica iicácáiná masacàaca íimami lepra íicha, íná yèepùacawa Jesús yàatalé. Idècunitàacá yèepùacawa, yàaca cayábéeri Dios irí cachàiníiri iyú.

<sup>16</sup> Yàanàaca Jesús yàatalé, yá ibàlùacawa yùulùì ipùata iyúwa Jesús irí. Yáawiada inàniwa cáliaculé yàacaténá Jesús icàaluíniná, yàacaténá nacái irí cayábéeri. Yái asìali Samaria yàasu cáli néeséerica, càníirica judío.



17 Yá néeseca Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa:

—Nudéca nuchùnìacáwa diez namanùbaca cacháunéeyéi. Níara nueve namanùbacaca càmita nèepùawa, éwita israelitacáaníta nía, nàacaténá cayábéeri Dios irí.

18 Abéerita yái càmirica judío yèepùacawa nùatalé yàacaténá cayábéeri Dios irí —íimaca yái Jesúsca.

19 Néese Jesús íimaca Samaria yàasu cáli néeséeri irí:

—Pimichàawa. Pìawa. Uláicái idéca ichàbacawa pìicha, peebáidacáiná nulí —íimaca yái Jesúsca.

### *Cómo llegará el reino de Dios*

20 Fariseonái nasutáca néemiawa Jesús càicaalínápinácaalí Dios icùa macáita wenàiwicanái. Néese Jesús íimaca nalí:

—Càmítacué pìalimá piicáca càinácaalí iyú Dios icùaca wenàiwicanái.

21 Càmita náimapiná: ‘Piicácué, Dios icùaca wenàiwica chái cáli’; càmita nacái náimapiná: ‘Aiba cáli íinata nacái Dios icùaca wenàiwica’, càmita náimapiná càmicáiná náalimá naicáca natuí iyúwani càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicanáíwa, icùacáiná náíwítáise, icùa nacái abéechúanaméeyéi wenàiwica pèewibàa —íimaca yái Jesúsca.

22 Néese Jesús icàlidacaté yéewáidacalénái iríwani:

—Máadáinicuéca piwàwa piicáca núa áiba èeriwa, éwitasica pìalimácaalí piicáca núa abé èeri piná meedátá, piwàwapinácuéca piicáca núa, núa asìali Dios néeséerica. Máinicué piwàwapiná piicáca nùanàaca nucùacaténá macáita, quéwacué càmitàacá piicápiná núa.

23 Aibanái nacàlidapiná nachìwawa, náimapiná nudécasa nùanàaca. Náimapináca: ‘Mesías idéca

yàanàaca cháí'; áibanái náimapinácué pirí: 'Mesías idéca yàanàaca néré'. Quéwa picácué pìawa néré, picácué nacái pìawa náapicha.

24 Péemiácué, nùacaalípináwa néese àniwa, yásí macái èeri mìnánái naicápiná nucànacawa amaláwaca, càide iyúwa énu icànáaná macáita capìraléeri cáli iwali chènuniré èeri imusúacatáisewa àta èeri iwàlùacataléwa. Càipiná nacái nùacawa néese àniwa nuénáiwana yàanàacatáíwa, núa asiali Dios néeséerica. Càmita nùawa ibàacanéri iyúwa.

25 Quéwa iwàwacutá nùuwichàacawa manuísíwata quéechacáwa, yá iwàwacutá èeri mìnánái iyéeyéica siùca báawaca naicáca núa càiride iyúwa canéri iwèni meedá.

26 Mawiénicaalípiná nuénáiwana nùanàacatáipiná àniwa, núa asiali Dios néeséerica, yásí wenàiwicanái nàypiná càide iyúwaté èeri mìnánái iyáaná Noé yàasu èerité.

27 Matuíbanáicaté nàyaca Dios ícha bàaluité. Nayáacaté nayáacaléwa, néese nàiraca nacái, needácaté náinupináwa, àta Noénái iwàlùacatalétawa arca irìculé. Yáté manuíri yéesacái yàanàaca, yá néetácatéwa macáita wenàiwica càmiyéicaté iwàlùawa Noénái yáapicha arca irìculé.

28 Càité nacái Lot yáapichéeyéimi Sodoma iyacàlená mìnánái nàyacaté matuíbanáita Dios ícha. Nayáacaté nayáacaléwa, nàiraca nacái nàiracaléwa. Nawènià nacái nàasupináwa. Nabànacaté nabànacalewa, nawénda nacái nàasuwa. Namànicaté nacái nacapéewa.

29 Quéwa idécanáamité Lotnáí namusúacawa Sodoma iyacàlená ícha, yáté quichái yèewièricawa azufre yèewi yúuwàacatéwa chènuníise Sodoma

mìnanáì ìwali. Yáté néetácawa macáita.

<sup>30</sup> Càita nacáì yùuwichàacáisi yàanàpináwa ráunamáita èeri mìnánáì ìwali áibaalípiná numàacacaalípiná núawawa naicáca núa, núa asìali Dios néeséerica.

<sup>31</sup> “Néenialípiná áibacaalí iyamáidapínáwa ìyaca icapèe ipùata sàabadéeri ínatabàawa, idènìacaalí nacáì yàasuwa capìi irìcu, iwàwacutá càmìta yèepùa iwàlùacawa icapèe irìculéwa yeedácaténá yàasuwa ipíchawáise ipìacawa Jerusalén ìyacàlená ícha. Aibacaalí nacáì yèepunípináwa manacúalibàa, iwàwacutá càmìta yèepùawa icapèe néréwa ipíchawáise ipìacawa Jerusalén ìyacàlená ícha.

<sup>32</sup> Pìwàwalicué cànácaalíté Lot ínnumi yéetácawa, cáininéechúacaté iicáca yàasumiwa èeri irìcuírìca, úái yéetéechúamicatéwa càmicáináté upìacawa yàcalé ícha càide iyúwaté Dios yàalàaná úa.

<sup>33</sup> Cawinácaalí càmíirica yeebáida nutàacáì iwàwacáiná icùaca icáucawa cháì èeri irìcu, yúucapíná icáucawa càmíiri imáalàawa, quéwa cawinácaalí yeebáidéerica nutàacáì mamáalàacata éwita áibanáì inúacaalíni, idènìapíná icáucawa càmíiri imáalàawa.

<sup>34</sup> “Néese núumacué pirí nùanàacaalí táiyápi, yá pucháiba wenàiwica naimápiná nàyaca cama irìcu. Angelnáì itépiná abéeri wenàiwica, áibapíná nacáì imàacawa néenita.

<sup>35</sup> Yá pucháiba inanáì namulúapínáca nàyaca ituínási. Angelnáì itépiná abéechúa inanáì, abéechúapíná nacáì imàacawa néenita.

<sup>36</sup> Pucháiba asìanáì yèepuníyéipínáca manacúalibàa. Angelnáì itépiná abéeri asìali, abéeripíná nacáì imàacawa néenita —ímaca yáì Jesúsca.

37 Néese yéewáidacalénái nasutáca néemìawa Jesús:

—Wáiwacali, ¿chábàanásica nàanà needácaténá nía? —náimaca. Néese Jesús íimaca nalí:

—Màulenéri iyú piicápinácué chábàanácaalí nàacawa càide iyúwacué píalíanáwa chábàanácaalí yéetéerimiwa iriawa piicácaalí manùbéeyéi wáchuli nàwacáidáyacacawa —íimaca yái Jesúsca.

## 18

### *La parábola de la viuda y el juez*

<sup>1</sup> Néeseté Jesús yéewáidaca nía comparación iyú náalíacaténáwa iwàwacutáaná nasutáca Dios íicha mamáalàacata, yàalàacaténá nía nacái ipíchaná naméyáacawa nasutáca Dios íicha.

<sup>2</sup> Yá Jesús íimaca nalí: “Iyacaté juez áiba yàcalé irìcu. Càmita yàa Dios icàaluíniná. Càmita nacái yàa wenàiwica íimiétacaná.

<sup>3</sup> Uyacaté nacái yàcalé irìcu abéechúa inanái inìrimi yéetéechúamicatéwa íicha. Aiba wenàiwica iwàwacaté yeedáca uícha ùacawéeri yàasumi. Iná usutáca juez íicha wawàsi manùba yàawiría iyúudàanápíná úa. Yá úumaca juez irí: ‘Piyúudàa núa. Pichùulla nàuwichàidàanápíná nuícha nùuwideca yeedéerica nuícha nùacawéeri yàasumi’, úumaca juez irí.

<sup>4-5</sup> Manùba èeri càmita juez yeebá usutáaná íicha. Néese maséeca iwàwa idècuni yéemìaca usàna. Yá íimaca iríwa: ‘Ewita càmicáaníta nua Dios icàaluíniná, éwita nacái càmicáaníta nua wenàiwicanái íimiétacaná, càicáaníta siùcade nuyúudàaca úara inanáica, nùuwichàidaca uícha ùuwide, máinícáiná usàiwicaca nulí wawàsi,

ipíchaná ùanàaca mamáalàacata, yá usàiwica nulí wawàsita àta nuétáacatalétawa', càica ímaca iríwa yái juez báawéerica íiwitáise”, ímaca nalí yái Jesúsca.

<sup>6</sup> Yá Wáiwacali ímaca nalí àniwa: “Pidécuéca péemiaca itàacái yái juez báawéerica íiwitáiseca. Ewita báawéericáaníta íiwitáiseni, càicáaníta átata iyúudàaca manìríchúami.

<sup>7</sup> Néeni, ¿càmitasicué pialíawa cayábéeri Dios íiwitáise? Iná iwàwacutácué pialíacawa Dios iyúudàapiná cawinácaalí wenàiwica Dios yeedéeyéica yàasunáipináwa, cawinácaalí isutéeyéica yáawawa ícha manuísíwata mamáalàacata èeríapinama, táiyápinama nacái. Yá Dios imawènìadapiná náicha nacái nàuwidenái. Càmita Dios idècunìapináwa déecuíri iyú iyúudàanápiná nía.

<sup>8</sup> Núumacué pírí, Dios iyúudàapiná níawa caquialéta, imawènìadapiná náicha nàuwidenái. Núa asìali Dios néeséerica, nùanàapiná àniwa aléi èeri irìculé, quéwa càmita nùanàapiná manùbéeyéi yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata”, ímaca yái Jesúsca.

### *La parábola del fariseo y el cobrador de impuestos*

<sup>9</sup> Néeseté Jesús yéewáidaca abénaméeyéi wenàiwica comparación iyú, níara cachàiníyéica iicáca yáawawa nayúunáidacáiná mabáyawanéeyéica nía, iná báawaca naicáca náichawa áibanái wenàiwica. Jesús ímaca nalí:

<sup>10</sup> “Pucháiba asianái nàacatéwa templo irìculé nasutácaténá níawawa Dios ícha. Abéeri fariseo, áiba asìali nacái yeedéeri plata yéenanái judío íchawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno irípiná.

11-12 Yái fariseo ibàlùacawa abéerita méetàucuta áibanái íicha, isutáca yáawawa Dios íicha. Càì íimaca: ‘Pía Dios, nùaca pirí cayábéeri núacáiná càmlírìca iyúwa áibanái wenàiwica canánama. Núa nacái càmita nuyéedù. Càmita báawa nuíwitáise nacái. Càmita nuimá áiba inanái yáapìcha càmlíchúaca nuínusíwa. Càmita numàni nubáyawanáwa càide iyúwa imàníná yái asìali yeedéerica wáicha plata romanonái yàasu gobierno irípiná. Núa nacái numàaca nuíchawa nuyáacaléwa pucháiba èeri semana iwali nusutácaténá Dios íicha. Macái néená níái díeyéica wawàsi nuedéerica nulíwa, numàaca abéeri néená Dios irípiná ofrenda iyú’, càì íimaca iwaliwa yái fariseoca.

13 Néeseta quéwa yái asìalica yeedéerica plata yéénánái judío íichawa romanonái yàasu gobierno irípiná, yáta ibàlùacawa déecuìseta fariseo íicha. Máinícáiná báica iicáca yáawawa Dios iwéré ibáyawaná iwàlìsewa, íná càmita iicáida chènuniré. Néese, ibàbàida yùucutawa mamáalàacata icáapi iyúwa máinícáiná achúmaca iwàwa ibáyawaná iwaliwa. Yá íimaca mamáalàacata Dios irí: ‘Pía Dios, piicá nupualé, cabáyawanéerica núaquéi’, càì íimaca isutáca Dios íicha”, íimaca yái Jesúsca.

14 Néese Jesús íimaca nalí àniwa: “Núumacué pirí, Dios imàacacaté iwàwawa ibáyawaná íicha, yái asìali yeedéerica plata yéénánái íichawa romanonái yàasu gobierno irípiná, néese asìali yèepùacawa matuíbanáita icapèe néréwa. Quéwa yái fariseoca, càmita Dios imàaca iwàwawa ibáyawaná íicha, níacáiná cawinácaalí wenàiwica icàlidéeyéica iináwaná iwaliwa máinínása cayábaca nía áibanái íicha, Dios imàacapíná báica nía. Cawinácaalí quéwa

icàlidéeyéica íchawa íbáyawanáwa, Dios imànipiná írí cayábéeriwa”, ímaca yáí Jesúsca.

### *Jesús bendice a los niños*

<sup>15</sup> Néeseté àniwa áibanái natéca néenibewa púubéeyéi Jesús yàatalé yéewacaténá Jesús imàacaca icáapiwa nàwali, isutácaténá nalí Dios ícha imàníinápíná nalí cayábéeri. Quéwa, Jesús yéewáidacalénái naicáca nía, yá nadàbaca nacúisaca náichawa wenàiwica itéeyéica yéenibewa Jesús yàatalé, yéewáidacalénái náimaca sùmanái nasàiwicasa Jesús írí wawàsi.

<sup>16</sup> Quéwa Jesús imáidaca sùmanái nàanápínáwa yàatalé. Yá ímaca yéewáidacalénái íríwa:

—Pimàacacué sùmanái yàacawa nùatalé, picácué pimáisanía nàanàaca, Dioscáiná icùaca wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái càide iyúwa sùmanái yeebáidáaná nàaniri itàacáiwa.

<sup>17</sup> Péemìacué cayába, iwàwacutá wenàiwica neebáidaca Dios itàacái càide iyúwa púubéeyéi sùmanái yeebáidáaná nàaniri itàacáiwa. Càmicaalí wenàiwica neebáida càì, néese canácatáita Dios yéenibeca nía —ímaca yáí Jesúsca.

### *Un hombre rico habla con Jesús*

<sup>18</sup> Néeseté abéeri judío íiwacalíná isutáca yéemìawa Jesús. Yá ímaca Jesús írí:

—Pía cayábéeri yéewáidéerica wía, ¿càinásica iwàwacutá numànica nùyacaténá càiripínáta Dios yáapicha chènuniré? —ímaca.

<sup>19</sup> Jesús ímaca írí:

—Iwàwacutá píináidacawa cayába ìwali yáí píimáanáca, càinácaalí ímáaná yáí tàacáisica íméerica cayábéericasa núa, canácáiná áiba

wenàiwica cayábéeri, abéericata Dios cayábéeri —íimaca yái Jesúsca, iwàwacáiná asìali yeebáidaca Dioscani yái Jesúsca.

<sup>20</sup> Néese Jesús íimaca irí àniwa:

—Píaliacawa Dios itàacái ichùulianá wía: ‘Picá píimá áiba inanái yáapicha càmlíchúaca plínusíwa, áiba asìali yáapicha nacái càmlíríca pinìrisíwa; picá pinúa wenàiwica; picá piyéedù; picá nacái pichìwáida áibanái; pìà náimiétacaná píaniri, píatúa nacái’ — íimaca yái Jesúsca.

<sup>21</sup> Néese asìali íimaca irí:

—Nudéca numànica macáita càide iyúwa Dios íimáaná sùmàicatáiseté núa àta siùca nacáide — íimaca.

<sup>22</sup> Jesús yéemìacani, yá íimaca irí:

—Iyaca abéeri wawàsi iwàwacutéeri pímanica quiríta: Pìà piwéndaca macáita pìasuwa, pìà nacái iwènináami catúulécanéeyéi irí. Càipiná pidèniaca pìasu cawèníiriwa chènuniré. Néese pèepùawa pìacaténáwa núapicha nuéwáidacalécáténá píà — íimaca yái Jesúsca.

<sup>23</sup> Yái asìali quéwa, yéemìacanáami, yá máini achúmaca iwàwa máinicáiná càasucani, càmicáiná nacái iwàwa yàaca áibanái irí macáita yàasuwa.

<sup>24</sup> Jesús yáaliacáináwa achúmaca iwàwa yái asìalica, íná Jesús íimaca yáapichéeyéi iríwa:

—¡Máini càulenápináca càasuýéi yeebáidaca Dios itàacái, Dios yéenibecaténá nía!

<sup>25</sup> Càide iyúwa camello càmíiná yéewa iwàlùacawa siduwíapi ituí yáapuí irìcubàa, càita nacái càulenáca càasuíri wenàiwica yeebáidaca Dios itàacái Dios icùacaténáni —íimaca yái Jesúsca.



26 Níái yéemièyéica Jesús íimáaná, náimaca Jesús irí:

—Néeni, ¿cawinápiná yáalimá iwasàaca yáawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha? —náimaca.

27 Jesús íimaca nalí:

—Canáca yéewaná wenàiwicanái nawasàaca níawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha nachàini iyúwa meedá, quéwa Dios yáaliméeri iwasàaca nía, Dios yáalimácáiná imànica macáita —íimaca yái Jesúsca.

28 Néese Pedro íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, wadéca wamàacaca wàasuwa macáita wàacaténáwa píapicha yéewacaténá péewáidacaléca wía —íimaca.

29 Yá Jesús íimaca nalí:

—Péemiàcué cayába, píacué nuéwáidacaléca yeebáidéeyéica nutàacái. Numáidacué abénaméeyéi péená nàanápínáwa nacapèe íichawa namànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná. Aibanái péenácué nacái nàapínáwa maléená èeri nàacawéeri íichawa, càmicaalí nacái néenánái íicha nacáiwá, càmicaalí nacái nasèenái íicha nacáiwá, càmicaalí nacái néenibenái béeyéi íicha nacáiwá, namànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná.

30 Yásí Dios yàapínácué pírí madécaná wenàiwica piiquéeyéipiná càiyéide iyúwa péenánáiwa cháí èeri irícu. Néese, èeri imáalàacaalípináwa, yásí Dios yàacué picáuca càníri imáalàawa chènuniré —íimaca yái Jesúsca.

*Jesús anuncia por tercera vez su muerte*

31 Yáté Jesús imáidaca yàataléwa yéewáidacalénáíwa doce namanùbaca méetàucuta áibanái ícha. Yá ímaca nalí:

—Siùcade wàacawa Jerusalén ìyacàlená nérépiná. Namànipiná nulí macáita càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi nuináwaná ìwali, núa asiali Dios néeséerica.

32 Yá presopináca namànica núawa namàacacaténá càmiyéi judío inúaca núa, yá naicáanípiná nuquíniná, yá nataanípiná báawéeri iyú nùwali, yá nàpìsáidaca núawa.

33 Nanúadáidapiná nacái núawa, yásí nanúaca núa. Quéwa máisiba èeri irìcu nucáucàapínáwa — ímaca yái Jesúsca.

34 Quéwa, Jesús yéewáidacalénái càmita náalía néemìaca càinácaalí ímáaná yái tàacáisica, càmita nacái náalimá náalíacawa ìwali.

### *Jesús sana a un ciego de Jericó*

35 Néeseté, Jesús ìyaca mawiénita Jericó ìyacàlená irí, yá matuíri asiali ìyaca néeni, yáawinéericawa àyapu idùlepi isutéerica plata wenàiwicanái ícha íchàbéeyéicawa néenibàa. Isutáca náicha plata yéewanápiná iwènìaca iyáapínáwa.

36 Yái matuírica yéemìaca manùbéeyéi isàna nachàbáanáwa, yá isutáca yéemìawa nía, cawinácaalí yàawa náapicha néeni.

37 Nacàlidaca iríni Jesús Nazaret ìyacàlená néeséericani yái càì íchàbacawa chábài.

38 Iná yái matuírica imáidaca:

—Jesús, rey David itaquérinámi, Dios ibànuèrica walí wacuèrinápiná, piicá nupualé! —ímaca.

39 Néese áibanái yèeyéicawa Jesús ipíchalé nacúisaca náichawani, yái matuírica,

masànanápináni. Imáidaca quéwanáta mamáalàacata cachàiníri iyú:

—¡Pía, rey David itaquérinámica, Wacuèrinápiná, piicá nupualé! —íimaca.

<sup>40</sup> Néese Jesús iyamáaca ibàlùacawa. Yá Jesús ichùuliaca natéénápiná matuíri Jesús yàatalé. Néese matuíri yàacawa néré, yá Jesús íimaca irí:

<sup>41</sup> —¿Càinásica piwàwa numànica pirí? —íimaca yái Jesúsca. Néese matuíri íimaca:

—Nuíwacali, pimàaca catuíca núa —íimaca.

<sup>42</sup> Jesús íimaca irí:

—Catuíca píawa, peebáidacáiná nuchùnìanápiná pía. Iná yéewa cayábaca píawa —íimaca yái Jesúsca.

<sup>43</sup> Yáta matuírimi iicáidaca àniwa. Yá yàacawa Jesús yáapicha. Yàaca nacái Dios irí cayábéeri. Néese áibanái iiquéeyéicani, nàaca nacái Dios irí cayábéeri.

## 19

### *Jesús y Zaqueo*

<sup>1</sup> Néeseté, Jesús iwàlùacawa Jericó ìyacàlená irìculé. Ichàbacáitawa néenibàa.

<sup>2</sup> Abéeri asìali càasuíri ìyaca néeni, abéeri Jericó mìnali, ípidenéeri Zaqueo. Yái Zaqueo, náiwacalicaní, níái yeedéeyéica plata yéénánái judío ìchawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno irípiná.

<sup>3</sup> Yái Zaqueo iwàwa iicáca Jesústàatá, yáalíacaténá iicáca Jesús. Quéwa, càmita yáalimá iicácaní, manùbacáiná wenàiwica Jesús itéesebàa. Maléenéeri nacái yái Zaqueoca, íná càmita yáalimá iicáca Jesús.

<sup>4</sup> Iná yái Zaqueo ipìacawa Jesús ipíchalépiná. Yá íríacawa sicómoro yéetaná yàana ìwalibàa

yéewanápiná idéca iicáca Jesús. Yái àicu ibàlùericawa àyapu idùlepita, Jesús ichàbacatabàpinácawa.

<sup>5</sup> Quéwa, Jesús ichàbaca yàacawa sicómoro yéetaná yáwibabàa, yá iicáidaca chènuniré. Iicáca Zaqueo yáawinéeriwa àicu yàanalìcu. Néese Jesús íimaca Zaqueo irí:

—Zaqueo, piricùawa caquialéta, siùcacáináta iwàwacutá nuyamáacawa picapèe néré —íimaca yái Jesúsca.

<sup>6</sup> Yá Zaqueo iricùacàtétawa néese. Yá casíimáiri iyú yeedáca Jesús yàataléwa.

<sup>7</sup> Néese áibanái, naicácáiná Jesús iwàlùacawa néré, yá natàaníca báawéeri iyú Jesús iwali. Yá náimaca nalíwáaca Jesús iwàlùacasawa icapèèriculé asialiquéi báawéerica, cáanáricasa ibáyawaná, yái Zaqueoca.

<sup>8</sup> Néesecáwa Zaqueo imichàa ibàlùacawa nàacuésemi. Yá Zaqueo íimaca Jesús irí:

—Péemiàcáwa, Nuíwacali, macáita yái nudènièrica, nùapináca yéema catúulécanéeyéi iríwa. Níara wenàiwica nucobréeyéica ichàbanamawa nuchìwa iyúwa, nuèpùadapiná nalíwani báinúaca yàawiriéricatái yáwanái íicha yái platami nuedéericaté náicha ichàbanamawa —íimaca.

<sup>9</sup> Yá Jesús íimaca irí:

—Siùca èeri Dios idéca iwasàaca pía yàasu yùuwichàacáisi íichawa —íimaca yái Jesúsca. Néese, Jesús iwènùacawa íimaca áibanái irí:

—Yácáiná asialica, Abraham itaquérinámiquéi nacái, éwitaté iméeràacáanítawa Dios íicha.

<sup>10</sup> Núacáiná, núa asiali Dios néeséerica, nudéca nùanàaca nucutácaténá níái cabáyawanéeyéica, nuwasàacaténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha —íimaca yái Jesúsca.

### *La parábola del dinero*

11 Néeseté idécanáami wenàiwicanái yéemàaca Jesús ímáaná, yá Jesús yéewáidaca nía comparaciòn iyú. Icàlidaca nalíni yái comparaciònca Jesús ìyacáináté mawiénita Jerusalén ìyacàlená irí ínáté nayúunáidaca Jesús icuèyèipináté israelitanái caquialétatá.

12 Yá ímaca nalí: “Péemiacué comparaciòn: Iyacaté abéeri náiwacali, yèeripinacatéwa áiba cáli néré déeculé, yéewanápiná icuèriná imàacaca náiwacali icùaca yàasu cáli néeséeyéiwa, yásí yèepùanápinatéwa néese icùacaténá nía.

13 Ipíchawáise náiwacali yàacawa, yá imáidaca yàataléwa diez namanùbaca yàasu wenàiwicawa. Yá yàaca nachàba manùba plata náalimáwanama. Yá ímaca nalí: ‘Piacué pimànicaténá plasu wawàsiwa iyú yái plataca àta nùanàacataléta àniwa’, ímaca nalí. Néese yàacawa náicha.

14 Aibanáita quéwa náiwacali yàasu cáli néeséeyéi máini báawaca naicácani. Yá nabànùaca áibanái wenàiwica náiwacali yáamiwa néré nacàlidacaténá nacuèriná iríwani. Náimaca: ‘Càmita wawàwa wacuèrinápiná yái asialica’, náimaca.

15 “Quéwa, idéca nacuèriná imàacaca náiwacali icùaca yàasu cáli néeséeyéiwa, yá náiwacali yàanàaca néese àniwa. Yá imáidaca yàataléwa yàasu wenàiwicanáiwa, níai yeedéeyéicaté ícha plata, yáalífacaténáwa náicha càisimalénácaalí needá náiwacali irípináwa.

16 Yái yàasu wenàiwicaca idàbáanéerica yàanàaca íiwacali yàataléwa. Yá ímaca íiwacali iríwa: ‘Nuíwacali, nudéca numànica nùasu wawàsiwa iyú yái plasu

plataca. Nuedácaté pirípiná diez namanùbaca yàawiría ipualé yái plata pièricaté nuchàba', íimaca.

17 Néese náiwacali íimaca irí: 'Cayábacáani. Cayábéeri nùasu wenàiwicaca pía. Pimànicáiná machacàníiri iyú achúméeríina iyú càide iyúwa nuwàwáaná, íná yéewa siùcade numàaca picùaca diez namanùbaca yàcalé mìnánái', íimaca yái náiwacalica.

18 Néese yàasu wenàiwica áiba yàanàaca yàatalé. Yá íimaca íiwacali iríwa: 'Nuíwacali, nudéca numànica nùasu wawàsiwa iyú yái piasu plataca. Nuedácaté pirípiná cinco namanùbaca yàawiría ipualé yái plata pièricaté nuchàba', íimaca.

19 Néese náiwacali íimaca irí nacái: 'Numàaca picùaca cinco namanùbaca yàcalé mìnánái', íimaca yái náiwacalica.

20-21 "Néeseta quéwa náiwacali yàasu wenàiwica áiba yàanàaca yàatalé. Yá íimaca íiwacali iríwa: 'Nuíwacali, yáca piasu platéi. Nuépùacaténi wáluma iyú nucáapica cayábani, cáalucáiná nuicáca pía, máinicáiná caluéri píiwitáise, peedáca yái càmirícaté píibaida piríwa. Peedáca piríwa nacái áibanái ibànacale, càmirícaté pibàna piríwa', íimaca.

22-23 Iná náiwacali íimaca irí: 'Pía, nùasu wenàiwica báawéerica íiwitáise, pitàacái iyúwa nucháawàaca piináwaná ìwali nùuwichàidacaténá píawa. Píalíacaalítéwa caluérisa nuíwitáise, píalíacaalíté nacáíwa nuedáaná nulíwa yái càmirícaté nuíbaida nulíwa, nuedáaná nacái áibanái íicha nabànacale càmirícaté nubànacaleta, néese, ¿cáná càmita pimàaca nùasu plata caja néré inísàacaténátéwa nulípiná quirítatá àta nùanàacatalétaté àniwa?' íimaca yái náiwacalica.

24 Néese náiwacali íimaca áibanái irí iyéeyéica néeni: ‘Peedácué íicha yái plataca. Pìacué iríni yái asialica idènièrica diez namanùbaca yàawiría ipualé yái plataca’, íimaca nalí yái náiwacalica.

25 Yá náimaca náiwacali iríwa: ‘Wáiwacali, ¿cánásica càì pimàni? Yái asiali idéca idèniàca diez namanùbaca yàawiría ipualé yái plataca’, náimaca.

26-27 Néese náiwacali íimaca nalí: ‘Péemìacué cayába. Cawinácaalí íibaidéeyéica nulí cayába, numàacáanápíná náibaidaca nulí mamáalàcata. Quéwa cawinácaalí càmiyyéica íibaida cayába, nuedápiná náicha náibaidacalémica. Níata quéwa, nùuwidenáica càmiyyéicaté iwàwa núa nacuèrinápínáwa, pìacué píibàaca nía. Peedácué nía nùatalé cháta, yá pinúacué nía’, íimaca nalí yái nacuèrináca”, íimaca yái Jesúsca.

### *Jesús entra en Jerusalén*

28 Idécanáamité càì Jesús íimaca nalí, yá yàacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná, yéewáidacalénái yáapichawa.

29 Yá batéwata nàanàaca iyacatái pucháiba yàcaléca. Abéeri yàcalé íipidenéeri Betfagé, áiba nacái íipidená Betania. Iyaca nacái néeni abéechúa dúli íipidenéechúa Olivos, yái olivo inàlimanáca. Yá Jesús ibànùaca ipíchaléwa pucháiba yéewáidacaléwa idécanáami càì íimaca nalí:

30 –Pìacuéwa iriculé yái yàcaléca iyéerica wapíchalé. Piwàlùacuéwa néré, yá pianàapínácué burro nadacuèrica néeni, canéeritàacáwa wenàiwica yèeriwa ínata. Piwasàacuéni, pitécué nulíwani.

31 Aibacaalícué isutá yéemìawa píawa cánácué yéewa piwasàacani, néese picàlidacué iríwani

nuwàwacutácani, núa Píiwacallicuéca —íimaca nalí yái Jesúsca.

<sup>32</sup> Néese níái pucháiba yéewáidacaléca nàacawa íicha. Yá nàanàaca macáita càide iyúwa Jesús íimáanáté nalí.

<sup>33</sup> Idàbaca nawasàaca burro, yá burro íiwacanánái isutáca yéemìawa nía:

—¿Cánacué piwasàa wapìra? —náimaca.

<sup>34</sup> Náimaca nalí:

—Wáiwacalica iwàwacutáni —náimaca.

<sup>35</sup> Néese yéewáidacalénái iriàdaca yàasu ruana nacáiriwa burro iwaalírìcubàa, yéewanápiná Jesús yàalubáicani, yá natéca burro Jesús yàatalé. Néese Jesús imichàa yáawinacawa burro íinata.

<sup>36</sup> Idècunitàacá Jesús yàacawa burro íinata Jerusalén iyacàlená nérépiná, manùbéeyéi nallada nàasu ruana nacáiriwa Jesús ipíchalé àyapulìcubàa burrocaténá ìpìna íinatabàa càide iyúwaté náiwitáise nàanápiná nacuèrinásàiri icàaluínínawa.

<sup>37</sup> Yàacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná Olivos yàasu dúli yàasu yàawa irìculé, yá canánama nía Jesús yéewáidacaléca, níái nacái yèepuníyécawa yáapicha, macáita nadàbaca namáidaca casímáiri iyú. Nàaca nacái Dios irí cayábéeri naicácáináté Jesús imànica madécaná íiwitáise iyúwa yái càmírìca wenàiwica idé imànica.

<sup>38</sup> Nacàlidaca nèepunícawa:

—¡Cayábéeriquéi Wacuèrináca, Dios ibànuèrica walí icùacaténacué wía! ¡Píacué canánama iyéeyéica chènuniré, casímáicué piwàwa! ¡Wàaca pìrì cayábéeri, pía Dios chènuníiséerica! —náimaca.

<sup>39</sup> Néese abénaméeyéi fariseo yèepuníyécawa náapicha wenàiwicanái yèewi náimaca Jesús irí:



—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, pìalàa nía cachàiníiri iyú níái péewáidacalécawa, masànaanápíná nía, nacàlidacáiná piináwaná ìwali Dios inacáiricasa pía —náimaca.

<sup>40</sup> Yá Jesús íimaca nalí:

—Péemìacué cayába, masànacaalí níái nuéwáidacalécata, yáta níái íbaca nacàlidaca nuináwaná ìwali Diosca núatá —íimaca nalí yái Jesúsca.

<sup>41</sup> Néese Jesús iyamáa ibàlùacawa mawiénita Jerusalén iyacàlená irí, yá iicáca Jerusalén, néese ícháaníca manuísíwata ìwali yái yàcaléca, catúulécanaácáiná iicáca yàcalé mìnanaí, yácáiná Jesús yáaliacatéwa manuíri yùuwichàacáisi yàanàanápínáté nàwali.

<sup>42</sup> Yá íimaca: “¡Máiní nuwàwa pialíacuécawa siùca èeri càinácaalícué iwàwacutáaná pimànica cayábacaténacué píapicha Dios! Cayábacaalícué píapicha Diostá, néese càmitacué yàanàa pìwali yàasu yùuwichàacáisitá. Quéwa càmitacué píaliawa càinácaalí iwàwacutáaná pimànica.

<sup>43</sup> Yàanàapínacué pirí báawéeri èeri. Piùwidenáicué namànipínacué iwáiná pìyacàle itéesebàa macáita, ipíchanácué pimusúacawa yàcalé ícha. Macáitacué náawapínacuéca píawa. Yá namànipíná ùwicái píipunitacué pitéesebàa macáita.

<sup>44</sup> Yásí namáalàidacué pìyacàle macái, nanúapíná macáita wenàiwica íyéeyéica yàcalé irìcu. Nacàlàlìapínacué picapèe. Càmita namàcapíná capìi yàasu íba yáawinacawa áiba íba íinata, yá nacàlàlìacuéca macáita yái pìyacàlecuécawa. Piicácáinácué càiride iyúwa canéeri iwèni pirí

yái nuénáiwánáca siùca èeri Dios ibànùacatáita núa pìatalécué, nuwasàacaténácué pía yàasu yùuwichàacáisi ícha”, ímaca yái Jesúsca.

### *Jesús purifica el templo*

<sup>45</sup> Néeseté Jesús iwàlùacawa templo ibàacháwalená irìculé. Yá idàbaca imusúadaca macáita wenàiwica iwéndéeyéicaté yàasusi templo ibàacháwalená irìcu.

<sup>46</sup> Yá ímaca nalí:

—Pidécuéca péemìaca tàacáisi profeta itànèericaté Dios inùmaliçúise; Dios ímacaté yàasu templo ìwaliwa: ‘Yái nucapèeca nasutácàalupináca nuícha’, ímacaté yái Diosca. Quéwa, pidécuéca piwènúadacani cayéedéeyéi icapèe iyú, yái temploca, piyéedùacáinácué plata wenàiwica ícha pichìwa iyúwa —ímaca yái Jesúsca.

<sup>47</sup> Néese èeri imanùbaca Jesús yéewáidaca wenàiwicanái templo irìcu. Sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, judío íiwacanánái nacái, náináidacawa nàyaca càinápinácaalí iyú náalimá nanúaca Jesús.

<sup>48</sup> Càmitàacá quéwa náalimá náibàacani, níacáiná canánama wenàiwica cayábaca néemìaca Jesús itàacái.

## 20

### *La autoridad de Jesús*

<sup>1</sup> Aiba èerité Jesús iyaca templo irìcu. Yá yéewáidaca iyaca wenàiwicanái, icàlidaca nalí nacái Dios itàacái cayábéerica, yái tàacáisi íméerica Jesús iwàwa iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Yá sacerdote íiwacanánái, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo

irìcu, nía nacái judío íiwacanánái béeyéica nàcawa Jesús yàatalé.

<sup>2</sup> Yá náimaca irí:

—¿Cawiná ibànùa pía pimusúadánápiná nía templo ibàacháwalená irìcuíse, níai iwéndéeyéica yàasusi? ¿Cawiná ichùulà pía pimusúadánápiná nía? —náimaca.

<sup>3</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—Nuwàwa nusutácuéca nuémìawa pía nacái. Picàlidacué nulíni:

<sup>4</sup> ¿Cawiná ichùuliaté Juan ibautizáanápinaté wenàiwica; Diossica, wenàiwicanásica? Píimacué nulí càirínácaalí náicha ichùulaca Juan ibautizáanápinaté wenàiwica —ímaca yái Jesúsca.

<sup>5</sup> Nadàbaca natàaníca nalíwáaca. Yá náimaca nalíwáaca: “¿Càinásica wáimaca? Wáimacaalí irí, ‘Dioscaté ichùulacani’, yásí isutáca yémìawa wía, ‘¿Cánácué càmita peebáidani?’ càipiná íimaca walí.

<sup>6</sup> Néese wáimacaalí irí, ‘Wenàiwicacaté ichùulaca meedáni’, yásí wenàiwica macáita nanúaca wía íba iyú, níacáiná macáita neebáidaca tàì íméeri iyú Juan itàanícaté Dios inùmaliçuíse”, càì natàaníca nalíwáaca.

<sup>7</sup> Néese nacàlidaca Jesús iríni càmitasa náalíawa cawinácaalí ichùuliaté Juan ibautizáanápinaté wenàiwica.

<sup>8</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—Càita nacái càmita nucàlidacué piríwani cawinácaalí ichùulaca núa numusúadánápiná nía templo ibàacháwalená irìcuíse, níai iwéndéeyéica yàasusi —ímaca yái Jesúsca.

*La parábola de los labradores malos*

<sup>9</sup> Néeseté Jesús idàbaca yéewáidaca wenàiwicanái comparación iyú. Yá ímaca nalí: “Abéeri asiali ibànacaté uva ibànacalená. Yá imàacaca áibanái icuèyéipiná irí yàasu uva ibànacalená, quéwa iwàwacutá nabànùaca irí yàasu uva iyacaná yéénápiná, yàasu èeripiná needácatáita iyacaná. Idécanáamité imànica náapicha càiri wawàsi, yá yàacawa náicha áibalé madécaná èeri.

<sup>10</sup> Uva yàasu èeri yàanàacaté needácaténá iyacaná, yá bànacalé íiwacali ibànùaca yàasu wenàiwicawa néré icutácaténá náiwacali yàasu uva iyacaná yéénápináwa icuèyéi íicha. Quéwa níái icuèyéica bànacalé nacapèedáidacani, yái náiwacali yàasu wenàiwicaca. Yá nachùullaca yàacawa náicha, càmita nabànù yáapicha uva iyacanáca.

<sup>11</sup> Néese bànacalé íiwacali ibànùaca nàatalé yàasu wenàiwicawa áibata. Quéwa àniwa natàaníca irí báawéeri iyú, nacapèedáidacani. Yá nachùullaca yàacawa náicha, càmita nabànù yáapicha uva iyacanáca.

<sup>12</sup> Néese bànacalé íiwacali yèepùca ibànùaca áibata àniwa. Yá àniwa níái icuèyéica uva ibànacalená cacháunáca namànicani. Yá náucacani méetàuculé bànacalé yàaluná íicha.

<sup>13</sup> “Néese yái uva ibànacalená íiwacali ímaca íináidacawa iríwa: ‘¿Càinásica numàni? Siùcade nubànùca nuìriwa, yái cáininéerica nuicáca. Cawàwanáta nàaca íimiétacaná’, ímaca íináidacawa iríwa.

<sup>14</sup> Quéwa níái icuèyéica uva ibànacalená naicácani, yá náimaca nalíwáaca: ‘Yácata yái yeedéeripiná iríwa uva ibànacalená yáaniri yéetácaalípináwa. Ara, wàacuéwa wanúanáni

weedácatená walíwa yàasu bànacalé', náimaca nalíwáaca.

<sup>15</sup> Iná náibàacani, yá nawatàida náucacani méetàucuta bànacalé yàaluná ícha. Yá nanúacani", íimaca nalí yái Jesúsca.

Néese Jesús íimaca nalí níái wenàiwicaca: “¿Càinásicué pínáidacawa? ¿Càinásica uva ibànacaléná íiwacali imànipiná nalí níái icuèyéicaté irípiná bànacalé?

<sup>16</sup> Siùcade nucàlidacué piríni: Yàanàapiná nàatalé, yá inúapiná níawa. Yásí imàaca áibanái icùaca irípiná yàasu uva ibànacaléná —íimaca yái Jesúsca. Néese wenàiwicanái idécanáami néemlacani, yá náimaca Jesús irí:

—¿Càmírita, canácatáita Dios imànipiná walí càì!  
—náimaca.

<sup>17</sup> Quéwa Jesús iicáidaca nalí, yá íimaca:

—Néeni, càmicaalícué piwàwa Dios yùuwichàidacuéca pía, néese iwàwacutácué pínáidacawa cayába càinácaalí íimáaná yái tàacáisi profeta itànèericaté Dios inùmalícuíse. Icàlidacaté Dios ibànàanápínaté israelitanái irí nacuèrinápiná, quéwa báawáanápínaté naicácani. Càité íimaca:

‘Níái imàníyéica íba icapèená, nadéca náucaca abéeri íba méetàuculé náichawa, caná iwènicáiná naicácani. Quéwa siùcade máiníiri iwàwacutácawa capíi irípiná yái íba náuquéricaté’,

cài itànàacaté profetaca”, íimaca nalí yái Jesúsca, yéewacaténá náalíacawa yái íba íimáanáca càicanide iyúwa Jesús, yái nacuèrinápiná Dios ibànùèrica judíonái irí.

<sup>18</sup> Néese Jesús íimaca nalí àniwa:

—Péemìacué áiba comparación íba ìwali: Cawinácaalí wenàiwica yúuwèeyéicawa iwéré yái íbaca, yásí wenàiwica isubèriacawa. Néese íba yúuwàacaalíwa áibanái ínatabàa, yásí náalacawa ichùmalési iyú —íimaca yái Jesúsca, náaliacaténáwa Dios yúuwichàidáanápínaté manuísíwata cawinácaalí camíiyéica yeebáida Jesús itàacái.

<sup>19</sup> Néese sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, nawàwaca náibàaca Jesús yáté èerica náucacaténáni presoíyéi ibànaliculé, náaliacáináwa icàlidacaté nàwali yái comparaciónca. Càimíiri nadé náibàaca quéwani cáalucáiná naicáca wenàiwicanái, manùbacáiná níái yéemièyéica Jesús itàacái casímáiri iyú.

### *El asunto de los impuestos*

<sup>20</sup> Néeseté sacerdote íiwacanánái nachùulíaca áibanái asianái nàacawa Jesús yàatalé, nataanicaténá cáimiétaquéeri iyú Jesús yáapicha, iyúwa cayábéeyéi íiwitáise iwàwéeyéica yéemladaca Dios itàacái. Quéwa cachìwéeyéica nía meedá, nàacawa néré náalimáidacaténá Jesús itàanínápiná báawéeri iyú romanonái yàasu gobierno ìwali yéewanápináta meedá náibàacani nacháawàacaténá iináwaná ìwali gobernador romanosàiri irí.

<sup>21</sup> Iná nasutáca néemíawa Jesús. Yá náimaca irí:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, wáaliacawa pitàaníca báisíiri iyú, péewáidaca wenàiwica nacái báisíiri tàacáisi iyú càiripináta. Wáalíaca nacáiwa piicáca macái wenàiwica abédanamata, péewáida nacái wenàiwica nàyacaténá càide iyúwa Dios ichùulíaná nàyaca.

<sup>22</sup> Siùcade picàlida walíni: ¿Cayábasica wapáyaidacaalí wáichawa plata iyú níara

emperador romanosàiri yàasu gobiernonái icuèyéica wàasu cáli? —náimaca.

<sup>23</sup> Quéwa Jesús yáalíaca náiwitáise báawéeri nawàwáaná nacháawàaca iináwaná ìwali itàcái ìwalíise. Yá ímaca nalí:

<sup>24</sup> —Píasáidacué nuicá abéechúa moneda. ¿Cawiná yéenáiwaná ichanàawa moneda ìwali? ¿Cawiná nacái ípidená ichanàawa ìwali? —ímaca yái Jesúsca. Yá náimaca Jesús irí:

—Emperador ípidenáquéi ichanàawa ìwali, yéenáiwaná nacái ichanàawa ìwali, yáara romano íiwacalíná, icuèrica macái èeri mìnáná —náimaca.

<sup>25</sup> Yá Jesús ímaca nalí:

—Pipáyaidacué píichawa emperador plata iyú càide iyúwa ichùulianácué pipáyaidacani. Pimànicué nacái càide iyúwa Dios iwàwáanácué pimànica — ímaca yái Jesúsca.

<sup>26</sup> Iná canácata báawéeri tàacáisi Jesús íméerica wenàiwicanái yàacuésemi yéewanápiná nacháawàaca iináwaná ìwali. Néese nánáidacawa néemlaca manuísíwata Jesús ímáaná, yá masànacáicata nía ícha.

### *La pregunta sobre la resurrección*

<sup>27</sup> Néeseté abénaméeyéi saduceo nàaca naicáca Jesús. Saduceonái náimaca càmítasa yéetéeyéimiwa nacáucàawa áibaalípiná. Saduceonái iwàwaca wenàiwicanái iicáanica Jesús iquíniná, iná nasutáca néemlawa Jesús, náalimáidacaténá naicáwani. Yá nacàlidaca irí tàacáisi. Náimaca irí:

<sup>28</sup> —Pía, yéewáidéerica wenàiwica, profeta Moisés itànàacaté tàacáisi íméerica Dios ichùulianácué wía judíoca wamànínápiná càì: Asìali yéetácaalíwa méenibeta, néese iwàwacutá

yéenàsàiri yeedáca iríwa yéenàsàiri ínnumiwa yàacawétúapínáwa yéewacaténá idènìlaca úapicha yéenibewa naiquéeyéipiná càiyéide iyúwa yéetéerimiwa yéenibemi, yéewanápiná nàyaca wenàiwica icuèyéipiná yéetéerimiwa yàasu cáli.

<sup>29</sup> Uwé, áibaalíté nàyaca siete namanùbaca yéenánái. Nabèeri yeedáca abéechúa ínupínáwa, quéwa yéetácawa uícha méenibeta.

<sup>30</sup> Ináté iméeréerimi yeedáca ibèeri ínunicawa. Néese yéetácawa uícha méenibeta.

<sup>31</sup> Néese iméeréerimi àniwa yeedáca úa, càita nacái yéetácawa uícha méenibeta. Càité níái sietéeyéicaté imanùbaca needáca úa. Yá néetácawa uícha macáita méenibeta.

<sup>32</sup> Néese úanama yéetáwa náami nacái.

<sup>33</sup> Uwé, báisícaalí yéetéeyéimiwa icáucàacawa áibaalípinátá càide iyúwa áibanái ínádáanáwa, ¿càinápinásica unìri náicha níara sietéeyémica? Càmita náalimápiná náalíacawatá, macáicáináta náinuca úa —náimaca, naicáaníca Jesús iquíniná.

<sup>34</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—Chái èeri irìcu, asíanái, inanái nacái nacásàacawa.

<sup>35</sup> Quéwa cawinácaalí wenàiwicanái Dios imàaquéeyéipináca icáucàacawa áiba èeriwa nàacaténáwa chènuniré, asíanái, inanái nacái, càmita nacásàapínáwa.

<sup>36</sup> Càmita nacásàapínáwa càmicáiná náalimá néetácawa quirínama, nàyapínacáiná càide iyúwa ángelnái iyáaná. Níacáiná Dios yéenibepináca nía, Dios imichàidacáiná nía yéetácáisi íicha.

<sup>37</sup> Profeta Moisés nacái yáasáidacaté walí yéetéeyéimiwa nacáucàanápinácawa áiba èeriwa.



Moisés itànàacaté tàacáisi wáaliacaténáwa maléenéeri àicu ìwali yeeméericatéwa ìyaca quichái iyú, Dios ìyacáinaté néré, yaté Moisés yéemìaca tàacáisi ìimérica: Yái Wacuèriná Dios, yácata Nacuèrináca, níái wàawirináimica Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái.

<sup>38</sup> ¡Dios càmita icùa yéetéeyéimi ichéeca meedá! ¡Néese Dios icùaca cáuyéi wenàiwica! Iná iwàwacutácué pialíacawa cáuca nía Dios yáapicha siùca, níara Abraham, Isaac, Jacob nacái, éwita néetácáanítatéwa madécaná camuí ipíchawáiseté Moisés ìyaca, cáucáiná macáita wenàiwica Dios icuèyéica. Iná yéewa wáaliacawa Dios icáucàidáanápíná yéetéeyéimiwa áiba èeriwa —ímaca yái Jesúsca.

<sup>39</sup> Néese áibanái yéewáidéyeyéi wenàiwica templo irìcu náimaca Jesús irí:

—Pidéca picàlidaca cayábani, pía yéewáidéerica wenàiwica —náimaca.

<sup>40</sup> Yá cáaluca níái Jesús yùuwidenáica. Càmita nawàwa nasutáca néemìawani quirínama, ipíchaná báica nía wenàiwicanái yàacuésemi.

### *¿De quién descende el Mesías?*

<sup>41</sup> Jesús íimaca nalí:

—Càmitacué pialíawa cayába Mesías ìwali, yái picuèrinápinácuéca Dios ibànueripinácuéca pirí, piácué judíoca. Píimacáitacué rey David itaquèrinámica meedáni. Quéwa rey David íimacaté nacái áiba wawàsi Mesías ìwali.

<sup>42</sup> David itànàacaté tàacáisi Dios inùmaliçuise, yái tàacáisi waléerica cuyàluta Salmos irìçuise. Càité David íimaca:

‘Nucuèriná Dios ímacaté Nuíwacali irí: Píawinawa nuéwápuwáise picùacaténá núapicha macáita,  
 43 idècunitàacá numawènìadaca pícha macái piùwidenáíwa, ímaca yái Diosca’,  
 càité ímaca yái Davidca.

44 Yái rey Davidca ímacaté Mesías ìwali ‘Nuíwacali’, íná éwita rey David itaquérinámicáanítani, yái Mesíasca, càicáaníta iwàwacutá náimaca ìwali rey David Iiwacali nacáicani —ímaca nalí yái Jesúsca, icàlidaca nalí ìwaliwa, yái Mesíasca.

### *Jesús acusa a los maestros de la ley*

45 Macái wenàiwicanái ìyéeyéica néeni néemìaca nàyaca Jesús itàacái, yá Jesús ímaca yéewáidacalénái iríwa:

46 “Piicácué píchawa níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. Picácué piyaca càide iyúwa nàyáaná. Casímáica nèepunícawa nanáawani cáaléeri yáapichawa, náasáidacaténá nadéca néewáidacawa madécaná èeri, nayúunáidacáiná nasímáidaca Dios. Nawàwa wenàiwicanái itàidaca nía cáimiétaquéeri iyú bamuchúamibàa yàcalé manùbéeyéi wenàiwica naicácaténá nía. Máiní nawàwa náawinacawa yàalubáisi ínata náawinacatáicawa níara cáimiétacanéeyéica wenàiwicaca judiónái yéewáidacàalu irìcu. Nacutá nacái yàalubáisi cayábanaméeyéi macái wenàiwica yàacuésemi nayáacaténá nayáacaléwa náapicha, yéewacaténá áibanái naicáca nía càiyéide iyúwa máiníyéica cachàinica.

47 Nayéedua nacái náicha nacapèemi, nàasumi nacái níái catúulécaneéeyéi inanáica manìríyémica. Néese nasutáca Dios déecuiri iyú, yéewacaténá áibanái iyúunáidaca cayábaca náiwitáise. Níacata

Dios yùuwichàidéeyéipiná cachàiníri iyú yáwanái náicha áibanái cabáyawanéeyéica”, ímaca nalí yái Jesúsca.

## 21

### *La ofrenda de la viuda pobre*

<sup>1</sup> Jesús iyacaté templo irícu, yá iicáidaca wenàiwica irí iriàdéeyéica yàasu platawa ofrenda yàalu irìculé namàacacaténá Dios iríni. Yá iicáca càasuíyéi nalìadaca plata.

<sup>2</sup> Néese Jesús iicáca inanái yàanàaca néré, máini catúulécanéechúa, inìrimi yéetéechúamicatéwa ícha. Yá uliadaca ùasu ofrendawa ofrenda yàalu irìculé, pucháiba moneda cobréeyéi púubéeyéi, càmiíyéica máini cawènica.

<sup>3</sup> Néese Jesús ímaca yéewáidacalénái iríwa:

—Péemìacué cayába, úái catúulécanéechúa manìríchúamica udéca umàacaca plata Dios irípiná ofrenda iyú Dios iiquéeri càiride iyúwa manuíri iwèni náicha canánama, níái yúuquéeyéica plata ofrenda yàalu irìculé.

<sup>4</sup> Macáita níái áibanái nàaca ichàbéericawa meedá, máisibáwanáita nàasu cawèníri íchawa; úata quéwa éwita catúulécanácáaníta úa, càicáaníta ùaca macáita yái udènièrimica uwènìanápináca uyáacaléwa — ímaca yái Jesúsca.

### *Jesús anuncia que el templo será destruido*

<sup>5</sup> Aibanái natàaníca nàacawa templo ìwali cayábéeri iicácanáwani, yàasu cawèniíyéi íba ìwali nacái, áiba cawèníri wawàsi nacái wenàiwica imàaquéerica Dios irípiná ofrenda iyú. Néese Jesús ímaca nalí:

6 —Aibaalípiná imáalàacawa macáitacué piiquéerica yái temploca. Yásí canácata capíi yàasu íba yáawinéeripinácawa áiba íba ínata. Namáalàidapiná macáita —ímaca yái Jesúsca.

### *Señales antes del fin del mundo*

7 Néese nasutáca néemìawa Jesús. Yá náimaca irí:

—Wáiwacali, ¿chácaalínásica ichàbapináwa yái picàlidéerica walí templo ìwali? ¿Càinásica iyú wadépiná wáalíacawa mawiénica yéenáiwana, yái templo imáalàacatáipinácawa? —náimaca.

8 Néese Jesús ímaca nalí: “Piicácué píchawa cayába ipíchaná áibanái ichìwáidacuéca pía ipíchawáise èeri imáalàacawa. Manùbacáiná wenàiwica nàanàapiná icàlidéeyéi ichìwawa. Náimapiná núacasa níata. Yá nacàlidapiná nachìwawa. Càipiná náimaca: ‘Núacata yái Mesíasca, ípidenéeri Jesucristo, israelita icuèrinápináca’, càipiná náimaca namànica nachìwawa. Aibanái nacái náimapiná: ‘Idéca Jesucristo yàanàaca icùacaténá macáita’, càipiná náimaca. Quéwa picácué peebáida nalíwani.

9 Nacàlidapinácué pírí ùwicái iináwaná ìwali, náimapiná nacái namànínása ùwicái nacuèrinánái ípunitawa, quéwa picácué cáalu píawa. Càita iwàwacutápiná namànica quéechacáwa, quéwa càmitàacá imáalàapináwa yái èeriquéi”, ímaca yái Jesúsca.

10 Néese Jesús ímaca nalí àniwa: “Aiba cáli néeséeyéi napéliapiná áiba cáli néeséeyéi ípunitawa. Aibanái gobierno namànipiná ùwicái áibanái gobierno ípunitawa.

11 Yá cáli icusúapínáwa cachàiníri iyú madécaná yàcalé. Manùbéeyéi wenàiwica néetápináwa máapicái iyú, uláicái iyú nacái, madécaná cáli néeséeyéi. Capìraléeri cáli irìcuwa naicáwa wawàsi icalùadéeripiná naicáca, áiba wawàsi nacái manuínaméeyéi yáasáidéeyéipináca èeri mìnánái irí mawiénica yái èeriquéi imáalàanápínácawa.

12 “Quéwa ipíchawáise naicáca càiri wawàsi, yá áibanái náibàapínacué píawa, namànipínacué pìrì báawéeri peebáidacáinacué nutàacái. Nawatàidapínacué píawa judíonái yéewáidacàalu néréwa nacháawàacaténacué piináwaná ìwali. Yá náucapínacué píawa presoíyéi ibànaliculé. Natépinacué píawa nacháawàacaténacué piináwaná ìwali nacuèrinánái iríwa, náiwacanánái irí nacáywa peebáidacáinacué nulí.

13 Càita Dios imàacapínacué picàlidaca nalí nuináwaná ìwali, peebáidacuéca nutàacái.

14 Ipíchawáise náibàacuéca píá, picácué péewáidawa càinácaalípinacué picàlidáaná nalí piináwanáwa.

15 Néenialícáiná numàacapínacué pitàaníca máíní cáalíacáiri iyú, yéewanápiná càmitacué piùwidenái nadé namawèniadacuéca pìasu tàacáisi.

16 Quéwa, pisèenáicué, péenánáisiwacué nacái, píawiría yéenánái nacái, píacawéeyéiná nacái, nacháawàapínacué piináwaná ìwali nacuèrinánái iríwa. Nanúapínacué abénaméeyéi péenáwa.

17 Yásí macái èeri mìnánái báawacuéca naicáca píawa peebáidacáinacué nutàacái.

18 Quéwa càmitacué yúucapínáwa nuícha abéeri péená, ibatàa achúméerína pináta, càmita yúucapínáwa nuícha.

19 ¡Peebáidacué mamáalàacata tàì íiméeri iyú, pìideníacué piùwichàanáwa nacái matuíbanáiri iyú, yéewacaténacué peedáca piríwa picáucawa cà míri imáalàawa!

20 “Piicácaalípinácué úwinái ibàlùacawa Jerusalén iyacàlená itéese, yásí píalíacuécawa mesúnamáita namáalàidáanápíná yái Jerusalénca.

21 Iná iwàwacutápiná cawinácaalí wenàiwica iyéeyéica cháí Judea yàasu cáli íinata napiacawa dúli inàliméeri nérépiná. Cawinácaalí iyéeyéica Jerusalén iyacàlená írìcu iwàwacutápiná napiacawa yacalé írìcuíse. Cawinácaalí nacái iyéeyéica manacúalibàa, iwàwacutápiná càmita nèepùawa Jerusalén iyacàlená írìculé.

22 Néenialícáiná Dios yàasu manuíri yùuwichàacáisi yàanàpiná israelitanái iwali. Macáita ichàbapínacawa càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi Dios inùmalìcuíse.

23 ¡Néenialípiná inanái nàuwichàapínáwa manuísíwata, cawinácaalí idéerìcuíyéica, nía nacái inanáica yèeyéica quìrasì ìiraca ìinisi!, càmicáiná náalimá napiacawa ráunamáita, naicápiná nacái néenibewa nàuwichàacawa. Yá nàuwichàapínacawa báawanama níái Israel yàasu cáli néeséeyéica, yácáiná Dios yàasu yùuwichàacáisi yàanàpiná nàwali.

24 Abénaméeyéi néetápináwa espada machete nacáiri iyú. Uwinái íbàapíná áibanái, yá natépiná níawa macái cáli imanùbaca ínatalépiná. Néese cà míiyéi judío namáalàidapíná Jerusalén iyacàlená, yá nacùapínacani àta imáalàacatalépinátawa nàasu èeri Dios imàaquéeripíná nalí nacùanápináni, ipíchawáise yèepùadacani judiónái írì àniwa, yái

Jerusalénca”, ímaca yái Jesúsca.

*El regreso del Hijo del hombre*

<sup>25</sup> Jesús ímaca nali: “Néese wenàiwica naicápiná wawàsi capiraléeri cáli irìcuwa, manuínaméeyéi wawàsi nacalùadéeripiná naicáca, èeri ituírìcu, quéeri nacáíwa, dùlupùta nacáíwa náalíacaténáwa mawiénica yái èeriquéi imáalàanápínacawa. Chái èeri irìcu nacái, èeri mìnanáí máiní cáaluca náináidapínáwa, càmita náalíawa càinácaalí iwàwacutáanápíná namànica, manuírì únicáiná imànipíná isànawa cachàini, manuínaméeyéi màladàca nacái ipìapínacawa cachàiníri iyú.

<sup>26</sup> Néenialípiná achúma wenàiwica néetápináwa nacalùniwa, cáalucáiná náináidapínacawa idècunitàacá nacùaca yàanàaca yái manuírì yùuwichàacáisi yàanèeripínacawa èeri mìnanáí iwali. Níacáiná cachàiniyéi wawàsi iyéeyéica chènuniré, nacusúacawa macáíwa.

<sup>27</sup> Néese macái èeri mìnanáí iicápiná núa, núa asìali Dios néeséerica, nùanàapíná acalèe yèewíse cachàiníri nuíwitáise iyúwa, nucamaláná mèlumèluírì irìcuwa nuçàcaténá macáita.

<sup>28</sup> Idàbacaalípiná ichàbacawa macáita yái wawàsica, yásí pichàiniadacué piwàwawa, pimichàidacué píiwitáisewa nuípunita, piicáidacué chènuniré, caquialécáináta nùanàapínaca nuwasàacuéca píá”, ímaca yái Jesúsca.

<sup>29</sup> Néese Jesús icàlidaca nali comparación yéewáidacaténá nía. Yá ímaca nali: “Piicacué higuera yéetaná, áibanái àicu íiwitáaná nacái iyéeyéica cháí Israel yàasu cáli íinata.

<sup>30</sup> Piicácaalícué àicu imusúadaca ibáináwa, yásí píalíacuécawa mawiénica camuí.

31 Càita nacáicué piicácaalípiná ichàbacawa yáí nucàlidéericuéca pírí ìwali, yásí pialíacuécawa mawiénica Dios yàasu èeri icùacaténá macáita.

32 “Péemiacué cayába, macáita yáí siùquéerica tàacáwa nucàlidacuéca pírí ìwali, macáita ichàbáanápínáwa ipíchawáise néetácawa macáita wenàiwica iyéeyéica néenialíwa.

33 Yáí capìraléeri cáli, èeriquéi nacái namáalàapínáwa áibaalípiná, néese nutàacái càmita imáalàapínáwa. Macáita ichàbapínácawa càide iyúwa nucàlidáanácué píríni.

34 “Piicácué píchawa cayába ipíchaná piwènúadacuéca nuícha píiwitáisewa pimàníinápínácué pibáyawanáwa, picàmáanápíná nacái, pínáidáanápíná nacáiwa mamáalàacata èeri irícuíri wawàsi ìwali. Picácué càì pimànica, néese picùacué nùanàaca àniwa.

35 Yácáiná yùuwichàacáisi yàanàapíná ráunamáita macái èeri mìnáná ìwali càide iyúwa trampa íbàaná cuwèesi isicúasíwata.

36 Pichùnìacué cayába píiwitáisewa. Pisutácué Dios ícha mamáalàacata cachàinìcaténácué píiwitáise pìidenlanápínácué macáita yáí ichàbáanápínácawa, yéewacaténácué pìanàaca pibàlùacawa nuípunita, núa asiali Dios néeséerica”, ímaca yáí Jesúsca.

37 Néenialíté Jesús yéewáidaca wenàiwica èeríapinama templo irícu. Néese catá imanùbaca yàaca iyamáacawa dúli néré ípidenacatalé Olivos, yáí olivo inàlimanáca.

38 Yá èeri imanùbaca macáita wenàiwica nàanàaca templo irículé mapisáísíwata néemiocaténá Jesús itàacái.



## 22

### *Conspiración para arrestar a Jesús*

<sup>1</sup> Mawiénicaté judiónái yàasu culto ípidenéeri Pascua nayáacaalíté pan cà míri idènià levadura.

<sup>2</sup> Sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu nacutáca càinápínacaalí iyú yéewanápiná nanúaca Jesús, ibàacanéeri iyúta quéwa cáalucáiná nía wenàiwicanái ícha.

<sup>3</sup> Néese Satanás iwàlùacawa Judas iwàwaliculé, ichùuliaca Judas imànicaténá càide iyúwa Satanás iwàwáaná, yái ípidenéerica Judas Iscariote, abéeri Jesús yéewáidacaléca docenácaté nía.

<sup>4</sup> Néese Judas yàacawa itàaníca sacerdote íiwacanánái yáapicha, náapicha nacái úwi íiwacanánái templo néeníyéica. Yá Judas itàaníca náapicha Jesús iwali yéewanápiná itéca nía Jesús yàatalé náibàacaténáni.

<sup>5</sup> Yá casíimáica nawàwa, náimaca irí nàanápináté irí plata itéenápiná nía Jesús yàatalé náibàacaténáni.

<sup>6</sup> Cayábaca Judas yéemìaca náimáaná irí. Yá Judas idàbaca icutáca wawàsi càinácaalícatáipináta yáalimá itéca nía Jesús yàatalé náibàacaténáni, càmicataléta máiní manùba wenàiwica iyaca Jesús yáapicha.

### *La Cena del Señor*

<sup>7</sup> Néeseté yéenáiwaná yàanàaca judiónái imànicatáica yàasu cultowa ípidenéeri Pascua, nayáacatáita pan cà míri idènià levadura. Yaté èerica iwàwacutá nanúaca oveja wàlisài nayáacaténá oveja iiná Pascua yàasuná culto yaalí. Càita judiónái iwàwalica càinácaalíté iyú Dios iwasàaca nàawirináimi Egipto yàasu cáli ícha.

8 Néese, Jesús ichùuliaca Pedro, Juan nacái, yá íimaca nalí:

—Piacué pichùnià walípiná yàacàsi Pascua pinéerica wayáacaténáni —íimaca yái Jesúsca.

9 Yá nasutáca néemìawani:

—¿Alénásica piwàwa wachùniacani? —náimaca.

10 Jesús íimaca nalí:

—Piwàlùacuéwa Jerusalén iyacàlená irìculé, yá pìanàapinácuéca asiali iwáacutéeri úni catùalìcu. Piacuéwa asiali yáamíise aléera iwàlùacatalécawa.

11 Píimacué capìi íiwacali irí: ‘Yáara Yéewáidéerica wía iwàwaca isutáca yéemìawa pía, alénacaalí capìi imàdàaná iya iyáacatáipiná iyáacaléwa Pascua pinéerica yéewáidacalénái yáapichawa’, píimacué irí.

12 Néese yáasáidapinácué piríwani, manuíri capìi imàdàaná iyéerica chènunibàa cáli inàni íicha, nachùnièrica cayába. Pichùniacué walí wayáapiná néeni Pascua piná —íimaca yái Jesúsca.

13 Iná nàacawa, yá nàanàaca macáita càide iyúwa Jesús íimáanaté nalí. Néese nachùniaca yàacàsi Pascua pinéerica.

14 Néesecáwa catácanáami nàwali, iwàwacutácaalíté nayáaca, yá Jesús yàanàaca yáawinacawa mesa iwéré apóstolnái yáapicha.

15 Néese, Jesús íimaca nalí:

—¡Máadání nuwàwacatécué nuyáaca píapicha yái yàacàsi Pascua pinéerica ipíchawáise nuétácawa!

16 Càmicáiná nuyáapiná quirínamani àta ichàbacatalétawa macáita càide iyúwa Pascua íimáaná, yásí nuyáapiná àniwani píapichacué, Dios iyacàle irìcu Dios icùacataléca macáita chènuniré —íimaca yái Jesúsca.

17 Néese Jesús yeedáca abéechúa copa icáapi irìculéwa, idènièchúa irìcuwa uva ituní. Idécanáami yàaca Dios irí cayábéeri, yá ímaca nalí:

—Peedácuéni, pìiracuéni, piwacùacué pìwaliwáacawani;

18 càmicáiná nuìrapiná quirínamani yái uva ituníca àta Dios idàbacatalépináta icùaca macáita —ímaca yái Jesúsca.

19 Néese Jesús yeedáca pan icáapi irìculéwa. Idécanáami yàaca Dios irí cayábéeri, yá isubèriadacani, yá iwacùaca nalíni. Néese ímaca nalí:

—Yácata nuiná yái, yéetéeripinácuécawa píchawalíná ipíchaná Dios yùuwichàidacuéca pía pibáyawaná ìwalísewa. Piyáacué yái panca piwàwalicaténácué nuétáanácuéwa píchawalíná —ímaca yái Jesúsca.

20 Néese cáwa idécanáami nayáaca yái yàacàsi Pascuaca, Jesús yeedáca copa icáapi irìculéwa, abéechúa copa idènièchúa irìcuwa uva ituní. Yá ímaca nalí:

—Yái uva ituníca, yácata nuíraná imusuéripinácuéwa nuíchawa cruz ìwali pirípinácuéwa, ipíchanácué Dios yùuwichàidacuéca pía pibáyawaná ìwalísewa. Yái uva ituníca yáasáidacuéca pirí báisíiricani yái wàlisài wawàsi Dios imànírica wenàiwicanái yáapicha nuwasàanápiná níawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, nuíranácáiná imusúapinácuéwa nuíchawa nalípináwa.

21 Quéwa, siúcata yái asialica itéeripináca nùuwidenái náibàacaténá núa, yácata yái yáawinéericáwacawa iyáaca iyáacaléwa núapicha.

22 Núacáiná, núa asìali Dios néeséerica, nuétápinácawa càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi nuináwaná ìwali. ¡Quéwa máiní yùuwichàapinácawa yái asìalica itéeripináca nùuwidenái náibàacaténá núa! —Ímaca yái Jesúsca.

23 Néese Jesús yéewáidacalénái nadàbaca nasutáca néemìawa níawáaca chánácaalísica néená yái càì itéeripinácaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáni, càmicáinátécáwa náalíawa càinácaalí Judas imànínapináté.

### *Quién es el más importante*

24 Néese níái yéewáidacaléca natàaníca nalíwáaca ùuléeri wawàsi iyú chánácaalí néená wenàiwicanái iiquéeripináté càiride iyúwa máiníri cachàini áibanái ícha canánama.

25 Quéwa Jesús ímaca nalí: “Chái èeri irìcu, cà míyèi judío icuèrinánái nacùaca nàasu cáli néeséeyéiwa cachàiníri iyú, nachùulla nacái nàasu wenàiwicawa nacàlidáanápíná nàwali: ‘Cayábéeriquéi wacuèrinásàirica, imànírica walí cayábéeri’, càì nachùullíaca nàasu wenàiwicawa nacàlidáanápíná.

26 Quéwa, iwàwacutácué càmita pìya càide iyúwa nàyáaná. Cawinácaalícué péená iwàwéerica Dios iicácani càiride iyúwa cachàiníríca náicha canánama, néese iwàwacutá iicáca yáawawa càiride iyúwa máiníri càmita cachàini náicha canánama, iyúwa piméeréericué, íbaidáanápíná áibanái irí canánama. Cawinácaalícué péená nacái iwàwéerica Dios imàacaca ichùullíaca áibanái wenàiwica, iwàwacutá íbaidacuéca pirí canánama càide iyúwacué pìasu wenàiwica imàníná.

27 Chái èeri irìcu níara máiníiyéica cachàini áibanái ícha náawinacawa mesa iwéré nayáacaténa nayáacaléwa, néese áibanái cà míiyéi cachàini náibaidaca nalí, natéca nalí nayáapináwa. Quéwa càmitacué nuwàwa pimànica càide iyúwa èeri mìnanaí icuèrinánaí imàníná. Nudéca núsáidacuéca pírí càinácaalí iwàwacutáanácué pìyaca. Núa, Píiwacalicuéca, nudéca nùyaca pèewibàa càide iyúwa cà míiri cachàini, iyúwa wenàiwica íibaidéerica áibanái irí canánama.

28 “Pídécuéca pìyaca núapicha mamáalàacata, pìidenìacuéca nacái núapicha nùuwichàacái.

29 Iná numàacapínácué picùaca núapicha wenàiwicanái càide iyúwa Núaniri Dios imàacáanaté nucùanápíná wenàiwicanái.

30 Yá piyáapínácuéca piyáacaléwa núapicha Dios iyacále irìcu nucùacatalépináca macáita. Néenialípiná píawinacuécawa píasu yàalubáisi íinatawa picùacaténcué doce namanùbaca Israel itaquénáinami yàawíríaca”, íimaca yái Jesúsca.

### *Jesús anuncia que Pedro lo negará*

31 Néese àniwa Jesús íimaca Pedro irí:

—Simón, péemì cayábani. Satanás idéca isutáca Dios ícha wawàsi imàacáanápíná Satanás yáalimáidacuéca iicáwa pía cachàiníiri iyú.

32 Quéwa, nudéca nusutáca pírí Dios ícha, imàacáanápíná peebáidaca nulí mamáalàacata. Néese idécanáami píwènúadaca píiwitáisewa nulípiná àniwa, yá pichàiniada nawàwa, níái péenánáicawa neebáidacaténa nulí tàí íiméeri iyú —íimaca yái Jesúsca.

33 Néese Simón íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, abédanama nuíwítáise píapicha nùanápíná presoíyéi ibànaliculé píapicha, éwita iwàwacutácaalí nuétácawa nacái píapichawa —íimaca yái Simón Pedroca.

<sup>34</sup> Jesús íimaca Pedro irí:

—Pedro, péemà cayába, ipíchawáise cawámai itàaca yáta catáquéi, yá pimànipíná pichìwawa máisiba yàawiría, píimapíná càmítasa píalía nùwali ipíchaná nanúaca píá núapicha —íimaca yái Jesúsca.

### *Se acerca la hora de la prueba*

<sup>35</sup> Néese Jesús isutáca yéemà nía:

—Bàaluité nubànùacué píá picàlidacaténá nalí nutàacái, yáté càmítacué nubatàa pitéca saco, plata yàalu nacái, áiba costiza nacáiripíná nacái. Néeni, ¿iwàwacutéerisícuéwa pírí quirítani néenialíté? — íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca irí:

—Càmíiri —náimaca irí.

<sup>36</sup> Néese Jesús íimaca nalí àniwa:

—Quéwa, siùca péemìacué comparación: Siùcade cawinácaalí idènièrica saco, iwàwacutá itéca yáapichawani, itéca nacái plata yàalu. Cawinácaalí canéerica irí espada machete nacáiri, iwàwacutá iwéndaca yàasu ruana nacáiriwa yúuquéeri ìwalísewa, iwènàcaténá iríwa espada.

<sup>37</sup> Nudéca nucàlidacuéca pírí yái comparaciónca píalíacaténácuéwa càulenápínáca píicha yái íchàbáanápínáca mesúnamáita iwàwacutácáiná namànica nulí macáita iyúwaté profetanái itànàanáté tàacáisi Dios inùmalícuíse. Abéeri profeta íimacaté nùwali: ‘Yá nàuwichàidapínácani báawéeyéi yáapicha’, càité itànàaca tàacáisi nuináwaná ìwali. Macáita tàacáisi natànèericaté

nùwali Dios inùmalicúise, iwàwacutá ichàbacawa càitade iyúwaté natànàaná —íimaca yái Jesúsca.

<sup>38</sup> Néese náimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, iyaca walí pucháiba espada machete nacáiri —náimaca. Yá Jesús íimaca nalí:

—Yácata, wadéca watàaníca —íimaca yái Jesúsca, càmicáináté náalía néemíaca càinácaalíté íimáaná yái comparación Jesús icàlidéerica nalí.

### *Jesús ora en Getsemaní*

<sup>39</sup> Néesetécáwa Jesús imusúacawa Jerusalén iyacàlená iricúise. Càide iyúwaté íiwitáise iyáaná néenialíté, yàacawa táiyápi dúli néré, íipidenéechúa Olivos, yái olivo inàlimanáca. Yéewáidacalénái nàacawa yáamiwáise.

<sup>40</sup> Jesús yàanàaca néré, yá íimaca nalí:

—Pisutácué píawawa Dios íicha, càminápiná imàaca Satanás yáalimáidacuéca pía ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa —íimaca yái Jesúsca.

<sup>41</sup> Néese Jesús yàacawa náicha càita meedá idècuni iyúwa asìali yúucacatalé íba. Yá ibàlùacawa yùulù ipùata iyúwa néeni isutácaténá Dios íicha.

<sup>42</sup> Yá Jesús íimaca Dios irí: “Núaniri, piwàwacaalí, yá piwasàaca núa íicha yái nùuwichàanápinácawa. Quéwa, càmicaalí piwàwa piwasàaca núa, yá picá pimàni càide iyúwa nuwàwáaná, néese pimàni càide iyúwa piwàwáanáwa”, íimaca yái Jesúsca.

<sup>43</sup> Yáta abéeri ángel chènuníiséeri imàacaca yáawawa Jesús iicácani. Yá ángel ichàiniadaca Jesús iwàwa.

<sup>44</sup> Máini Jesús yùuwichàacawa manuísíwata idècunitàacá isutáca Dios íicha manuísíwata. Yá

isìabèdeca imusúacawa ícha iyúwa irái idupíacaalíwa cáli iwéré.

<sup>45</sup> Idécanámi Jesús isutáca Dios ícha, yá imichàa ibàlùacawa, yàacawa yéewáidacalénái yàataléwa. Yá yàanàaca nía iiméeyécáita máinicáiná achúmaca nawàwa, ínáté naimáca nàyaca.

<sup>46</sup> Néese Jesús ímaca nalí:

—¿Cánacué piimá pìyaca? Pimichàacuéwa pidapùle íchawa. Pisutácué píawawa Dios ícha, càminápiná imàaca Satanás yáalimáidaca pí ipíchanacué pimànica pibáyawanáwa —ímaca yái Jesúsca.

### *Arrestan a Jesús*

<sup>47</sup> Idècunitàacá Jesús itàaníca nalí, yá madécaná wenàiwica yàanàaca nàatalé. Judas yàacawa náiwitápu, yái abéeri yéewáidacaléca, docenámica nía. Néese Judas yàacawa Jesús yàatalé isùsùacaténá Jesús inàni ìwali càide iyúwaté náiwitáise iyáaná natàidáanáté wenàiwica cáininéerica naicáca. Càica Judas imànica yáasáidacaténá nalí cawinácaalíni, yái Jesúsca.

<sup>48</sup> Néese Jesús ímaca irí:

—Judas, ¿cáná picháawàa núa nùuwidenái iríwa iyú yái pisùsùanáca nunàni ìwali, càide iyúwa cáinináca nacáicaalí piicá núa, núa asìali Dios néeséerica? —ímaca yái Jesúsca.

<sup>49</sup> Níái yéewáidacaléca iyéeyéica Jesús yáapicha naicácáiná càinácaalí Judas imànínápináté, ínáté náimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, ¿piwàwasica wanúaca nía espada iyú? —náimaca.

<sup>50</sup> Néese abéeri néená níái yéewáidacaléca iwatàaca yàasu espada machete nacáiriwa. Yá



yáalimáidaca ipéliacatató, yá inúacatàatáni espada iyú sacerdote íiwacaliná yàasu wenàiwica. Quéwa isasàacáita asìali yùuwi yéewápuwáiséechúa.

<sup>51</sup> Quéwa Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa:

—Pimàacacuéni, picácué pipélicia —íimaca yái Jesúsca. Yá Jesús imàacaca icáapiwa yùuwi ìwali yái asìalica, yá ichùnìacani.

<sup>52</sup> Néese Jesús isutáca yéemìawa sacerdote íiwacanánái, nía nacái úwinái icuèyéica templo, nía nacái judío íiwacanánái béeyéica yàanèyéicaté náibàacaténái. Jesús íimaca nalí:

—¿Cánácué pìanàa nùatalé cacáapisàiwaca, espada, wacàba nacái, càide iyúwa piicáná cayéedéerimi? Càmitacué iwàwacutá càì pimànica càmicáinácué nupéliapíná píipunita.

<sup>53</sup> Macái èeri imanùbaca nùyacatécué píapicha templo irìcu, quéwa càmitatécué píibàa núa, ibatàa pidunùanápínácué nùwalita, càmitacué píibàa núa. Quéwa, siùcade Dios imàacacué píibàaca núa, yácata nacái Satanás yàasu èeri ichùullacatáicuéca píiwitáise catéeri —íimaca yái Jesúsca.

### *Pedro niega conocer a Jesús*

<sup>54</sup> Néese náibàaca Jesús. Yá natéca Jesús sacerdote íiwacaliná icapèe néré. Pedro yàacawa náamiwáise déecuíseta.

<sup>55</sup> Ipíchawáiseté nàanàaca néré áibanái napucúadacaté quichái bamuchúami bàacháwalicu. Níái úwinái náawinaca nàanabàca quichái. Néese Pedro yàanàaca néré yáawinaca nacáíwa yàanabàca náapicha.

<sup>56</sup> Néese inanáí íbaidéechúa néeni uicáca Pedro yáawinacawa iyaca yàanabàca quichái, yá uicáidaca irí. Néese úumaca nalí:

—Yá asìliquéi Jesús yáapichéeri —úumaca nalí.

<sup>57</sup> Quéwa, Pedro icàlidaca ichìwawa, ímaca càmìtasa yáalía Jesús ìwali. Yá Pedro ímaca ulí:

—Pía, inanáí, càmìta núalía ìwali —ímaca yái Pedroca, cáalucáináni.

<sup>58</sup> Néese áiba iicácani, yá ímaca Pedro irí:

—Pía nacái néená, níara yáapichéeyéica —ímaca. Quéwa Pedro ímaca irí:

—Càmíirita, asìali, càmírìca néená núaquéi — ímaca yái Pedroca, ipíchaná náibàacani.

<sup>59</sup> Néese batéwa abéeri hora idénáami àniwa áiba ímaca nalí àniwa cachàiníri iyú:

—Báisíta, yáapichéerimicani yái asìalica, yácáiná Galilea yàasu cáli néeséeri nacáicani —ímaca nalí Pedro ìwali.

<sup>60</sup> Quéwa Pedro ímaca irí:

—Pía, asìali, càmìta núalíawa càinácaalí ímáanáca yái píiméerica —ímaca yái Pedroca. Idècunitàacá Pedro itàaníca nalí, yáta cawámai itàaca.

<sup>61</sup> Néese Jesús iwènúa iicáidaca Pedro irí, yáta Pedro iwàwalica tàacáisi Jesús icàlidéericaté irí: “Ipíchawáise cawámai itàaca yáta catáquéi, yá pímanipiná pichìwawa máisibàawiría, píimapiná càmìtasa píalía nùwali”, càité Jesús ímaca Pedro irí.

<sup>62</sup> Yá Pedro imusúacawa náicha, yá ícháníca cachàiníri iyú.

### *Se burlan de Jesús*

<sup>63</sup> Néese níái úwica icuèyéica Jesús, naicáaníca iquíniná, nanúadáidaca nacái Jesús.

64 Nabàlìaca Jesús ituí, yá nanúadáidaca inàni ìwali. Néese náimaca Jesús irí:

—Piwicùlida, picàlida walíni, ¿cawínásica níara inúadáidéeyéica píá? —náimaca, naicáaníca iquíniná.

65 Yá natàaníca ìwali madécaná báawéeri iyú, mamáalàacata naicáaníca Jesús iquíniná, nabáiniadacaténáni.

### *Jesús ante la Junta Suprema*

66 Néeseté amaláca yàacawa nawicáu, yá úwinái natéca Jesús Junta Suprema yàatalé ìwacáidáyaquéeyéicawa, judío ìwacanánái, sacerdote ìwacanánái nacái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu. Yá nasutáca néemìlawa Jesús:

67 —Picàlida walíni, ¿píatasica yái Mesíasca, judío icuèrináca Dios ibànuèripinácaté walí? —náimaca. Néese Jesús íimaca:

—Nucàlidacaalícué pírí núacatáni, néese càmitacué peebáida nulítáni.

68 Nusutácaalícué nuémìlawa píatá, càmitacué picàlida nulítáni.

69 Mesúnamáita quéwa núa, asìali Dios néeséerica, núawinapínáwa yéewápuwáise yái Dios cachàiníríca náicha canánama, nucùacaténá macáita Dios yáapícha chènuniré —ímaca yái Jesúsca.

70 Yá macáita nasutáca néemìlawani:

—Néeni, ¿Dios lírisica píá? —náimaca. Néese Jesús íimaca nalí:

—Yáca núa yái càide iyúwacué píimáaná —ímaca yái Jesúsca.

71 Yá náimaca nalíwáaca:

—¡Canácata iwàwacutáaná wéemìlaca áiba icháawèeri iináwaná ìwali quirínama! ¡Wadéca

wéemìaca itàacái báawéeri, icàlidaca ìwaliwa Dios Iiricasani! —náimaca nalíwáaca.

## 23

### *Jesús ante Pilato*

<sup>1</sup> Néese macáita namichàacawa natéca Jesús Pilato gobernador yàatalé, yái romanosàiri icuèricaté Judea yàasu cáli.

<sup>2</sup> Néese nadàbaca nacháawàaca Jesús iináwaná ìwali Pilato irí, yá náimaca Pilato irí:

—Wadéca wàanàaca yái asìalica báawéerica imànica wàasu cáli néeséeyéi íiwitáise namàníinápiná ùwicái gobierno ípunita. Íimaca càmítasa cayába wapáyaidaca wáichawa emperador plata iyú, yái romano icuèrinásàirica. Íiméerica ìwaliwa nacái Mesíascani, yái judío icuèrinácasa —náimaca.

<sup>3</sup> Néese Pilato íimaca Jesús irí:

—¿Píatasica judío icuèrinásàirica? —íimaca. Néese Jesús íimaca irí:

—Báisíta, núacani, càide iyúwa píimáaná —íimaca yái Jesúsca.

<sup>4</sup> Néese Pilato íimaca sacerdote íiwacanánái irí, áibanái nacái ìyéeyéica néeni:

—Càmíta nuicá ìwali ibáyawaná, yái asìalica —íimaca yái Pilatoca.

<sup>5</sup> Náimaca quéwa cachàiníiri iyú mamáalàacata:

—Báawaca imànica macái wenàiwica íiwitáise nàináidáanápíná namànica ùwicái gobierno ípunita. Idéca yéewáidaca macáita Judea yàasu cáli néeséeyéi. Idàbacaté yéewáidaca wenàiwica Galilea yàasu cáli néré. Siùcade iwàwa yéewáidaca wenàiwica cháí Jerusalén ìyacàlená irícu —náimaca.

### *Jesús ante Herodes*

<sup>6</sup> Néese Pilato yéemiaca nalíni, íná isutáca yéemiawa nía asáisí Galilea yàasu cáli néeséericaalíni, yái Jesúsca.

<sup>7</sup> Néese idécanáami Pilato yáaliacawa Galilea néeséericani, yá Pilato ichùuliaca natéca Jesús rey Herodes yàatalépiná, Herodes icùacáináté Galilea yàasu cáli. Néenialíté Herodes ìyaca Jerusalén ìyacàlená irìcu iicácaténá náapicha Pascua yàasuná culto. Iná natéca Jesús Herodes yàatalé.

<sup>8</sup> Néese Herodes iicáciná Jesús, yá casímáica Herodes iwàwa, madécaná èericáináté Herodes iwàwaca iicáca Jesús. Herodes yéemiacáináté Jesús iináwaná ìwali, ínáté iwàwa iicáca Jesús imànica áiba wawàsi íiwitáise iyúwa, camíirica wenàiwica idé imànica.

<sup>9</sup> Néese Herodes isutáca yéemiawa Jesús madécaná yàawiría. Quéwa Jesús camíirita itàaní.

<sup>10</sup> Néese sacerdote íiwacanáni, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu ìyéeyéica néeni, nacháawàaca Jesús iináwaná ìwali mamáalàacata cachàiníri iyú.

<sup>11</sup> Néese Herodes, nía nacái yàasu úwinái yáapichéeyéica namànica Jesús irí báawéeri nabáiniadacáténáni, natàanica nacái ìwali báawéeri iyú. Néese náucaca cayábéeri bàlesi Jesús ìwalíise, cawèníri nacái càide iyúwa romano icuèriná ibàle, nacuèrinásàiri naicácaténásatáni, yái Jesúsca. Càité úwinái imànica naicáanícaténá Jesús iquíniná. Néese Herodes ichùuliaca natéca Jesús àniwa Pilato yàatalépiná.

<sup>12</sup> Quéechatécáwa Pilato, Herodes nacái nàuwideca namàniyécacawa. Yáté èerica Pilato,

Herodes imànica yàacawéeriná iyúwani.

*Jesús es sentenciado a muerte*

<sup>13</sup> Néeseté Pilato ìwacáidaca sacerdote ìiwacanánái, judío ìiwacanánái nacái, madécanáca áibanái wenàiwica náapicha néeni.

<sup>14</sup> Yá Pilato ímaca nalí:

—Pidécuéca pitéca nùatalé yái asialica. Pidécuéca picàlidaca nulí iináwaná. Pidécuéca picháawàaca iináwaná ìwali pímacáinacué yéewáidacasa wenàiwica namàninápiná ùwicái gobierno ípunita. Quéwa, nudécata nusutáca nuémìawani píacuésemicué, yá canácata nuiquéeri ìwali ibáyawanáca càide iyúwacué picháawàaná iináwaná ìwali.

<sup>15</sup> Herodes nacái canácata iiquéeri ìwali ibáyawaná, íná Herodes idéca ibànùacani néese àniwa wàataléta. Pidécuéca piicáca canácata ìwali ibáyawaná wanúanápínátáni.

<sup>16</sup> Iná siùcata nuchùuliaca nacapèedáidáanápínáni. Idécanáami nacapèedáidacani, yásí numàaca yèepunícawa —ímaca yái Pilatoca.

<sup>17</sup> Càide iyúwaté náiwitáise Pascua yàasuná culto imanùbacata, iwàwacutá Pilato iwasàaca nalí abéeri presoíri yèepunícáténáwa casíimáicaténá judíonái. Ináté Pilato iwàwaca imàacaca Jesús yàacawa.

<sup>18</sup> Quéwa, macáita néemíanícawa macáita namanùbaca iyúwa:

—¡Pinúacuéni! Pimàacacué Barrabás yèepunícawa —náimaca.

<sup>19</sup> Iyacáinaté presoíri ípidenéerité Barrabás imàníricaté ùwicái yàcalé irìcu gobierno ípunita, íná náibàacaténi, inúacáinaté nacái wenàiwica.

20 Néese Pilato itàaníca judíonái yáapicha àniwa iwàwacáiná imàacaca Jesús yèepunícawa.

21 Néemíanícawa quéwanáta máiní cachàiníiri nasàna iyúwa. Càica náimaca:

—¡Pinúacuéni! ¡Pitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca.

22 Néese Pilato itàaníca náapicha máisiba yàawíranápiná itàaníca náapicha. Iimaca nalí:

—Néeni, ¿càinásica ibáyawanácué pirí? Canácata nuiquéeri ibáyawanáca numàacáanápiná nanúacatáni. Siúcata nuchùulia nacapèedáidacani. Idécanáami nacapèedáidacani, yásí numàaca yèepunícawa —íimaca yái Pilatoca.

23 Néemíanícawa àniwa lúasi iyú, nasutáca Pilato ícha ichùullanápiná úwinái inúanápiná Jesús. Máinícáiná néemíanícawa mamáalàacata, íná Pilato imàacaca nalíni átata, càide iyúwa nasutáaná íchani.

24 Càité Pilato iwènúadaca íiwitáisewa imàacáanápiná nanúaca Jesús càide iyúwa nasutáaná íchani.

25 Iná Pilato imàacaca Barrabás yèepunícawa, yái presoíri nasutérica Pilato ícha, ìyéericaté presoíyéi ibànalícu imànicáinaté ùwicái yàcalé írìcu, inúacáinaté nacái wenàiwica. Quéwa, Pilato yèepùadaca nalí Jesús namànicaténá irí càide iyúwa nawàwáaná.

### *Jesús es crucificado*

26 Néese, idècunitàacá úwinái itéca Jesús nanúacaténáni, yá náibàaca asìali Cirene iyacàlená néeséerica, íipidenéerica Simón, yèeriwa manacúali néese. Nachùuliaca Simón iwáacutaca Jesús yàasu cruz yàacaténáwa Jesús yáamiwáise, canácáiná quirínama Jesús ichàini, úwinái icapèedáidacáinaté báawanamani.

27 Madécaná wenàiwica, inanái nacái manùbéeyéi, nàacawa Jesús yáamiwáise. Níái inanái náicháanica manuísiwata Jesús ìwali, máinicáiná achúmaca nawàwa.

28 Néese, Jesús iwènúa iicáidaca nalí, níái inanáica. Yá íimaca nalí:

—Píacué inanái Jerusalén iyacàlená mìnaná. Píacué pícháaní nùwali. Néese pícháanicué píwaliwata, péenibe ìwali nacáíwa.

29 Aibaalípiná piùwichàacuéwa báawanama. Yá píimapínacué piríwáaca: ‘Casímáica cawinácaalí inanái càmiyéica yáalimá quéenibeca. Casímáica nacái cawinácaalí càmiyéicaté idéerìcuca. Casímáica nacái cawinácaalí càmiyéicaté yàaca quìrasli lira ìinisi’, càipiná píimacuéca piríwáaca, níacáiná inanái quéenibéeyéica náicháanípináca néenibemi ìwaliwa.

30 Néese áibanái péenacué náimapiná manuínaméeyéi dúli irí: ‘¡Picaláawa wáinatabàa, yéewacaténá wéetácawa ráunamáita!’, càipiná náimaca. Néese àniwa náimaca áiba dúli irí: ‘¡Pibàliacué wía!’ càipiná náimaca.

31 Nanúaca núa mabáyawanéerica siùca èeri càmicatái namàni úwi. ¡Cáanáica nàuwichàidapínacué píawa namànicaalípiná ùwicái píipunitacué! —íimaca yái Jesúsca.

32 Níái úwinái natéca pucháiba cabáyawanéeyéi nanúacaténá nía Jesús yáapicha.

33 Néese nàanàaca aléera ípidenácataléca La Calavera, ímáanáca “Iiwitasi yáapimi iyacatalé”. Yá natàtàaca Jesús cruz ìwali. Natàtàaca nacái pucháiba báawéeyéi íiwitáise. Néese úwinái nabàlùadaca máisiba cruz nàasu utàwi irìculéwa.



Abéeri cruz ibàlùacawa Jesús yéewápuwáise. Aiba cruz nacái ibàlùacawa apáulìcuíse Jesús irí.

<sup>34</sup> Idècunitàacá úwinái natàtàaca Jesús, yá Jesús íimaca Dios irí:

—Núaniri, pimàaca piwàwawa nabáyawaná íicha càmicáiná náalíawa cawinácaalí núa yái nanuérica — íimaca yái Jesúsca.

Néese úwinái náucaca náichawa suerte naseríacaténá nalíwáaca Jesús ibàlemi.

<sup>35</sup> Madécaná wenàiwica nabàlù naicáidaca Jesús irí. Níata nacái judío íiwacanánái iicáaníca Jesús iquíniná. Yá náimaca nalíwáaca:

—Ichàiniadacaté áibanái yéetácáisi íicha ipíchanaté néetácawa. Báisícaalí Mesíascani, yái wacuèrinápináca Dios ibànuèrica walí, néese ¿cáná càmita ichàiniada yáawawa ipíchaná yéetácawa? — náimaca nalíwáaca, naicáaníca Jesús iquíniná.

<sup>36</sup> Nía nacái úwináica naicáaní nacái iquíniná, nabáiniadacaténáni. Nàa nabàlùacawa mawiénita irí, namichàidaca mawèníiri uva ituní càaméeri ìiracaná mawiénita inùma irí náimacáiná nàacasa icàaluíniná iyúwa nacuèriná nacáiricasani. Càita namànica naicáanícaténá Jesús iquíniná meedá, bàaluitécáiná romanonái yàaca icuèrináwa ìirapiná uva ituní.

<sup>37</sup> Náimaca Jesús irí:

—¡Báisícaalí judío icuèrináca pía, yá pichàiniada píawawa yéetácáisi íicha ipíchaná péetácawa! — náimaca Jesús irí, naicáaníca iquíniná.

<sup>38</sup> Nachanàidaca tàacáisi Jesús íiwita iwicáubàa. Másiba tàacáisi íiwitáaná ichanàawa néeni, griego itàacái iyú, latín itàacái iyú nacái, hebreo itàacái iyú

nacái. Yái tàacáisi íimáanáca: “Yái ibàluèricawa cháí, yácata judío icuèrináca”, íimáanáca yái tàacáisica.

<sup>39</sup> Néese abéeri báawéeri íiwitáise natàtèerica nacái yàasu cruz ìwaliwa, mawiénita Jesús yàasu cruz irí, itàanáca báawéeri iyú Jesús irí. Íimaca Jesús irí:

—Báisícaalí Mesíasca píá, yái judío icuèrinápináca, néese pichàiniada píawawa yéetácáisi íicha. Pichàiniada nacái wía yéetácáisi íicha ipíchaná wéetácawa —Íimaca.

<sup>40</sup> Néese áiba báawéeri íiwitáise natàtèerica nacái yàalàca yáapichèeriwa cachàiníri iyú. Íimaca:

—¿Cáná càmita cáalu piicá Dios?, píá nàuwichàidéerica càide iyúwa nàuwichàidáaná yái asàlica.

<sup>41</sup> Wàuwichàacawa wàyaca wabáyawaná ichùuliacawa wamànicáinaté wabáyawanáwa. Quéwa, yái asàliquéi, mabáyawanéerita —Íimaca.

<sup>42</sup> Néese isutáca Jesús íicha wawàsi:

—Jesús, piwàwali núa nùyacaténá píapicha pidàbacaalípiná picùaca canánama wenàiwica —Íimaca.

<sup>43</sup> Néese Jesús íimaca irí:

—Péemìa cayába, siùca èeri pìyapináca núapicha paraíso irícuwa —Íimaca yái Jesúsca.

### *Muerte de Jesús*

<sup>44</sup> Néese machacànicaalíté èerica, yá catáca báawanama èeri icamaláná macái cháí èeri irícu. Másiba horaca catáca, àta las tresta táicalé.

<sup>45</sup> Yái èeri icamalánáca càmita icàna. Yá nacái manuíri yáawàanáca templo irícuírca icacanácawa bamuchúamibàa cáli iwérénama pucháibawaca yèewi, yái yáawàanáca ibàlièerica mabáyawanéeri

Dios ìyacatáica wenàiwica ituí fícha. Yá icacanácawa chènuníse cáli iwérénama yái manuíri yáawàanáca.

<sup>46</sup> Néese Jesús ímaca cachàiníri iyú Dios irí:

—¡Núaniri, nubànù nucáucawa pírí aláera picáapi iriculé! —ímaca yái Jesúsca. Idécanáami càì ímaca, yá imàacaca icáucawa yàacawa, yá yéetácawa.

<sup>47</sup> Yái úwi íiwacalináca romanosàiri iicácáináte càinácaalí ichàbáanáwa, yá yàaca Dios irí cayábéeri. Néese ímaca:

—Báisícata mabáyawanéerica yái asìalimica — ímaca.

<sup>48</sup> Macáita wenàiwica ìyéeyéica néeni idécanáami naicáca yéetácawa, yá nèepùacawa néese, máini achúmaca nawàwa, cáaluca nía nacái.

<sup>49</sup> Macáita quéwa níai yáaliyéyéica Jesús ìwali, nía nacái inanáica yèeyéicatéwa yáapicha Galilea yàasu cáli néese, nabàlùaca naicáidaca irí déecuíseta naicácatená càinácaalí ichàbáanápinátéwa.

### *Jesús es sepultado*

<sup>50-51</sup> Iyacaté áiba asiali cayábéeri íiwitáise, yeebáidéerica Dios itàacái, íipidenéeri José, Arimatea ìyacàlená mìnali, yái yàcalé ìyéerica Judea yàasu cáli ínata. Yái José abéeri néenáca, níai judío íiwacanánáica, Junta Supremanáica. José iwàwacaté Dios icùaca macáita. Ináté càmita yéewa abédanama José íiwitáise judío íiwacanánái yáapicha iwàwéeyéicaté inúaca Jesús.

<sup>52</sup> Iná José yàacawa Pilato gobernador yàatalé. Isutáca Pilato fícha wawàsi yàanápiná irí Jesús iinámi. Yá Pilato imàacaca José iríni.

<sup>53</sup> Néese José yàacawa cruz yàatalé. Yá ir-icùadaca Jesús iinámi cruz ìwalíise, yá yéepùacani linoíri wáluma iyú, càide iyúwa judío íiwitáise

ìyáaná. Néese iwàlùadaca Jesús iinámi càliculì irìculé. Yáì càliculì áìbanáì náìcacatèni dúlì ìbàlìrìcu yéewanápiná càliculìcani, iyúwa caplì imàdàaná. Yáì càliculì wàlìsàìcatàacáwa, canácatáì nabàlìèricáwa.

<sup>54</sup> Yáté èerica viernesca nachùniacatáipiná yàacàsi sábadò piná, ipíchawáise sábadò judíonáì iyamáìdacatáicawa. Catácalìcubàa yàacawa, yá idàba sábadò nayamáìdacatáipináwa. Ináté iwàwacutá nawàlùadaca Jesús iinámi caquialéta càliculì irìculé.

<sup>55</sup> Abénaméeyéì inanáì yèeyéìcatéwa Jesús yáapìcha Galilea yàasu cáli néese, nàaca naicáca càliculì, yá naicáca càinácaalì iyú nawàlùadaca Jesús iinámi càliculì irìculé.

<sup>56</sup> Néese nèepùacawa nacapèe néréwa, yá nachùniaca pumèníri isàni, pomada nacáiri nacáì napusúadacaténáni Jesús iinámi ìwali, càide iyúwa judíonáì imàníiná yéetèerimiwa irì. Néese nayamáìdacawa sábadò irìcu càide iyúwaté Dios ichùulianá judíonáì.

## 24

### *La resurrección de Jesús*

<sup>1</sup> Néeseté, domingo irìcu, níáì inanáica nàacatéwa càliculì nérépiná mapisáisiwata. Natéca pumèníri isàni nachùnièricaté. Aìbanáì inanáì nacáì nàacawa náapìcha.

<sup>2</sup> Nàanàaca càliculì néré, yá naicáca ìba ìbàlùèricawa méetàucuta càliculì inùma ícha, nabàlianáca càliculì inùma.

<sup>3</sup> Yá nawàlùacawa néré, yá canáta naiquéeri néeni Wáiwacali Jesús iinámica.

4 Cáaluca nía, càmita nàalíawa càinácaalí ímáaná. Yáta naicáca pucháiba asíanái mèlumèluíyèi ibàle ibàluèyéicawa mawiénita nalí.

5 Máini cáaluca níai inanáica, yá naicáidaca cáliaculé. Quéwa níai asíanáica náimaca nalí:

—¿Cánacué picutá yáara cáuri wenàiwicaca cháí yéetánimi yèewiré?

6 Canáca chání. Idéca icáucàacawa. Piwàwalicué yái tàacáisi icàlidéericatécué pirí idècunitàacá iyaca Galilea yàasu cáli néese.

7 Iimacatécué pirí iwàwacutáanápínaté presoca namànicani namàacacaténaté cabáyawanéeyéi wenàiwica natàtàacani cruz ìwali yéetacaténatéwa, yái asiali Dios néeséerica. Iimacatécué pirí nacái icáucàanápínatéwa máisiba èeri írìcu —náimaca.

8 Yá inanái nawàwalica yái tàacáisica Jesús icàlidéericaté nalí.

9 Néese nèepùacawa càliculli íicha. Nacàlidaca nalíni níai oncéeyéica imanùbaca apóstolca, áibanái írì nacái náapichéeyéica.

10 Níai inanái icàlidéeyéica tàacáisi Jesús yéewáidacalénái írì náipidená María Magdalena, Juana nacái, Santiago yáatúa nacái, ípidenéchúa María, áibanái inanái náapichéeyéi nacái.

11 Quéwa, apóstolnái càmita neebáida nalíni, nayúunáidacáita canéeri iwèni tàacáisica meedáni.

12 Quéwa Pedro ipìacawa càliculli néré. Néese yáawiaca iicáidaca càliculli imàdáná írìculé, yá iicáca níawamita ibàlemi nèepùanaté Jesús iinámi. Néese Pedro yèepùacawa icapèe néréwa. Iináidacawa iwàwalicúsewa càinácaalísica ichàbáanatéwa.

*En el camino a Emaús*

13 Yáté èericaté pucháiba Jesús yéewáidacalénái nèepùacawa nàyacàle nérépináwa, ípidenácatalé Emaús. Once namanùbaca kilómetro idècuni ìyaca Jerusalén ìyacàlená ícha.

14 Natàaní nàacawa nalíwáaca ìwali yái Jesús yéetánacawa.

15 Idècunitàacá natàaníca nàacawa nalíwáaca Jesús iináwaná ìwali, yá Jesús yàacawa mawiénita nalí àyapulicubàa. Yá yàacawa náapicha.

16 Ewita naicácaánítani, càicáaníta càmíta náalía Jesúsconi.

17 Néese Jesús isutáca yéemíawa nía:

—¿Càiná ìwalicué pitàaní piacawa àyapulicubàa? — íimaca yái Jesúsca.

18 Yá nayamáa nabàlùacawa, achúmaca nawàwa. Abéeri néená ípidenéeri Cleofas íimaca Jesús irí:

—Macáita Jerusalén ìyacàlená mìnanáí náalíacawa ìwali yái namàníricaté Jerusalén ìyacàlená irícu áténama, siùca nacáide. ¿Abéeritasica pía càmírira yáalíawa nèewíise macáita ìyéeyéica Jerusalén ìyacàlená néeni? —íimaca.

19 Jesús isutáca yéemíawa nía:

—¿Càináte ìyaca néeni? —íimaca yái Jesúsca. Yá náimaca Jesús irí:

—Wadéca watàaníca walíwáaca Jesús iináwaná ìwali yái Nazaret ìyacàlená néeséerica, abéeri profeta icàlidéerica Díos itàacái càmíétacawaca macái wenàiwica irí, imànírica nacái nalí yái càmírira wenàiwica idé imànica.

20 Watàaníca nacái sacerdote íiwacanánái ìwali, judío íiwacanánái ìwali nacái, yái presonáca namànicani namàacacaténá romanonái inúacani, yéewanápiná nanúacani cruz ìwali.

21 Quéwa, wíacaté nacái watuíyàacaté Jesús iwàsàanápínáté wía, wía Israel itaquénáinámica, wàuwidenái íichawa. Siùca èeri idéca idènlaca máisiba èeri nanúacadénáamini.

22 Quéwa abénaméeyéi inanái iyéeyéica wèewi siùca èeri nacalùadaca wía bàwinacáiná mapisáisiwata nàaca naicácaténá càliculli néré.

23 Canáta quéwa nàanèeri Jesús iinámica néeni. Yá nèepùacawa nacapèe néréwa. Néese nacàlidacaté walíni naicácasa ángelnái yéenáiwánási nacáiri irícuíse. Angelnái náimaca inanái irí cáucasa Jesús.

24 Néese áibanái asianái wáapichéeyéi nàacawa càliculli néré, yá nàanàaca néeni càide iyúwa inanái icàlidáanáté walíni, càmiritàacá quéwa naicá Jesús —náimaca Jesús irí.

25 Néese Jesús íimaca nalí:

—¡Càmíyécué yáalíawa pía, máinícué càulenáca píichani, peebáidáanápínácué macáita tàacáisi profetanái icàlidéericaté Dios inùmaliúse!

26 Nacàlidacatécué piríni machacàníiri iyú iwàwacutáanápínáté Mesías yùuwichàacawa ipíchawáiseté wenàiwica nàaca icàaluíniná, yái judío icuèrinápínáca —íimaca yái Jesúsca.

27 Néese Jesús idàbaca icàlidaca nalíni macáita iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi Dios inùmaliúse. Quéechacáwa icàlidaca nalí tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Jesús ìwali, áibanái profeta nacái icàlidéeyéicaté tàacáisi Jesús ìwali Dios inùmaliúse. Yéewáidaca nía náalíacaténá néemìaca càinácaalí íimáaná macáita tàacáisi profetanái itànèericaté Mesías ìwali, yái judío icuèrinápínáca.

28 Néeseté nàanàaca nàyacàle néréwa. Quéwa Jesús iwàwacaté yàacawa áibaléta.

29 Yá nasutáca ícha wawàsi iyamáanápínáwa náapicha nacapèe irìculé. Yá náimaca irí:

—Piyamáawa wáapicha máinícáiná catáca yàacawa —náimaca. Yá Jesús iwàlùacawa nacapèe irìculé náapicha iyamáacaténáwa.

30 Néese náawinacawa mesa iwéré nayáacaténá nayáacaléwa, yá Jesús yeedáca pan icáapi irìculéwa, yá yàaca Dios irí cayábéeri, néese isubèriadacani, yá iwacùaca nalíni, yái panca.

31 Yáta náalíaca naicácani, yá náalíacawa Jesúscani. Yáta ichalíacawa natuí ícha.

32 Yá náimaca nalíwáaca:

—Báisícata Jesúscani. Yácata Jesús yái càì icàlidéerica walíni càinácaalí ímáaná Dios itàcái àyapulicubàa, íná yéewa wawàwa yáalanícatéwa ìyaca —náimaca nalíwáaca.

33 Yá càmita nayamáawa nacapèe irìcuwa, néese nèepùacàatécatawa Jerusalén ìyacàlená néré àniwa. Nàacawa once namanùbaca apóstolnái yàatalé ìwacáidáyaquéeyéicawa, áibanái yáapicha.

34 Néese apóstolnái náimaca nalí, níái pucháiba yàanèeyéica nàatalé:

—Báisíta, Wáiwacali idéca icáucàacawa. Simón Pedro idéca iicácani —náimaca nalí.

35 Néese níái pucháiba Emaús ìyacàlená néeséeyéica nacàlidaca nalí càinácaalíté ichàbáanáwa àyapulicubàa. Nacàlidaca nacái nalíni náalíacatéwa Jesúscani isubèriadacaalíté pan.

### *Jesús se aparece a los discípulos*

36 Idècunitàacá natàaníca, yáta Jesús yàanàaca ìyaca nèewi. Yá íimaca nalí:

—¿Néenicué? Matuíbanáicué pía —íimaca yái Jesúsca.



37 Cálalca nía manuísíwata nayúunáidacáiná iwàwanásicani yái càì naicáca.

38 Yá Jesús íimaca nalí:

—¿Cánácué cáalu píá? ¿Cánácué càmita peebáida núacani?

39 Piicácué yái nucáapica, nùabàli nacái, útuwi yáami, núacata yái. Pimàacacué picáapiwa nùwali piicáwa. Canáca wenàiwica icáucami iiná, yáapi nacái, quéwa núa, cáapica núa, caináca nacái núa, ínácué yéewa píalimá píalíacawa cáuca núa —íimaca yái Jesúsca.

40 Idécanáami icàlidaca nalíni, yá yáasáidaca naicá icáapiwa, yàabàli nacáiwa, útuwi yáami.

41 Càmitàacá neebáida Jesúsca mánicáiná nayanídacawa casíimáicáiná nía. Néese Jesús íimaca nalí:

—¿Pidènasicué yàacàsi? —íimaca yái Jesúsca.

42 Yá nàaca irí cubái imèdecaná yéená, mába ituní nacái nàaca irí.

43 Yá yeedáca yàacàsica, yá naicáca iyáacani.

44 Néese Jesús íimaca nalí:

—Idècunitàacá nùyaca píapichacué, nucàlidacatécué pirí macáitani càinácaalíte nuchàbáanápínátéwa. Iwàwacutáté numànica càitade iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi nuináwaná iwali. Profeta Moisés itànàacaté tàacáisi nùwali càide iyúwa Dios ichùullánaté itànàaca. Profetanái nacái, áibanái nacái itànèyeyícaté Salmos nacàlidacaté tàacáisi nuináwaná iwali. Yá macáita idéca ichàbacawa càide iyúwaté natànàaná —íimaca yái Jesúsca.

45 Néese Jesús imàacaca náalíacawa cayába càinácaalí íimáaná yái Dios itàcáica.

46 Yá ímaca nalí àniwa:

—Natànàacaté tàacáisi íméerica  
iwàwacutáanápínáté nuétácawa, núa Mesíasca,  
judío icuèrinápináca. Quéwa, náimacaté  
numichàanápínátéwa yéetácáisi ícha másiba  
èeri irìcu. Bàaluité profetanái itànàacaté nacái  
tàacáisi íméerica iwàwacutáanápínácué picàlidaca  
nuináwaná ìwali canánama èeri mìnanaí irí.

47 Quéechacáwa iwàwacutácué picàlidaca nalíni  
cháí Jerusalén iyacàlená irìcu. Picàlidacué nacái  
macáita wenàiwicanái iríni neebáidacaténá  
nutàacái, namàacacaténá náichawa nacái yái  
báawéerica namàniirica yéewacaténá Dios imàacaca  
iwàwawa nabáyawaná ícha.

48 Píacué nuéwáidacaléca, pidécuéca piicáca  
macáita yái numàníirica.

49 Aibaalípiná nubànùacuéca Espíritu Santo  
piwàwa irìculé càide iyúwa Núaniri Dios  
ímáanátécué pirí, pimànicaténácué càide  
iyúwa Dios iwàwáaná. Piyamáacuéwa cháta  
Jerusalén iyacàlená irìcu. Picácué pimusúawa  
ícha àta Espíritu Santo yàanàacatalépináta  
iwàlùacawa piwàwalìculécué, yèeripínácué pichàini  
chènuníiséerica —ímaca yái Jesúsca.

### *Jesús sube al cielo*

50 Néesetécáwa Jesús itéca nía méetàuculé  
Jerusalén iyacàlená ícha. Yá nàanàaca Betania  
iyacàlená néré. Yá imichàidaca icáapiwa napualé. Yá  
isutáca nalí Dios ícha imànínápíná nalí cayábéeri.

51 Idècunitàacá isutáca nalí Dios ícha, yá yàacawa  
náicha, imichàacawa náicha chènuniré.

52 Nàaca icàaluíniná, néese nèepùacawa Jerusalén  
iyacàlená irìculé casímáiri iyú.

<sup>53</sup> Yá nàyaca èeri imanùbaca templo irìcu, yèeyéica  
Dios irí cayábéeri.

**El Nuevo Testamento de nuestro Señor  
Jesucristo en el idioma piapoco  
New Testament in Piapoco**

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Piapoco

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Piapoco

pio

Colombia

**Copyright Information**

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

**The New Testament**

in Piapoco

**© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.**

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

---

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022

15b1335d-e064-57a2-9f7f-a5383125b741